HISTORIA TRANSUBSTANTIATIONIS PAPALIS, CUI...

John Cosin

~~PPP~~ V

IX

~~II~~ 4r

~~27~~

Cosinus Joh

HISTORIA
Transſubſtantiationis
PAPALIS,

Cui

Præmittitur, atq; opponitur,

Tùm S. Scripturæ, tùm veterum Patrum, & Reformatarum Eccleſiarum

Doctrina Catholica

De

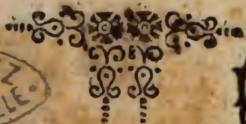
Sacris Symbolis, & Præſentiâ Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ.

Qua magna hodiernis inprimis in Gallicanâ Eccleſiâ de S. Cœnâ controverſiis fax accenditur.

Inſtanti demùm multorum rogatu excudi permiſit paulò ante obitum

Cosinus

JOH. Epiſcopus DUNELMENSIS.

B R E M Æ,
Ad Exemplar Londinense.

Aó. M DC LXXVIII.

Præfatio.

A*NNUS jam agitur undevigeſimus ex quo hanc Diſſertationem Hiſtoricam adornavit Reverendus admodum in Chriſto Pater* Johannes Coſinus, *cùm* Lutetiæ Pariſiorum *(graſſante tum in* Angliâ *immani ſceleratorum hominum Rebellione) Regis Eccleſiæq; causâ exularet. In ea enim civitate uti commoraretur, juſſerat Rex Sereniſsimus* CAROLUS II; *cùm relictâ* Galliâ, *ob pactum nuper fœdus à* Gallorum *Rege cum* Anglis *perduellibus, in* Germaniam *ſe conferret, eâdem ipſi demandatâ provinciâ quam à Beato* CAROLO I. *ſupra mortalium omnium laudes Principe, priùs acceperat; nempe ut in Sacello Regio ſacra perageret,* Angliſq; *Exulibus tum familiæ Regiæ, tum aliis quotquot, eâ tempeſtate,* Pariſiis *degebant, in Reformatâ*

Religione, quàm profitetur Ecclesia An-glicana, *continendis confirmandisq; ope-ram navaret. Hujus autem Dissertationis scribendæ hæc fuit occasio. Cum Rex Serenissimus Coloniæ* Agrippinæ *consedisset, atque invisisset cellissimum quendam Sacri Imperii Principem Pontificium, non procul ab ea Civitate tum agentem, à quo perquam honorificè invitatus fuerat; accidit, quod fieri solet inter homines diversam Religionem profitentes, ut de quibusdam Fidei Christianæ capitibus, quæ inter* Protestantes *&* Pontificios *controvertuntur, quidam ex* Jesuitarum *Societate, cum viris illis generosis atque nobilibus (quos individuos, rebus etiam durissimis, Fortunæ Comites & in constanti Reformatæ Religionis professione imitatores habuit) Sermones miscerent, & Ecclesiam* An-glicanam *hæreseos ream peragere conaren-*

narentur, maximè ob fidem quam de ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento profitetur. Eam enim nullam Realem, *ſed* Imaginariam *neſcio quam Corporis & Sanguinis Chriſti* præſentiam, *tantùm admittere; Eccleſiæ* Romanæ *verò fidem, eandem omninò eſſe quam per omnia ſecula conſtanter tenuit Catholica Chriſti Eccleſia de hoc auguſtiſſimo myſterio; ſcilicet totam ſubſtantiam Panis & Vini in Corporis & Sanguinis Chriſti Domini ſubſtantiam converti, quæ quidem converſio à Concilio* Tridentino *rectè,* Tranſubſtantiatio *dicta ſit. Hæc & alia ad eandem rem ſpectantia coram ipsâ Regia Majeſtate & Celſiſſimo illo Principe apud quem tum agebat, à* Jeſuitis *haud ſecus dicebantur ac ſi apud omnes rerum, maximè verò antiquitatis Eccleſiaſticæ, peritos liquidiſſimè conſtarent. Noverat Rex Sereniſſimus à* Je-

ſuitis *Eccleſiæ* Anglicanæ *turpiſsimè imponi, neque id ignorabant viri illi primarii qui tum Regiam Majeſtatem comitabantur, nec dubitabant quin vana eſſent & à vero aliena, quæ iidem homines jactitabant de Tranſubſtantiatione* Romanâ. *Verùm cùm Celſiſsimo illi Principi viſum fuiſſet librum manuſcriptum de eodem argumento, in quo aiebat ea omnia ex probatis authoribus confirmari, viris illuſtribus legendum præbere, Cenſuerunt illi rem totam cum Reverendo* Coſino *communicandam, obnixè rogantes ut Eccleſiam* Anglicanam *ab eâ calumniâ vindicaret, & quæ ſit illius de Verâ & Reali præſentiâ Chriſti in ſancto Euchariſtiæ Sacramento, ſententia, diſertis verbis declarare. Statim itaque arrepto calamo Vir præſtantiſſimus, atque ad omne bonum opus maximè verò ubi cauſa Eccleſiæ Dei agebatur*

gebatur

gebatur, ſemper paratiſſimus, hancce diſſertationem conſcripſit, quam viri illuſtres Sereniſſimi Principis ſcripto opponerent, & , ſi videretur, illius Celſitudini par pari referentes, exhiberent. At quanquam viri illi nobiliſſimi aliique á quibus perlectum eſt hoc opuſculum ſæpius hortati ſunt, ut illud publici juris faceret , id tamen ab eo nisi paucos menſes ante obitum impetrare non valuerunt. Nam cúm in privatos amicorum uſus tantum illud exarâſſet, operæ pretium ſatis amplum ipſi videbatur quod iis non fuiſſet prorſus innutile. Sed cum jam recruduiſſet ante aliquot annos de præſentia Chriſti in Sanctiſſimo Euchariſtiâ Sacramento controverſia, atque etiamnum inter viros celeberrimos Reverendum Claudium, Pariſienſium *Reformatorum Paſtorem &* Arnaldum *Doctorem* Sorbonicum.

bonicum, *scriptis publicis, utrinque cum magnâ eruditionis atque eloquentiæ laude agitetur, aliique ut fit, horum exemplo excitati, de eodem argumento dissertationes varias edidissent, amicorum plurimorum, tum eorum qui Tractatum hunc olim legerent, tum aliorum qui de eo tantum audiverant, flagitationibus assiduis victus tandem cessit; Eoque facilius ut eorum monitis obsequeretur, adductus est, quod sibi videretur errorem, quem perpetuò errat Clarissimus Doctor* Sorbonicus *toto hocce opusculo quamquam tam diu ante scripto, evidentissimè confutâsse. Quæcunq; enim de Reali seu verâ Præsentia Corporis ac Sanguinis Christi Domini in Eucharistiâ apud Antiquos Patres legere est, ea ad Transubstantiationem* Romanam *statim adaptat, & sibi de Adversario egregiè triumphasse & Reformatorum caus-*

ſam jugulaſſe videtur; quanquam immane quantum diſtant illa duo, Realis ſeu vera Chriſti Præſentia in Sanctâ Cœnâ, & Panis Vinique Euchariſtici Tranſubſtantiatio in Corpus & Sanguinem Domini. Iſta enim portentum eſt quod nec Sacra Scriptura docet, nec fides poteſt credere, nec recta ratio capere, nec ſenſus admittere; quodque apud primævæ Antiquitatis Scriptores nuſquam reperias: Illa verò tum Scripturæ Sacræ conſona eſt, tum Chriſtianæ fidei analogiæ congrua, & rectæ rationi accommoda, ut ut corporeis ſenſibus non percipiatur, quia Spiritualis eſt, ac denique unanimi Sanctorum Patrum conſenſu paſſim docetur. Nec contra facit quod de Pane & Vino S. Euchariſtiæ quaſi de ipſo Corpore, ipſoque Sanguine Domini, quandoque loquantur, uſitatâ ſcilicet, ubi de Sacramentis Sermo fit, Phraſeologiâ, quâ

rei ſignicatæ nomen ipſi ſigno tribuitur. Nam iidem ipſi Sancti Patres eundem Panem & Vinum Eucharisticum, Typos, Symbola, Signa, Figuram Corporis & Sanguinis Christi paſsim vocare ſolent; unde liquet eos nobiſcum, non cum Tranſubſtantiatoribus ſentire, Poſſumus enim incolumi noſtrâ de Sacramento Eucharistiæ ſententiâ, prioribus illis uti loquutibus quas ſibi favere Pontificii arbitrantur, modò eas, uti par eſt, Sacramentaliter intelligamus; Poſterioribus verò uti nemo poteſt, quin eo ipſo quod iis utitur, figmentum Tranſubſtantiationis evertat, quandoquidem iſta duo, Panem in Corpus Christi Tranſubſtantiari, & eſſe ſimul Typum, Symbolum, Signum, Figuram *Corporis Christi ſint prorsùs* ἀσύστατα. *Nam res quæ deſiit eſſe, alterius rei, nedum ſui ipſius, Typus Symbolum, Signum aut*

Figu-

Figura esse nequit. Sed ista in ipso opere fusius habentur. Expectet jam fortè lector ut de præstantissimo Historicæ hujus Dissertationis Authore nonnulla saltem hîc addantur, postquam de illius scribendæ atque in vulgus mittendæ occasione dictum est. Verùm aggredienti tanta surget dicendorum seges, si vel attingantur singula quæ de Viro magno memoratu digna sunt, ut nequeant absque magnâ tum Ipsius tum Lectoris injuriâ præfationis Angustiis concludi. Sed id, Deo dante, alio loco præstabitur. Unum tamen Lectorem non nescire velim, Virum hunc eruditissimum atque, uti jam liquet, Reformatæ religioni addictissimum, in iis, vel in primis, fuisse quos Puritani ante turbatam Angliam, *defectionis ad Pontificios accusabant: quo nomine gravia multa ab iis passus, ut graviora vitaret, in exilium ire coactus est. In eâ tamen calumniâ pergebant homines maledicentissimi, eo ipso tempore, quo Vir optimus hanc Dissertationem scribebat adversus Transubstantiationem.* Vale.

ELEN-

ELENCHUS
Capitum hujus Libri.

rimo-

a *Sed non Carnali.*

rimorum scriptis, quàm ex aliis Reforma-matarum Ecclesiarum Publicis Confessionibus.

CAP. III. p. 31.

1. *Quid per τὸ* Christum Spiritualiter Præsentem esse in Eucharistiâ *intelligant* Romanenses. II. *Quid per illud ipsum* Bernardus *intellexerit.* III. *Quid per id intelligant Protestantium Ecclesiæ.* IV. *Fides Præsentiam Christi non facit, sed præsupponit.* V. *Unio Corporis Christi cum Symbolo Panis, Sacramentalis est.*

CAP IV. p. 37.

1. *De Transmutatione Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini, quæ Pontificiis* Transubstantiatio *dicitur.* II. *De Omnipotentiâ Dei.* III. *Accidentibus Panis.* IV. *Sacramentalis Unio Signi & Signati.* V. & VI. Status *Controversiæ tam negativè quam affirmativè declaratur.* VII. *Concilii* Tridentini *defintio. Bulla* Pii IV. *Papæ, & Forma Juramenti ab eodem Papâ præscripti. Decretale* Innocentii *III.* Jesuitarum *Dictata.* VIII. *Portentum ingens* Transubstantiatio.

CAUT

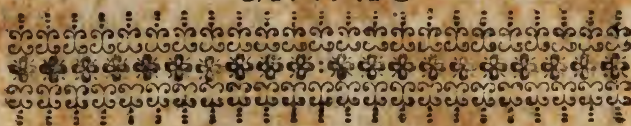
Papa novam indicit Synodum contra Berengarium, *Cui iniqua atque stupenda Recantatio injuncta est.* x. *Glossæ Ordinariæ Censura de istâ* Berengario *præscriptâ Recantatione.* xi. *Quam per vim & metu mortis sibi extortam fuisse dixit.* Lanfrancus & Guitmundus *contra eum scribunt.* xii. Hildebrandus *Papa & ejus Concilium* Rom. *ad quod* Bereng. *iterum vocatus est & frustrà condemnatus.* xiii. *S.* Bernardi *Doctrina approbata.* xiv. Ruperti *Sententia.* xv. P. Lomb. *de Transubstantiato Pane nihil definire potuit, & de Accidentibus Panis sine Subjecto miserabiliter philosophatur.* xvi. Otho Frisingensis & *ejus Coætanei Panem & Vinum in Eucharistiâ vera manere fatentur.* xvii. *P.*Blesensis & *St.* Eduensis *notantur, qui primi omnium* Transubstantiationis *Vocabulum usurpârunt.* xviii. *Seculum xiii. in quo* Innocentius *iii. Papa Decretum suum de Transubstantiatis Pane & Vino in Corpus & Sanguinem Domini publicavit.* xix. & xx. Innocentii *iii. mira arrogantia. Synodus* Lateranensis *de hoc Articulo nihil decrevit.* xxi. *Ejusdem* Innocentii *Crudelitas, qui per Carnificinas & Vivicomburia novam fidei suæ doctrinam stabilire voluit.* xxii. Gersonis *Dictū de* Romanâ *illius temporis Ecclesiâ. Multa figmenta è Transubstātiatione orta. Quæstiones portentosæ & inextricabiles.* xxiii. *Monachorū Novi Ordines & Scholastici.* xxiv.

Eorum

Eorum Altercationes & disputationes abomi-nandæ. XXV. *Sacramentum indignissimè tractatum ab eis; qui illud in proprium Corpus* Christi *Transubstantiatum crediderunt.* XXVI. & XXVII. Holkot, Aquinas, Albertus *magnus, & alii Scholastici, quamvis pro Transubstantiatoribus aliquando non faciant, omnià tamen ad Papæ.* Romani *judicium referunt.* XXVIII. *Synodus* Constantiensis, *quæ Poculum Laïcis abstulit.* XXIX. *Card.* Cameracensis *Transubstantiationem ex S. Literis probari posse negat.* XXX. *Synodus* Florentina & Eugenii *IV. Instructio Armenorum notantur.* XXXI. *Anathema Papale in Synodi* Tridentinâ *nulli formidandum.*

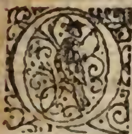
Conclusio Operis.

CAPUT

CAPUT I.

I. *Realis, id est Vera & non imaginaria Christi Præsentia in Sacramento Eucharistiæ è S. Scripturis adstruitur.* II. & III. *Quod tamen Transsubstantiatioribus haud favet, quum non Crasse aut Carnaliter, sed Mystice, Spiritualiter & Sacramentaliter intelligendum sit.* IV. *Sacramentorum Natura & Ratio.* V. *Mediantibus Elementis Panis & Vini, ipse Christus spiritualiter & Mystice à fidelibus manducatur.* VI. *Præsentia & Manducatio Spiritualis non tollit Rei veritatem sive substantiam.* VII. *Modus Præsentiæ imperscrutabilis, nec temere definiendus.*

I. UÆ à Christo Domino in solenni hujus augustissimi Sacramenti Institutione, ad perpetuam sui commemorationem prolata sunt ver-

ba; nempe *Hoc est Corpus meum quod pro vobis traditur: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum* omninò infallibilia, atque verissima esse, Universa per Orbem Terrarum Sancta confitetur ecclesia. Si quis autem contrarium affirmaverit, aut veracitatem Christi in dubium vocare ausus fuerit, dictisve ejus fidem derogârit, nec iis adsensum suum præbuerit, nisi per figmentum & nudam figuram expositis & detortis; illum * in ecclesiis nostris nec tolerare, nec excusare, vel possumus vel debemus. Quicquid enim *Sacra* nos docet *Scriptura*, id nobis verum ac indubitatum esse oportet. Verum igitur, nec minus indubium esse fatendum est quod dixit Christus: a. *Caro mea verè est Cibus, & Sanguis meus est Potus;* Quæ, juxta B. Paulum, per Panem & Poculum nobis communicantur: eundem enim *Panem* b *Communionem Corporis Christi*, itidemque *Poculum Sanguinis ejus Communionem* appellavit.

II. Ex quibus B. Apostoli verbis manifeste constat quòd Panis & poculum (quæ hujus

* *Ut alicubi scripsit* G. Calixtus *in eruditiss. suis Exercitationibus; & ante eum* Mart. Chemnitius *in Exa.* Conc. *Trid. atque in Locis Theologic.*

a. Joh,6:55. *b.* 1.Cor,10,16.

hujus S.Euchariſtiæ Symbola dicuntur) nequaquam ſubſtantialiter tranſmutata, aut penitus ſublata, vel deſtructa ſint; ſed in hunc finem per verba Chriſti ſolenniter conſecrata, ut Communicationi Corporis & Sanguinis ſui certiſſime inſerviant.

III. Atque hinc itidem liquet, Locutionem tam Chriſti quàm Apoſtoli Sacramentaliter & Myſtice intelligendam eſſe, neque craſſam aliquam aut carnalem Corporis Sanguiniſque præſentiam ex eorum verbis poſſe adſtrui.

IV. Et licet vox ipſa *Sacramenti* in S.S. nuſquam de Euchariſtiâ uſurpetur, Eccleſia tamen Chriſti â primis inde Seculis hoc Nomine S. Euchariſtiam inſignivit, & Præſentiam Corporis ac ſanguinis Domini Myſticam & Sacramentalem ſemper appellare conſuevit. Sacramentalis autem Locutio nomen Rei ſignatæ ipſi etiàm *a* Signo non incommode tribuit: Sacramentorum enim Natura, & uſitata de ipſis loquendi ratio poſtulare videtur, ut Symbolis non ſolum rerum nomina, ſed & earum proprietates, imò effecta, tribuan-

A 2 buan-

a Exod. 12.11. (Agnus iſte) *eſt Paſcha Jehovæ.* Exod. 12. 21. *Jugulate* (Agnum) *ipſum Paſcha Jehovæ.*
1.Cor.10.3. *eandem Eſcam ſpiritualem.* 1.Cor. 10.4. *Petra illa erat Chriſtus.*

buantur. Atque hanc ob causam Panis ille *Communio* Corporis Christi, tam perspicue (prout antea dicebamus) quàm appositè, ab Apostolo appellatur.

V. Hoc quoque planum est, non tam fuisse Christo propositum docere, quid Elementa Panis & Vini sint naturâ atque substantiâ suâ, quàm quid in hoc Mysterio sint significatione, usu, & officio; quum non tantùm per hæc elementa corpus & Sanguis Domini aptissime repræsententur, sed etiam iis mediantibus ipse Christus ex ipsius instituto verissime omnibus exhibeatur, & à fidelibus, Sacramentaliter sive Mystice manducetur: unde fit, quòd & *a Nos in illo, & Ille in nobis vere sit & maneat.*

VI. Atque hæc est Spiritualis illa (non minùs tamen vera & indubia quàm si corporalis esset) Christi carnis Manducatio, non quidem simpliciter, quatenus caro est absque omni alio respectu; (sic enim nec præbetur nobis nec prodest:) sed quatenus crucifixa, & pro mundi vita *b* tradita erat. Spiritualis enim carnis Christi manducatio, per quam operante Spiri-

a S. Johan. 6. 56.

b Corpus quod pro vobis traditur. Sanguis qui pro vobis effunditur. *Ut supra Num.* 1.

Spiritu Sancto, Animæ fidelium, non Ventres pascuntur, veritatem & substantiam rei nequaquam tollit. Quod nemo unquam diffitebitur, nisi qui fastidito Spiritu & Operatione divina nihil præter carnem sapit, & cui quod Spirituale & Sacramentale est, perinde est ac si Nihil esset.

VII. Modum verò Præsentiæ Corporis Sanguinisque Domini in S. Eucharistia, Nos qui Protestantes sumus & ad normam Priscæ ac Catolicæ Ecclesiæ Reformati, anxie non scrutamur; sed (quod fecit prima & purissima Dei Ecclesia) eum Sapientiæ & Potentiæ Domini committimus, ejusque verbis acquiescimus, & assensum verâ ac indubiâ fide præbemus. Idem si fecissent olim, aut nunc facerent Transubstantiatores Pontificii, neque Modum Præsentiæ nuper ab eis excogitatum, tanquam *a* Articulum fidei omnibus salvandis absolute & simpliciter necessarium, sub diro Anathemate determinâssent, minus profectò rixarum, plus pacis & concordiæ in Ecclesia Dei hodie haberemus.

a *In Conc. Trid.*

CAPUT II.

I. II. III. & seqq. *Protestantium omnium Consensus de Reali, id est, vera *Præsentia Christi in Eucharistia manifestè constat, tam ex variis Ecclesiæ* Anglicanæ *Libris publica Autoritate editis, ut & ex virorum in eadem Ecclesia probatissimorum & celeberrimorum Scriptis quàm ex aliis Reformatarum Ecclesiarum Publicis Confessionibus.*

I. DE Reali igitur (id est vera & non imaginaria) Præsentia Corporis & Saguinis Christi in Eucharistia, Protestantium Ecclesiæ nullæ dubitant; neque locus relinquitur ut quisquam de earum communi Confessione aliquid mali suspicetur, quasi à Fide Catholica hâc in parte vel tantillùm discederent.

II. Facilè enim est, Consensum Scriptorum & Ecclesiarum Reformatarum producere, quo clarissimè omnibus (quibus qui-

* *Sed non Carnali.*

quidem mens vel oculus non laborat) ostendi potest, illos omnes istius Veritatis tenacissimos esse, atque à prisca & Catholica fide nullatenus recessisse.

III.[a] Ordiar ab ECCLESIA ANGLICANA; ubi qui in sacris constituti sunt omnes lata lege tenentur, [b] *Ne quid unquam doceant quod à populo religiose credi velint, nisi quod consentaneum sit doctrinæ veteris aut novi Testamenti, quodque ex illa ipsa doctrina Catholici Patres & veteres Episcopi collegerint: qui secus fecerit, & contrariâ doctrinâ populum turbaverit excommunicandus est.* Docet igitur in Sacramento Eucharistiæ, [c] *Corpus Christi dari, accipi, & manducari, atque adeo rite sumentibus Panem consecratum & fractum esse communicationem Corporis Christi; similiter & Poculum benedictum esse communionem Sanguinis Christi: Impios autem, & indignè ad tantæ rei sacramentum accedentes, illud sibi ad judicium manducare, & condemnationem bibere, quia efficiuntur rei ejusdem Corporis & Sanguinis Domini.* Orat etiam in solenni ante be-

a Ecclesiæ Anglicanæ Confessio.

b In Libro Canonum *publicâ autoritate, edit' An.* 1571. *Cap. de Concion.*

c Articuli Religionis *Christianæ in quos consensum est ab Episc.* &c. *in legitimâ & sanctâ Synodo Ecclesiæ Anglicanæ. An.* 1562. *Cap.* 28. *&* 29. *& publicis Regni Legibus stabiliti.*

nedictionem elementorum prece in hunc fermè modum; [a] *Concede quæsumus, misericors Domine, ut sic edamus Carnem filii tui dilecti Jesu Christi, & bibamus ejus Sanguinem, ut nostra corpora peccatis inquinata munda fiant perceptione sacratissimi Corporis illius, & nostræ animæ laventur pretioso ipsius Sanguine, atque ut perpetuò habitemus in eo, & ipse in nobis; Amen*: Sacerdos autem sive Presbyter Panem & Vinum benedicens, seu consecrans, sic ait, [b] *Exaudi nos quæsumus, misericors Pater, & concede ut nos sumentes has tuas creaturas, Panem & Vinum, juxta sacrosanctam Institutionem filii tui Servatoris Nostri Jesu Christi, in memoriam ejus mortis & passionis, participes simus sanctissimi Corporis & Sanguinis ejus; Qui eâdem nocte quâ tradebatur,* [c] *accepit Panem; & gratias agens fregit, ac dedit discipulis suis, dicens, Accipite, Comedite, Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in commemorationem mei. Similiter postquam cœnatum est,* [d] *Calicem & gratias agens dedit, illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic enim est Sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur, in remissionem peccatorum; hoc facite quotiescunque biberitis, in commemorationem mei.* Idem Minister

a. *In ordine sacræ communionis, Regni Legibus confirmato.* b. *Ibidem.* c *Ad hæc verba Presbyter Panem in manus suas accipit.* d *Ad hæc verba similiter Calicem accipit.*

nister populo in genua provoluto Eucharistiam tradens, quùm exhibet Panem, dicit. [a] *Copus Domini nostri Jesu Christi, quod pro te traditum est, conservet corpus tuum & animam tuam in vitam æternam.* Similiter Poculum exhibens ait, *Sanguis Domini nostri Jesu Christi qui pro te effusus est, conservet,* &c. Deinde post Comunionem, subjungit gratiarum Actionem, & Precem, *Quód nos qui hæc Sacrosancta Mysteria rite precepimus, pascere dignetur Deus Spirituali Cibo per tiosissimi Corporis & Sanguinis Christi &c.* unâ cum Hymno; *Gloria in excelsis Deo* &c. Quin & in communi ejusdem Ecclesiæ Nostræ CATECHISMO publica autoritate edito, atque omnibus præscripto, ad Interrogationem de interna parte hujus Sacramenti, respondetur, [b] *Quod sit Corpus & Sanguis Christi, quæ à fidelibus Vere & Re ipsa* (sive Realiter) *in S. Cæna Domini recipiuntur.* Et in Apologia pro eadem Ecclesia, quam præstantissimus Præsul, *Joh. Juellus* Episcopus Sarisburiensis publicavit, [c] disertè pronuntiatur, *in S. Cæna credentibus vere exhiberi Corpus & Sanguinem Domini, Carnem filii Dei vivificantem animas nostras, Cibum supernè venientem, immortalitatis alimoniam, gratiam, veritatem, vitam: eamque Communionem*

a. *Ibidem.* b. Catechismus *unâ cum Liturgiâ editus.* c. Apologia Ecclesiæ Angl.

nionem esse Corporis & Sanguinis Christi, ut nos in illo maneamus, & ille in nobis; ut que pro certissimo habeamus, id esse Animis nostris alendis Corpus & Sanguinem Christi quod alendis Corporibus est Panis & Vinum

IV. Paulò ante hanc conscriptam Apologiam prodierat *Dialacticon celeberrimi Viri Johannis Poineti* Episcopi *Wintoniensis* de Veritate, Naturâ, atque Substantiâ Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiâ; quod non alio consilio edidit, quàm ut fidem & doctrinam Ecclesiæ Anglicanæ illustraret. Et id primò ostendit *Eucharistiam non solùm figuram esse Corporis Domini, sed etiam ipsam Veritatem, Naturam, atque Substantiam in se comprehendere; idcirco nec has voces Naturæ & Substantiæ fugiendas esse; veteres enim de hoc Sacramento disserentes ita loquutos fuisse.* Secundò quærit, *an voces illæ*, Veritas, Natura, & Substantia, *communi more in hoc mysterio à Veteribus intelligebantur, an peculiari & Sacramentis magis accomodatâ ratione? Neque enim observandum esse solùm, quibus verbis olim Patres usi sint, sed quid istis significare ac docere voluerint.* Et licet discrimē ipse cum Patribus agnoscat, inter Corp⁹ Christi formam humani corporis naturalem habens, & quod in Sacramento est Corpus mysticum, maluit tamen discrimen illud *ad modum præsentiæ & exhibitionis*, quàm *ad ipsam*

rem

rem subjectam, hoc est corpus Christi verum, accomodari; quum certissimum sit non aliud Corpus in Sacramento fidelibus dari, nisi quod à Christo pro fidelium salute in mortem traditum fuit. Tertiò denique, *Spiritualem hîc intelligentiam, juxta communem & consentientem veterum Patrum interpretationem, requiri* statuit, *& carnalem omnem cogitationem excludi.*

V. *Poineto* successerunt in eâdem Sede *Wintoniensi* Reverendissimi *D. D. T. Bilsonus* & *L. Andreas*, utrique viri undequáque doctissimi, & antiquæ fidei Episcopi, qui scriptis suis in lucem editis doctrinam & fidem Ecclesiæ Anglicanæ, cùm sacræ Scripturæ, tum veterum Patrum Theologiæ, consonam per omnia clarissimè demonstrârunt: Et, quod ad hoc mysterium attinet, agit quidem ille in [a] Responsione ad Apologiam Cardinalis *Alani*; Hic verò in Responsione ad Apologiam Cardinalis *Bellarmini*, [b] ubi verba reperiuntur lectu apprimè digna, quæ subjicio. *Dixit Christus, Hoc est Corpus meum, nobis autem vobiscum de objecto convenit, de modo lis omnis est. Fide firmâ tenemus, quòd Corpus Christi sit, de modo quo fiat ut sit, nullibi*

a. T. Balsoni *Resp. ad Apol. Card. Alani lib.* 4.
b. *L.* And. *Resp. ad Apolog. Card. Bellarm.* c. 11. p. 11.

libi in Euangelio verbum est; & quia verbum nullum, meritò â fide procul ablegamus; inter scita Scholæ fortasse, inter Fidei articulos non ponimus. Quod dixisse olim fertur Durandus, neutiquam nobis displicet. (Verbum audimus, motum sentimus, modum nescimus, præsentiam credimus:) Præsentiam credimus, nec minùs quam vos, Veram. De Modo Præsentiæ nihil temerè definimus, addo nec anxiè inquirimus; non magis quàm in Baptismo nostro, quomodo nos abluat Sanguis Christi; non magis quàm in Christi Incarnatione, quomodo naturæ divinæ humana uniatur. Inter Mysteria ducimus (& quidem ipsa Eucharistia Mysterium est) cujus quod reliquum est debet igne absumi, id est, ut eleganter, inprimis Patres, fide adorari, non ratione discuti.

VI. Similia habent [a] *Is. Casaubonus* in Epistola nomine serenissimi *REGIS JACOBI* scripta ad Card. *Perronium*, & [b]. *Hookerus* Polit. Eccles. Lib. V. [c] *Job* Episcopus *Roffensis* de Potestate Papæ. R. [d] *Montacutius* Episcopus *Norwicensis* in Antidiatribis contra *Bulingerum*. 8. *Jacobus* Primas *Armachanus* in Resp. ad *Jesuit. Hibernum*, *Franciscus* Episcopus *Eliensis* & *Guliel. Laudus* Archiep.

a. Casaub. *Ep. ad Card.* Perron. b. Hook *l.5.* §.67. c. *Episc.* Roff. *de Pot. Papæ, præf. ad Lict.* d. Montacutius *in Antidiat* c3. e. Jacob. Armach. *in Resp. ad* Jos. Hib. *Cap. de Reali præsentiâ.*

chiep. *Cantuar.* Resp ad *Fischerum*, [a] *Joh. Overalius* Episcopus *Norwicensis*, Aliique quàm plurimi, qui à fide priscâ & Catholicorum Patrum doctrinâ, in Ecclesiâ *Anglicanâ*, magnâ religione receptâ, atque publicis Regni Legibus [b] confirmata nequaquàm discesserunt.

VII. His autem non immeritò annumerandus est Celeberrimus Antistes [c] *Marcus Antonius de Dominis Archiepiscopus Spalatensis*, Vir in S. Scripturis & antiquorum Patrum Monumentis versatissimus. ¶ Qui relicta Italiâ (ubi tuto aut quieto esse ei non licuit) hortatu sapientissimi Viri & intimi ejus amici *Pauli Veneti*, ad Patrocinium Serenissimi Regis *Jacobi*, & Ecclesiam *Anglicanam*, velut ad tutissimum Portum & Asylum sese contulit, eique Ecclesiæ fideliter in omnibus Religionis Articulis adhæsit. Sed quum à rigidis quibusdam hominibus, passim & acriter contra ejus vitam ac mores injuste declamantibus fatigatus, atque multis quotidie injuriis & convitiis lacessitus esset; tandem ad suos in *Italiam*, sub salvo conductu, redire statuit. Antequam verò abiret, interrogatus a Rege, per Commissarios quosdam Episcopos; Quid de Religione

a. *In M S. brevi edendo.* b. *Stat.* 10. Eliz. *c.* 10. & 80. Eliz. *c.* 12. *v.* 9. 13. Eliz. *c.* 1. &c. c. Marcus Antonius de Dominis *Arch. Spalat.*

gione & Ecclesiâ *Anglicanâ* (cui se per tot annos addixerat) pronuntiare ac dicere vellet, quum ad Pontificem & *Romanam* Curiam pervenisset, mox sumpto calamo manu propriâ scripsit quæ sequuntur, & hîc lectu digna sunt; *viz. Ego profitebor coram ipso Papâ, etiam cum discrimine vitæ meæ, Ecclesiam Anglicanam esse veram & Orthodoxam Ecclesiam Christi*; Et, quod promisit, præstitit. Quamvis enim subitò post ejus decessum ab *Angliâ* prodiit Libellus sub ementito illius nomine *Belgicis* typis excusus, quo Libri titulo multi boni Viri, & quidem inter *Anglos*, decepti, contra eum tanquam Apostatam & alterum *Ecebolium* scripserunt; tamen quum *Romam* ipse pervenit [ubi in Ædes Papæ *Gregorii XV.* olim ipsius condiscipuli humanissimè exceptus fuit] adduci nunquam potuit per *Jesuitas* & alios ad eum confluentes, vel ut *Tridentinorum* nuperis de fide dogmatibus subscriberet, vel Orthodoxos quos in *Angliâ* atque *Germaniâ* ediderat Libros, revocaret, vel denique ut *Anglicanæ* Ecelesiæ (in cujus defensione constanter ad extremum usque halitum perstitit) nuntium remitteret. Quinimo, statim post *Gregorii* mortem, à *Jesuitis* & Inquisitoribus raptus est in Carcerem intra Castrum S. *Angeli*, ubi male tractatus & inediâ fere consumtus lethalem morbum contraxit,

traxit, & intra paucos dies, non sine suspicione veneni, diem suum supremum obiit. Postridie verò mortui cadaver, ex Inquisitorum sententiâ infami flammâ ad stipitem publicè combustum fuit; non aliam ob causam quàm quod idem Archiepiscopus Ecclesiæ *Anglicanæ* fidem ejurare, & nuperis quibusdam Synodi *Tridentinæ* decretis, pro fide Catholicâ habendis ac recipiendis subscribere minimè voluerit. Atque hæc, quæ forsan non adeò multis innotescunt, in hunc locum datâ occasione, eò inserenda duxi, ut inde clariùs ostenderem, Reverendissimum hunc Antistitem, de universâ Dei Ecclesiâ optimè meritum, inter *Anglicanæ* Ecclesiæ scriptores (uti antea dicere cœperamus) meritò recenseri.

b Audiamus igitur quid ille, quum esset in *Angliâ*, ubi Libros suos de Rep. Eccles. Typis ac auspiciis Regiis excudit [Lib. V. Cap. VI. Num. 20.] scripserit & docuerit, *Per mille profectò annos* (ait) *Ecclesia Sancta Catholica sobriâ divinorum Mysteriorum cognitione contenta, & pie credidit, & tutò docuit, in Eucharistiâ legitimè consecratâ fideles Corpus & Sanguinem Christi agnoscere, & recipere, ac manducare, atque in eo Sacro Pane Sacroque Vino Corpus & Sanguinem Christi exhiberi; Modum verò particularem, quo Christi Corpus & Sanguis in Sacris hisce Mysteriis sive*

Sacra-

Sacramentis exhibetur, piè, humiliter, & religiosè ignorare voluit. Rem ipsam & effectum læta tenebat, à Modo inquirendo humilis & devota abstinebat. Item (Num. 73.) *Verè, imò verissimè, in Eucharistiâ exhibetur Verum & Reale Corpus Christi, sed Spiritualiter, non Corporaliter.* Rursus (Num. 169.) *ipsam veram naturam Christi Carnis Realem & Substantialem in Sacrâ Communione nos recipere, omnes Euangelio credentes fatebuntur, non dubito. Dicimus omnes, Corpus Christi adesse, quoad Rem & Naturam; quoad Modum verò (h. e. Carnaliter & Corporaliter) Christum adesse, negamus pariter cum* Bernardo, *& omnibus Patribus.* Et in Append. ad *Ambrosium* Num. 7. *Scio & admitto cum Pane manente Pane nobis Verum & Reale Christi Corpus exhiberi, non tamen Corporaliter: in Re consentio, à Modo dissentio. Itaque etiamsi ultimus terminus mutationis Panis sit, secum adducere in animas dignè communicantium ipsum Verum Christi Corpus, quod est substantia (Sacramenti:) non tamen sequitur, ipsum Panem amittere suam substantiam, & induere substantiam Corporis Christi,* &c. Hæc & alia multa huc facientia, & Religioni tàm Ecclesiæ *Anglicanæ* quàm omnium aliorum Protestantium consona, scripsit in ipso eodem Capite VI. Libri V. de Rep. Eccl. & in annexâ Post Librum VI. *Ostensione Errorum*

Fran-

Francisci Suarezii, *Jesuitæ* famosissimi: qui calamum suum strinxerat contra Regem *Jacobum* & *Errores* (scilicet quos vocat) Ecclesiæ *Anglicanæ*. Quàm liquidò probat Archiepiscopus in ejusdem Libri Cap. 2. cui Titulum posuit; *Articulos, pro quibus Pontificii contra Reformatos pugnant, ad fidem Catholicam non spectare*, (veluti *Transubstantiationem*, &c.

VIII. [a] Quæ verò *Germanorum* Protestantium sit Sententia & Fides, liquet imprimis ex *Augustanâ* Confessione à Principibus Imperii & Viris maximis *Carolo* V. oblatâ. Docent enim, quòd *non solum Panis & Vinum, sed etiàm ipsum Corpus & ipse Sanguis Christi vescentibus in Cœnâ Domini Verè exhibeantur*; sive (ut in aliâ editione reperitur) quòd *Corpus & Sanguis Christi Verè adsint & distribuantur vescentibus in Cœnâ Domini*, improbantque secus docentes. Docent etiam, *ità utendum esse Sacramentis, ut accedat Fides credens Promissionibus, quæ per Sacramenta exhibentur & ostenduntur.* Ubi tamen Fides non facit res præsentes quæ promittuntur; Fides enim,ut constat, magis propriè dicitur accipere & apprehendrre quèm vel polliceri, vel præstare: Sed verbum Dei, & Promissio cui Fides nostra in-

[a] Germanicarum Ecclesiarum *Confessio* Augustana.

nititur (non verò fides hominum) præsentia reddit quæ promittit; quemadmodū inter Reformatos & Pontificios aliquot consensum est in [a] Collatione *Sangermani* habitâ: malè enim à multis *Romanensibus* nobis objicitur, quasi crederemus, hanc Christi Præsentiam & Communicationem in Sacramento per nudam Fidem tantùm effici.

IX. [b] *Saxonica* Confessio fidei, ab aliis Ecclesiis comprobata, non alia est quàm quædam repetitio Confessionis *Augustanæ*. In ea [c] docentur homines, *Sacramenta esse actiones divinitùs institutas, & quamvis tenendum est extra usum institutum res ipsas non habere rationem Sacramenti, in usu tamen instituto Verè & Substantialiter in hâc Communione adesse Christum & Verè exhiberi sumentibus ejus Corpus & Sanguinem; Christumque testari, quòd sit in eis, sicut &* [d] Hilarius *inquit; hæc accepta & hausta faciunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit.*

X. [e] Similis est Confessio *Wittenbergica*, quæ *Tridentinæ* Synodo proposita fuit Anno Domini 1552. In illâ enim de Eucharistiæ Sacramento docetur [f] quòd *Verum Corpus Christi & Verus Sanguis ejus in eâdem distribuantur*; refutantque eos qui dicunt, *Panem*

a. *Collat.* Sangermani 1561. b. Saxonica Confessio. c. *Art.* 15. d 5. Hilar. *de Tri nit.* lib.8. e. Confessio Wittenbergica. f. *In Præfat.*

& Vinum Eucharistiæ esse tantùm absentis Corporis & Sanguinis Christi signa.

XI. a Accedat & *Bohemica* Confessio (eorum quos quidam rerum ignari *Picardos & Waldenses* per contemptum vocant) â Baronibus & aliis Nobilibus Regni *Bohemiæ* Serenissimo Regi *Ferdinando* oblata, scriptisque *Lutheri* ac *Melancthonis*, atque etiam inclytæ Academiæ *Wittenbergensis* suffragio comprobata. Quæ b *corde credendum ac ore confitendum* docent, *Panem cœnæ Dominicæ Verum Christi Corpus esse, quod pro nobis traditum est; Calicemque Verum Sanguinem ejus, qui pro nobis fusus est: Christi autem verbis nemini licere de suo quidquam affingere, admiscere, aut detrahere.* Quum quidam verò Sacerdotes hanc illorum Confessionem multis obtrectationibus onerarent, respondent, *Calumniatores se refellere nunquam non paratos esse, & indubitabili fide ac firmissimis argumentis ostendere, se, quales eos adversarii faciunt, nec unquam fuisse, nec esse, nec, Deo volente, futuros esse.*

XII. c Subjungo Conciliationem Articulorum de cœna Domini, & mutuum Consensum inter Ecclesias Majoris & Minoris *Poloniæ* in Synodo *Sendomiriensi* factum, d. *Convenimus* (inquiunt) *in sententiâ verborum*

a. Confessio Bohemica. b. *Art.13.* c. Consensus Polonicus. d. *Statim post initium.*

Domini, ut illa orthodoxè intellecta sunt à Patribus; atque ut expressiùs clariusque loquamur, Credimus & Confitemur substantialem præsentiam Christi non significari duntaxat, sed Verè in Cœnâ Domini ritè vescentibus repræsentari, distribui, & exhiberi Corpus & Sanguinem Domini, symbolis adjectis ipsi rei minimè nudis, secundum Sacramentorum naturam. Ne verò diversitas formularum loquendi contentionem aliquam pariat, placuit mutuo consensu adscribere Articulum Confessionis Saxonicarum *Ecclesiarum de Cœnâ Domini ad* Tridentinum *Consilium missæ: Quem etiam pium agnoscimus & recipimus.* Ideoque repetunt hujus Articuli veba integra, paulò antè memorata.

XIII. [a] Erat aliquando in eâ opinione *Lutherus*, quasi Theologi *Basilienses* & *Argentinenses* nihil aliud in Cœnâ Domini esse faterentur, præter Panem & Vinum. Cui *Bucerus*, reliquorum omnium nomine, ingenuè & apertè respondit; *Libenter se quidem, omnesque alios, hunc errorem damnaturos; ipsos enim cum* Helvetiis *nunquam ità vel docuisse vel sensisse; neque nominatim cuiquam, præter* Anabaptistas, *hunc errorem tribuendum esse: Se verò aliquando etiam in eâ sententiâ fuisse, quod scilicet* Lutherus *in suis scriptis nimium externis Symbolis tribuerit, & crassiorem unionem Christi cum Pane statuerit,*

[a] Confessio Theologorum Argentinæ & Basileæ.

quàm qualem Scriptura admittat; quasi Christus in Pane adsit Corporaliter, & in unam Naturalem cum Pane Substantiam uniatur, cujus etiam contactu, vel gustu, omnes, tam impii quàm fideles, gratiæ participes fierent: Ipsorum porrò fidem & doctrinam de hoc Sacramento hanc esse, quòd sentiant in eo, ex institutione & opere Domini Vere (prout verba illius sonant) Verum Corpus & Verum Sanguinem suum, unà cum visibilibus Signis Pane & Vino, exhiberi, dari & sumi; & sic non solum Zuinglium *&* Oecolampadium *docuisse, sed ipsos quoque in publicis Ecclesiarum Superioris* Germaniæ *Confessionibus, aliisque scriptis, confessos esse; dissidium verò magis esse de Modo absentiæ vel præsentiæ, quàm de ipsâ præsentiâ vel absentiâ;* quæ quidem omnia *Buceri* Socii post eum confirmârunt. Et simul addidit, *Magistratus in suis Ecclesiis severissimas pœnas denuntiâsse iis qui negarent Corporis & Saguinis Christi in S. Cœnâ præsentiam.* Hanc verò de Sacramento Cœnæ sententiam, coram *Landgravio Hassiæ* & *Melancthone*, comprobavit *Bucerus*, qui fassus est; *Quòd Corpus Christi & Vere & Substantialiter à nobis accipiatur, quum Sacramento utimur;* Idem, *quòd Panis & Vinum sint Signa exhibitiva, quibus datis & acceptis simul Christi Corpus detur & exhibeatur.* Quibus addidit, *Panem & Corpus uniri, non per Substantiarum mixtionem, sed qua-*

tenus id datur cum Sacramento quod Sacramento promittitur, hoc est, quia uno posito aliud ponitur: adeoq́; quoniam utrinq; in eo consentiatur, quòd Panis & Vinum non mutentur, se Sacramentalem ejusmodi conjunctionem statuere. Lutherus, his intellectis, suam quoque sententiam declaravit, & affirmavit; *Non ullâ se naturæ copulâ Corpus & Sanguinem Christi unire cum Pane & Vino, & localiter includere; neque Sacramentis propriam tribuere virtutem, quâ salutem ex se afferant ea sumentibus; sed Sacramentalem solùm Unionem inter Corpus & Panem Domini, interque Sanguinem & Vinum statuere; tum etiam docere, Confirmationem Fidei, quam Sacramentis tribuit, niti virtute, non quæ ipsis inhæreat externis rebus per se, verùm quæ sit Christi, & dispensetur ejus Spiritu per verba & symbola.* Denique ad hunc modum allocutus est qui aderant omnes; *Si creditis & docetis, in S. Cœnâ Verum Corpus & Verum Sanguinem Domini exhiberi, dari & sumi, & non Panem & Vinum tantùm & quòd Perceptio & exhibitio hæc Verè fiat, & non imaginariè, inter nos convenit, vosque agnoscimus & recipimus ut Charos nostros Fratres in Domino.* Quæ omnia in 20. Tomo Operum *Lutheri*, & in scriptis *Buceri Anglicanis* copiosissimè recitantur.

XIV. a Subsequatur Confessio *Gallicana*, quæ *Lutetiæ* in Synodo Nationali consititu-

a. Gallicana Confessio.

stituta, *Carolo* IX. Regi in Colloquio *Possiaceno* exhibita fuit. Ea verò de hoc Sacramento hæc habet; [a] *Quamvis nunc Christus in Cœlis sit, ibidem etiam mansurus donec veniat Mundum Judicaturus; Credimus tamen eum arcanâ & incomprehensibili Spiritûs sui virtute, nos nutrire & vivificare Corporis & Sanguinis sui substantiâ, per fidem apprehensâ. Dicimus autem, hoc Spiritualiter fieri, non ut veritatis & efficaciæ loco imaginationem, aut cogitationem supponamus, sed potiùs quoniam hoc mysterium nostræ cum Christo coalitionis tam sublime est, ut omnes nostros sensus, totumque adeò ordinem naturæ superet.* Item, *Credimus in S. Cœnâ Deum nobis* Reipsa, *id est, Verè & efficaciter donare quicquid ibi acramentaliter figurat, ac proinde cum signis conjungimus Veram possessionem ac fruitionem ejus Rei quæ ibi nobis offertur: Itaque Panem illum & Vinum illud, quæ nobis dantur, Verè nobis fieri Spirituale alimentum, quatenus videlicet oculis nostris velut spectandum præbent, Carnem Christi nostrum Cibum esse, & ejusdem Sanguinem nobis esse Potum. Itaque Fanaticos omnes illos rejicimus qui hæc Signa & Symbola repudiant, quum Christus Dominus noster pronuntiârit Hoc est Corpus meum, & Hoc Poculum est Saguis meus.* Huic autem confessioni subscripsit Ecclesia *Genevensis*.

XV. [b] Legati *Wormatiam* missi ab Ecclesi-

a. *Art.* 36. b. Legatorum Eccl. Gal. Confessio *A.* 1557.

clesiis Reformatis *Gallicis* non absimilem de hoc mysterio Confessionem sequentibus verbis exhibuerunt. *Fatemur* (inquiunt) *in Cœnâ Domini non omnia modo Christi beneficia, sed ipsam etiam Filii hominis Substantiam, ipsamque veram Carnem, & verum illum Sanguinem quem pro nobis fudit, non significari duntaxat, aut Symbolicè, Typicè, vel Figuratè, tanquam absentis memoriam proponi; sed Verè ac certè repræsentari, exhiberi, & applicanda offerri, adjunctis Symbolis minimè nudis, sed quæ, quod ad Deum ipsum attinet promittentem & offerentem, semper Rem ipsam Verè ac certè conjunctam habeant, sive fidelibus, sive infidelibus (id est, malis Christianis) proponantur.*

XVI. [a] Illi verò Confessioni subjungatur *Belgica*; quæ [b] *Certissimum esse* profitetur, *Christum in nobis* Revera *perficere quæcunque ipse his sacris Signis nobis repræsentat, quamvis Modus ipse ingenii nostri captum superet, nec percipi à quoquam possit, quum Spiritûs Sancti operationes occultæ sint & incomprehensibiles.*

XVII. [c] Jam verò *Helvetiorum* antiquissimam *Confessionem* apponam, quæ communi consensu *Basileæ* conscripta ab omnibus *Helvetiis* Ecclesiis Protestantibus recepta &

a. Belgica Confessio. b. *Art. 35.* c. Helvetica Confessio Prior.

approbata fuit. Dicunt autem, a *Quòd fideles, quum edunt Panem ac bibunt de Poculo Domini, intùs interim, operâ Christi per Spiritum Sanctum, percipiunt etiam Carnem & Sanguinem Domini, & pascuntur his in vitam æternam.* Sed licet hunc Cibum Spiritualem esse affirmârint, posteà tamen concludunt, *se per spiritualem Cibum minimè intelligere imaginarium, verùm ipsum Domini Corpus pro nobis traditum.*

XVIII. b In *Helvetica Confessione* Posteriori, Anno 1566. conscriptâ & editâ, Vera Corporis Christi Præsentia in Eucharistiæ Sacramento verbis non minùs disertis affirmatur; Scilicet, *Foris offertur à Ministro Panis, & audiuntur voces Domini, Accipite, edite, Hoc est Corpus meum; Accipite & dividite inter vos: Bibite ex hoc omnes; Hic est Sanguis meus. Ergo accipiunt Fideles quòd datur à Ministro Domini, ac bibunt de Poculo Domini, intùs interim operâ Christi per Spiritum S. percipiunt etiam Carnem & Sanguinem Domini, & pascuntur his in vitam æternam,* &c. ut suprà in priori Confessione. Itemque; *Non est absens Ecclesiæ suæ celebranti Cœnam Dominus. Sol absens à nobis in Cœlo, nihilominus efficaciter præsens est nobis; quantò magis Sol Justitiæ Christus, Corpore in Cœlis absens nobis, præsens est nobis, non Corporaliter*

a. *Cap.* 21. b. Helvetica Confessio Posterior

quidem, sed Spiritualiter, per vivificam operationem, & ut ipse se nobis præsentem futurum exposuit in ultimâ Cœnâ, Joh. 14. 15. 16. *Unde consequens est, nos non habere Cœnam sine Christo.* Huic autem Confessioni subscripserunt, præter omnes *Helvetiorum* Reformatas Ecclesias, *Hungaricæ, Pannonicæ* seu *Transylvanicæ, Polonicæ, & Lithuanicæ*, quæ nec Augustanorum, nec Fratrum Bohemorum Confessiones sequuntur. Ita ut Reformatorum omnium hâc in parte perfecta sit harmonia. Subscripsit ei quoq; Ecclesia *Scoticana*, ut & *Genevensis.*

XIX. [a] Accedat postremò præclara Ecclesiarum Reformatarum Regni *Polonicæ* in Conventu *Thorunensi* declaratio; quâ profitentur, quod Eucharistiæ Sacramentum attinet, *se ei sententiæ accedere quæ tum in Augustanâ Confessione, tum etiam in Bohemica & Sendomiriensi ex Scripturis explicata est.* Deinde verò in speciali Declaratione Sententiam exponunt, & dicunt 1. *Hoc Sacramentum constare Rebus Terrenis, Pane, & Vino, &* Cœlestibus, *Corpore & Sanguine Domini; quæ diverso quidem modo, utraque tamen verissimè, realissimè, ac præsentissimè nobis exhibentur nempe Terrenæ modo Naturali, Corporali, & Terreno; Cœlestes verò modo spirituali, mystico & Cœlesti. Hinc etiam* affirmant, *quòd* scilicet *Panis &*

a. Partis Reformatæ in Conventu Thorunensi Confessio.

Vinum verè sint & dicantur ipsum Corpus & Sanguis Christi, non quidem substantialiter, hoc est Corporaliter, sed sacramentaliter & Mysticè, seu per & propter Unionem Sacramentalem; quæ non consistit in nudâ Significatione, neque tantùm in Obsignatione, sed etiam in conjunctâ illâ & simultaneâ Rei Terrenæ & Cœlestis, quamvis diversimodò, exhibitione & Communicatione. 3. Eodem *sensu* dicunt *cum Veteribus, Panem & Vinum in Corpus & Sanguinem mutari; non quidem ipsâ substantià & naturâ, sed usu & officio; in quo sacra hæc Symbola non tam id esse dicuntur quòd sensu percipitur, quàm id quod vi Promissionis in iis intuetur & acceptat fides.* 4. Negant *se statuere nuda, vacua, inania Signa, sed potiùs id quod significant & obsignant simul verè exhibentia; tanquam certissima Media efficacia Instrumenta, per quæ Corpus & Sanguinis Christi, adeoque, Christus ipse, cum omnibus suis Beneficiis, singulis vescentibus exhibetur & offertur, credentibus verò confertur, donatur, & ab ipsis in cibum Animæ salutarem & vivificum acceptatur.* 5. Non negant *veram Corporis & Sanguinis Christi in Cœnâ Præsentiam, sed tantùm, Corporalem Præsentiæ modum.* Credunt *Christi nobiscum Unionem mysticam, & quidem non imaginariam, sed verissimam, Realissimam, & efficacissimam.* 6. Unde concludunt, *non solam Virtutem, Efficaciam, Operationem, aut Bene-*

ficia Christi nobis communicari, sed imprimis ipsam Substantiam Corporis & Sanguinis Christi, ità ut ipse in nobis, & nos in ipso maneamus.

XX. [a] Quoniam verò magnum est *Calvini* nomen (qui tam *Augustanæ* quàm *Helveticæ* Confessioni subscripsit) audiamus porrò quid & ipse de hoc Sanctissimo Mysterio credidit & evulgavit; cujus verba, cùm in Institutionibus, tum alibi, talia sunt, & Priscorum Patrum stylo ac menti tam convenientia, ut reformatorum Catholicorum nemo aliis uti desideraret. *Audio* (inquit) [b] *quid verba Christi sonent; neque enim mortis tantùm ac resurrectionis suæ Beneficium nobis offert Christus, sed Corpus ipsum in quo passus est & resurrexit. Concludo realiter (ut vulgò loquuntur) hoc est, Verè nobis in Cœnâ dari Christi Corpus, ut sit animis nóstris in cibum salutarem.* Item *hoc verbum nec mentiri, nec illudere nobis potest; & nisi quis fallacem vocare Deum volet, inane ab ipso Symbolum proponi, nunquam dicere audeat.* [c] *Itaque si per fractionem Panis Dominus Corporis sui participationem verè repræsentat, minime dubium esse debet, quin Vere præstet atque exhibeat. Quod si verum est præberi nobis signũ visibile, ad obsignandam invisibilis Rei donationem; accepto Corporis Symbolo non minùs Cor-*

CAP. II. *pus*

a. Calvinus. b. *Comment. in* 1. *ad Corith.* c. *Institutionis Chr. Rel. lib.* 4. *c.* 17.

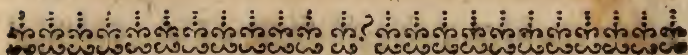
pus etiam ipsum nobis dari certò confidamus. Absurditatibus omissis, quicquid ad exprimendam Veram substantialemque Corporis ac Sanguinis Domini communicationem quæ cum Sacris Cœnæ Symbolis fidelibus exhibetur facere potest, libenter recipio; atque ità ut non imaginatione duntaxat, aut mentis intelligentiâ percipere, sed ut Re ipsâ *frui in alimentum vitæ æternæ intelligantur*, Rursus, [a] *Itaque fatendum est substantiam interiorem Sacramenti visibilibus signis conjunctam esse: & quemadmodum Panis in manu distribuitur, ità Corpus Christi nobis communicari. Hoc certè, etiamsi nihil aliud esset, nobis abundè satisfacere deberet, quùm intelligimus, Christum nobis in* Cœnâ *veram propriamque* Corporis *& sanguinis sui substantiam donare, ut pleno jure ipsum possideamus, & possidendo in omnem bonorum suorum societatem vocemur.* Iterum, *Idem Corpus quod semel Filius Dei Patri in sacrificium obtulit, quotidie nobis in S.* Cœnâ *offert, ut sit in spirituale alimentum*, In his Veram, *Realem* & Substantialem Corporis Christi Præsentiam & Communicationem tam clarè adserit, quàm à quoquam potest adseri; sed Modum determinare studiosè non affectat. [b] *De Modo* (ait) *Si quis me interroget, fateri non pudebit, sublimius esse arcanum, quàm ut, vel meo*

a. *Tractatu de Cœnâ Domini.* b. *Instit. lib.* 4. *c.* 17. *n.* 32.

ingenio comprehendi, vel ut verbis enarrari queat; atque, ut apertiùs dicam, experior magis quàm intelligam. Itaque veritatem Dei, in quâ acquiescere tutò licet, hic sine controversiâ amplector. Pronuntiat ille Carnem suam esse animæ meæ Cibum, Sanguinem esse Potum. Talibus Alimentis Animam illi meam pascendam offero. In Sacrâ Cœnâ jubet me sub Symbolis Panis ac Vini Corpus ac Sanguinem suum sumere, manducare, ac bibere: nihil dubito quin & ipse verè porrigat, & ego recipiam. Hæc totidem verbis Calvinus.

XXI. Hæc è probatis autoribus, ac publicis Ecclesiarum Confessionibus, aliquantò prolixiùs in medium producere voluimus; ut meliùs innotesceret, quantis calumniis Theologi Protestantes ab aliis rerum ignaris, iniquè onerentur, quasi per verba *Spiritualiter* & *Sacramentaliter* Veram, sive, sano sensu *Realem* Corporis & Sanguinis Domini in S. Eucharistiâ Præsentiam & Communicationem minimè agnoscerent; quùm è contrario illam ità diserte profitantur omnes, ut vix disertiùs, quàm quibus ipsi usi sunt verbis adser potuisset.

CAP. II. CAP.

CAPUT III.

I. *Quid per* τὸ Christum Spiritualiter Præsentem esse in Eucharistiâ *intelligant* Romanenses. II. *Quid per illud ipsum* Bernardus *intellexerit.* III. *Quid per id intelligant Protestantium Ecclesiæ.* IV. *Fides præsentiam Christi non facit, sed præsupponit.* V. *Unio Corporis Christi cum Symbolo Panis, Sacramentalis est.*

I. QUUM ex Confessionibus suprà memoratis satis superque constet, Protestantes credere, quòd *Spiritualiter* & *Verè* adsit Christus in Cœnâ, unde fit ut vocem illam *Spiritualiter*, Veterum exemplo, toties in hâc materiâ usurpent; juvat hic subjungere, quid *Romanenses* ipsi de voce illâ sentiant. Eam sic illi exponunt, ut significet [a] *Christum adesse in Eucharistiâ non ad modum quo suapte naturâ existunt corpora, vel quo Copus ejus residet in Cœlo, sed ad modum existendi Spirituum, quum sit to-*

a. *Card. Bellarm. de Euch. l.* 1. *c.* 2 *de explicatione sententiæ Catholicæ (Romanæ)* §. *Tertiæ Reg &seqq.*

tus in quâlibet parte Hostiæ: Et, quamvis per se nec videatur, nec tangatur, nec moveatur; tamen ratione specierum sive accidentium, quibus conjunctus est, potest dici videri, tangi, & moveri; [a] *itâ ut motis speciebus verè moveatur Corpus Christi, quamvis per accidens; quomodo anima nostra verè mutat locum, quum, Corpus mutat locum: atque ut vere & proprie dicamus Christi Corpus in Eucharistiâ attolli, deponi, deferri, collocari in Altari vel in pyxide, transferri à manu ad os, & ab ore ad stomachum, prout in Concilio Romano* [b] *sub Nicolao Papâ secundo cumpulsus est Berengarius confiteri, Christi Corpus sensualiter Sacerdotum manibus tangi, & frangi atque etiam dentibus atteri.* Verùm hæc omnia, atque id genus alia plurima, nec S. Scriptura, nec Antiqui Patres unquam nobis tradiderunt. Atqui etiamsi daretur Spirituum seu Animarum talis præsentia, qualem hic vult *Bellarminus*, eam Corpori humano attribuere absurdum esset, cum corporum naturam destruat.

II. [c] Fatetur quidem *Bellarminus* cum *Bernardo, Christum in Sacarmento nobis exhiberi, non Carnaliter; sed Spiritualiter;* qui, utinam ità acquievisset, nec ulteriùs quàm ducit *S. Scriptura*, & antiqua *Patrum Doctri-*

a. *Ibid. prima par.* b. *Ibid. §. quinta regula* c. *S. Bernard. Sermon. de S. Mart.*

na progreſſus eſſet. Modum enim Præſentiæ & Manducationis Corporis Chriſti accuratius quàm par erat cum *Innocentio* Papâ III. & Synodo *Tridentinâ* explicare laborans, eâdem operâ quicquid anteà rectè dixerat, perperàm evertit, & ſtatim reſpuit quod priùs optimè adſeruerat, ſuam ipſius ſententiam impugnans. [a] *Timet* ſcilicet *periculum, ne* Spiritualiter illud *trahatur ab iis* quos vocat Adverſarios, *non tam ad modum ſignificandum quàm ad ipſam naturam Corporis & Sanguinis Domini excludendam; propter quod item periculum, non videtur* (ait) *valdè uſurpandum illud S. Bernardi, Corpus Chriſti non eſſe Corporaliter in Sacramento, niſi continuò addatur explicatio ſuperiùs poſita,* quam nos humanæ ſive curioſitati, ſive arrogantiæ, quæ nihil videri vult neſcire, acceptam ferimus. Ecquod autem periculum? aut quid tandem timet, quum ipſam Veram naturam Corporis Chriſti, & Realem ac Subſtantialem præſentiam nobis in Sacrâ Communione exhiberi omnes Euangelio credentes fateantur, additâ circa modum duntaxat *S. Bernardi* explicatione, quam ipſe etiam Cardinalis vi veritatis adactus improbare non auſus eſt? Cur igitur admittit Modum eſſe Spiritualem, non Carnalem; deinde Carna-

a. *Card. Bell. ubi ſup. §. Ter. reg.*

lem Præſentiam requirit, etiam quoad Modum? Ad nos quod attinet, dicimus àpertè & affirmamus omnes cum *Bernardo*, in Euchariſtiâ Corpus Chriſti præſens adeſſe Spirituali, adeòque Verâ & Reali Præſentiâ; negamus verò pariter omnes cum eodem *Bernardo* & univerſâ antiquitate Carnalem Corporis Chriſti in Euchariſtiâ tum præſentiam tum exhibitionem. Rem ipſam igitur lubentes amplectimur, à Modo autem inquirendo humiles & devoti abſtinemus.

III. Præſentiam credimus, & conjunctionem Chriſti cum animâ, atquè etiam cum corpore noſtro; quam meliùs vocare non poſſumus quàm Sacramentalem, hoc eſt, quæ per viam comeſtionis fiat; ità ut dum Panem ſacratum comedimus & Vinum ſanctificatum bibimus; ſimul cum eis ipſum Corpus & Sanguinem Chriſti edamus & bibamus, non viâ aut modo corporali, ſed alio incomprehenſibili, & ſoli Deo noto, quem Spiritualem vocamus; Generalem enim *Modi* explicationem non improbamus, ſi hîc ſiſtatur cum *Bernardo* & cunctis veteribus, ſed eorum temeritatem qui altum ſe ſapere putantes, curiosè & petulanter inquirunt quid ſit eſſe Spiritualiter præſens, quaſi modum agendi Spiritùs Dei comprehendere

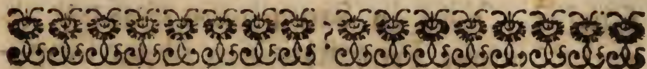
ſe poſſe crederent. Nos verò hunc Modum fatemur cum Patribus eſſe ineffabilem, atque imperſcrutabilem, hoc eſt, non ratione inquirendum, aut indagandum, ſed ſolâ fide credendum: Etſi enim videtur incredibile in tantâ locorum diſtantiâ penetrare ad nos Chriſti Carnem, ut nobis ſit in cibum; meminiſſe tamen oportet, quantum ſupra ſenſus noſtros emineat Spiritûs S. virtus, & quàm ſtultum ſit ejus immenſitatem modo noſtro metiri velle. Quod ergo mens noſtra non comprehendit, concipiat fides.

IV. Quæ tamen fides præſentiam iſtam non facit aut præſtat, ſed jam nunc per verbum Chriſti factam, Veriſſimam & Realem eſſe apprehendit. Et fides quidem, quâ Chriſti Caro dicitur â nobis manducari, non eſt ea ſola, quâ Chriſtus pro peccatis noſtris crucifixus & mortuus creditur (iſta enim fides præſupponitur, & ante Sacramentalem manducationem requiritur) ſed propriè ea eſt, quâ creditur verbo Chriſti dicentis, *Hoc eſt Corpus meum*, id quod [a] S. *Auguſtinus* intellexit, quum ait; *Quid paras dentem & ventrem? crede, & manducâſti.* In hâc enim myſticâ manducatione per admirabilem Spiritûs S. virtutem, inviſibiliter Subſtantiæ

a. S. *Auguſt. ſuper Joh. Tract.* 25.

Corporis & Sanguinis Christi communicamus, haud secus ac si visibiliter Carnem & Sanguinem ejus ederemus & biberemus.

V. Summa est; Corpus & Sanguis Christi uniuntur Pani & Vino Sacramentaliter, ità ut credentibus Verè Christus exhibeatur, nullo tamen vel sensu, vel ratione hujus seculi, sed fide verbis Evangelii nitente, intuendus. Dicitur autem Christi Caro & Sanguis pani & Vino uniri, quia in Eucharistiæ Celebratione simul & semel cum pane caro, & cum Vino Sanguis exhibentur & percipiuntur. Nihil nunc restat, nisi ut in ejus Mysterii admirationem prorumpamus, cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par esse potest.

CAPUT IV.

I. *De Transmutatione Panis & Vini Corpus & Sanguinem Domini, quæ Pontificiis* Transsubstantiatio *dicitur.* II. *De Omnipotentiâ Dei.* III. *De Accidentibus Panis* IV. *Sacramentalis Unio Signi & Signati:* V. & VI. Status *Controversiæ tam negativè quam affirmativè declaratur.* VII. *Concilii* Tridentini *definitio. Bulla* Pii IV. *Papæ, & Forma Juramenti ab eodem Papâ præscripti. Decretale* Innocentii III. Jesuitarum *Dictata.* VIII. *Portentum ingens* Transsubstantiatio.

I. APUD Pontificios pro articulo Fidei habetur; quod in Eucharistiâ Panis & Vini Substantia annihilatur, inque ejus locum Corpus & Sanguis Christi succedunt, sicut in §. 6. & 7. fusiùs videbimus. Rerformati verò longè aliter statuunt. Conversionem autem sive Transmutationem Panis in Corpus

Christi (Vini in Sanguinem ejus par est ratio) nemo Protestantium negat simpliciter. Sciunt enim & admittunt, Panem in Eucharistiâ, vi verborum atque benedictionis Christi, conditione, usu, & officio planè immutatum esse; hoc est, de Communi & Vulgari, Mysticum & Sacramentalem nobis factum esse cibum; per quem non solùm significari, sive per figuram adumbrari, sed & *Re ipsâ* simul exhiberi, atque in animis dignè communicantium ipsum verum Christi Corpus recipi omnes affirmant, firmitèrque credunt. Interim ipsum hunc Panem amittere suam substantiam, & transire in substantiam Corporis Christi nequaquam credunt; quum nec Scripturæ sacræ, nec Veteres per multa Secula Scripturarum Interpretes, talem unquam Conversionem, aut essentialem Transmutationem nobis tradiderint, quâ ipsâ Panis substantia, id est, materia & forma abjiciatur; sed Sacramentalem tantùm & mysteriis refertam, quâ Panis communis ità mutatur in mysticum, ut ad aliud officium, usum, & finem alium destinetur; quæ quidem mutatio tum gratiæ convenit tum potentiæ Divinæ, naturalem rerum essentiam non abolenti, sed conservanti; eâque ad supernaturales effectus utenti.

II. De Omnipotentiâ Dei, an hoc vel illud facere possit, non est quòd disputemus; & infinitam ejus Potentiam decempedâ imbecilitatis nostræ metiri non debemus. Demus illum aliquid posse quod non sit penes nos investigare & in omnibus quæ facit sit ratio facti voluntas & potentia facientis: Contradictoria tamen ei minimè sunt attribuenda. At etiamsi omnipotentia Dei tanta esset, ut posset in Eucharistiâ substantiam Panis & Vini annihilare, & in Corpus & Sanguinem Christi essentialiter transmutare, accidentibus Panis & Vini absque subjecto remanentibus; tamen quòd, Deus id fieri velit, & quod idem factum sit in hoc Sanctissimo Sacramento, id nobis probari postulamus. Neque enim à Posse ad Velle valebit argumentum; & Deum velle quod volunt Transsubstantiatores nimis audacter ab eis pronuntiatum est. Dixit olim *Tertullianus* contra *Praxeam*; *Non quia Deus omnia potest facere, ideo credendum est, illum hoc vel illud fecisse, sed an fecerit requirendum*. Non enim agnoscit Deus ejusmodi Omnipotentiæ suæ laudem, quâ veritatis & constantiæ laus sibi adimatur, & rerum in ipsius verbo testatarum natura evertatur? Sublatis enim Pane & Vino, ipsum quoque Sacramentum tollitur.

III. Qui formam & materiam Panis penitùs evanescere statuunt, iidem accidentia Panis remanere volunt: At si, vi verborum Christi substantia Panis mutetur in substantiam Corporis ejus, quid obstat quo minùs eâdem vi etiam mutentur accidentia Panis in accidentia ejusdem Corporis? qui urgent τό ῥητόν ostendere, debebant, Christum dixisse, *Hoc* est Substantia Corporis mei absque suis accidentibus. Sed Christus non phantasticum Corpus aut spectrum *Martioniticum* se Discipulis dare dixit at illud ipsum Corpus quod pro nobis traditum nec quantitate, nec reliquis humani corporis accidentibus carens, absque quibus nec tradi nec crucifigi potuit. Quum Transubstantiatores fateantur Corpus Christi quantitatem suam in Cœlo retinere, in Sacramento autem negent; aut contradictionem agnoscant, aut Transubstantiationem suam auferant, omnino necesse est.

IV. Reformatis Ecclesiis non licet esse tam curiosis, neque supra Scripturam & Antiquitatem sapere, quæ verbis Christi [a] firmissimè credentes formam hujus Sacramenti statuunt in unione Signi cum re Signatâ, id est, Corporis Christi exhibitione, Pane manente Pane, & Sacramen-

a. *Vid. p.* 37.

talibus uſibus deſtinato ; per quam hæc duo, ex divinâ ordinatione, ità unum fiunt, ut quamvis Unio iſta non ſit naturalis, aut ſubſtantialis, aut hypoſtatica, aut localis, per unius in altero exiſtentiam; tamen adeò concinna eſt, & vera, ut in comeſtione Sacrati Panis Verum Chriſti Corpus nobis communicetur, ac Signi Signatique nomina paſſim ultro citróque permutentur, & Pani tribuatur quod eſt Corporis, & contrà Corpori quod eſt Panis; ſintque ſimul tempore quæ disjuncta ſunt loco. Nam præſentia corporis Chriſti in hoc myſterio, non diſtantiæ, ſed abſentiæ opponitur; & quidem iſta, non illa, uſum & fruitionem objecti intercipit.

V. Ex his patet, quòd *Status* iſtius Controverſiæ quæ Reformatos inter & Pontificios hodie agitatur, ad quatuor omnino Capita reduci poteſt. Primum de Signis, Secundum de Re Signatâ, Tertium de Signorum & Rerum Conjunctione, Quartum de eorundem Participatione. Et quod ad Primum attinet, in hoc nos ab illis diſcrepamus quòd illi pro Signis tantùm ſtatuunt Accidentia, Nos verò Subſtantiam Panis & Vini, ut Sacramentorum natura poſtulat, & docet Scriptura. In Secundo, non id dicimus quod

illi, ſententiâ noſtrâ non bene intellectâ, nobis affingunt. Non enim dicimus, merita tantùm mortis Chriſti per Sacrata Symbola Significari, ſed ipſum Verum Corpus, quod pro nobis crucifixum, ipſumque Verum Sanguinem pro nobis effuſum, tum repræſentari, tum offerri, ut mentes noſtræ Chriſto perfruantur, non minùs certò & Verè, quam ipſa corporalia & viſibila Signa videmus, accipimus, edimus, & bibimus. Ad Tertium itaque, quoniam Res ſignificata nobis offertur & exhibetur, tàm verè quàm ſigna ipſa; eâ ratione ſignorum cum Corpore & Sanguine Domini Conjunctionem agnoſcimus, & mutata eſſe elementa dicimus in uſum alium ab eo quem priùs habuerunt. Negamus verò, quod affirmant Pontificii, evaneſcere Panis & Vini Subſtantiam, aut ità mutatam eſſe in Corpus & Sanguinem Domini ut nihil tandem reliquum ſit, præter nuda elementorum Accidentia quæ cum eodem corpore & Sanguine conjungantur. Quin etiam negamus Sacramentum extra uſum à Deo inſtitutum rationem habere Sacramenti in quo Chriſtus reſervari aut circumgeſtari debeat aut poſſit, quum Communicantibus tantum adſit. Poſtremò, quod in quarto capite reſtat explicandum, non dicimus

in hâc Sacrâ Cœnâ nos tantùm esse participes fructus mortis & passionis Christi, sed fundum ipsum cum fructibus, qui ab ipso ad nos redeant, conjungimus; asserentes cum Apostolo, [a] *Panem quem frangimus esse* χοινωνίαν *Corporis Christi, & Poculum Sanguinis ejus Communicationem;* imò in eâdem illâ substantiâ, quam accepit in Utero Virginis, & quam sursum in Cœlos invexit; in hoc tantùm à Pontificiis dissidentes, quod illi Manducationem hanc & Conjunctionem Corporaliter fieri credant, Nos non naturali aliquâ ratione, aut modo corporali, sed tamen tam Verè quàm si naturaliter aut corporaliter Christo Conjungeremur. Et quemadmodum qui indignè (hoc est, ore corporeo, non mente fideli) Sacramentum usurpat, Damnationem sibi ipsi edit & bibit; sic etiam qui dignè id facit, Absolutionem & justificationem comedit; quod itidem nihil aliud est quàm dijudicare, atque edere Corpus Domini, quatenus laceratum est, & bibere ejus Sanguinem, quatenus pro mundi vitâ fusus est. Interim quod asserunt Pontificii, Christum dare nobis Corpus & Sanguinem suum ore ac dentibus sumendum & comedendum, ità ut non solùm deglutiatur ab impiis verâ fide de-

a. 1. Cor. 10. 16.

ſtitutis,ſed etiam à muribus & gliribus; verò nos ore, corde,& mente penitùs pernegamus.

VI. Itaque (ut hæc omnia in ſummam Rei Controverſæ reducamus) non quæritur, an Corpus Chriſti à Sacramento ſuo, juxta mandatum ejus inſtituto ac uſurpato, abſit; quod Nos Proteſtantes & Reformati nequaquam dicimus aut credimus. Nam quum ibi detur & ſumatur, omnino oportet ut adſit; licèt Sacramento ſuo quaſi contectum ſit, & ibi ut in ſe eſt; conſpici nequeat. Neque quæritur aut controvertitur, An Panis & Vinum ſupernaturali virtute, & Omnipotentiâ Divinâ, à communi Elementorum uſu, in ſublimiorem uſum & dignitatem, transmutentur. Fatemur enim in Sacramentis omnino neceſſe, cœleſtem & ſupernaturalem mutationem intervenire; nec poſſe fieri Sacramentum, niſi per Omnipotentiam Dei; cujus ſolius eſt Sacramenta in Eccleſiâ inſtituere, ipſiſqe efficaciam tribuere. Denique non dicimus, Dominum Diſcipulis ſuis dediſſe tantùm Figuram, Symbolum, aut Signum ſui Corporis; neque negamus, Corpus & Sanguinem Chriſti Sacramentaliter uniri cum Pane & Vino Euchariſtico, aut Verè, re-

aliter & ſubſtantialiter uſurpari in Sacramento; ſed ut omnem evitemus ambiguitatem, negamus, poſt verborum prolationem & conſecrationem Panis, Panem non ampliùs eſſe Panem, ſed Tranſubſtantiari in Corpus Chriſti, ità ut de Pane & Vino nihil reſiduum ſit, prætetquam prioris Subſtantiæ accidentia. Proinde tota quæſtio eſt de Symbolorum externorum Tranſubſtantiatione, An ſcilicet Subſtantia Panis convertatur in Subſtantiam Corporis Chriſti, & Subſtantia Vini in Subſtantiam Sanguinis Chriſti; ſive, ut hodie Eccleſiæ *Romanæ* Doctores Tranſubſtantiationem deſcribunt, An Subſtantia Panis & Vini intereat, inque ejus locum Subſtantia Corporis & Sanguinis Chriſti ſuccedat, quorum utrumque Reformati negant.

VII. Eccleſia *Romana* in Feſto Corporis Chriſti canit;[a] *Non eſt Panis, ſed eſt Deus-homo Liberator meus.* Concilium *Tridentinum* rem ipſam ſic definivit; *Quoniam Chriſtus Redemtor noſter Corpus ſuum id quod ſub Specie Panis offerebat verè eſſe dixit; ideo perſuaſum ſemper in Eccleſiâ Dei fuit, idque nunc hæc Sancta Synodus declarat, per Conſecrationem Panis & Vini Converſionem fieri totius Subſtantiæ Panis in Subſtantiam Cor-*

a. *Conc. Trid. Seſſ.* 13. c. 4.

poris Domini nostri, & totius Substantiæ Vini in Substantiam Sanguinis ejus, quæ conversio convenientèr & proprie à Sanctâ Catholicâ (Romanâ) *Ecclesiæ Transubstantiatio est appellata.* [a] *Proinde, si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere Substantiam Panis & Vini, unà cum Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam & singularem Conversionem totius Substantiæ Panis in Corpus, & totius Substantiæ Vini in Sanguinem, manentibus duntaxat Speciebus Panis & Vini, quàm quidem Conversionem Catholica* (Romana) *Ecclesia aptissimè Transubstantiationem appellat, Anathema sit.* Ad eundem modum definiens ipse Papa, atque idem Concilium confirmans, Juxta hanc & non aliam formam, professionem & juramentum fidei fieri districtè præcipiendo mandavit, atque unum è novis Symboli Romani articulis voluit esse hujusmodi, sub tenore & pœnâ sequenti. [b] *Ego N. firmâ fide Credo & profiteor omnia & singula quæ continentur in Symbolo fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur; videlicet, Credo in unum Deum &c. Profiteor pariter in Missâ----atq; in Eucharistiæ Sacrmento esse verè, realiter,*

Cap. IV. &

a. *Ibid. Can.* 2. b. *Bulla Pii Papæ* 4. *Confirm. Conc. Trid. super formâ Juramenti professionis fidei, unà cum eodem Concilio edita.*

& substantialiter Corpus & Sanguinem, unà cùm Animâ & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ Panis in Corpus & totius substantiæ Vini in Sanguinem; quam conversionem Catholica (Romana) *Ecclesia Transubstantiationem appellat ---Omnia à Sacrosanctâ Tridentinà Synodo tradita, definita, & declarata indubitanter recipio, simulque contraria omnia ab eâdem damnata, rejecta, & anathemizata ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Atque hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quàm in præsenti sponte profiteor; & veraciter teneo, eandem integram & inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum, constantissimè retinere spondeo, voveo, ac juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Euangelia.* Istud verò mandatum tali epiphonemate & interminatione claudit. *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Voluntatis & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum* Petri *&* Pauli *Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum* Romæ, *apud Sanctum* Petrum, *Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto, Idibus Novembris, Pontificatus nostri Anno Quinto.* Nimirum, hanc suam fidem

Romanam recepit Papa *Pius* Quartus, à Papâ *Innocentio* Tertio, qui doctrinam de Transſubſtantiatione Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Chriſti primus omnium ſtabilivit, fideique duodecim articulis addidit, atque ità Decimum Tertium fabricavit, & in Decretalibus ſuis promulgavit. Sic enim in Decretali Innocentii III. ſub annum 1215. *Lateranenſi* Congregationi propoſito, ac poſtea à Papâ Gregorio IX, ejuſdem Innocentii Nepote, promulgato ſcriptum legitur: viz. [a] *Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd unus ſolus eſt verus Deus,* &c. *quòdque Corpus & Sanguis Chriſti in Sacramento altaris ſub ſpeciebus Panis & Vini veraciter continentur, Transſubſtantiatis Pane in Corpus, & Vino in Sanguinem.* Hiſce Paparum definitionibus ſubjiciamus tantùm trium *Jeſuitarum* dictata, quæ ab omnibus quidem, non priſcæ, ſed recentis *Romanæ* fidei aſſeclis magnâ pertinaciâ recipiuntur. 1. *Alphonſi Salmeronis;* [b] *Neceſſariò ſtetuenda eſt* (inquit) *Tranſubſtantiatio, tum ut excludantur Panis & Vini ſubſtantia, quam* Lutherus *& aliqui alii admiſerunt; tum ut verba Domini, quæ tamen abſque hoc ſunt veriſſima, vera inveniantur; tum ut infinita Pa-*

a. *Decretal. de ſum Trin. & fide Catho. tit.* 1. *cap. firmiter credimus.* b. *Tom 9. Tract.* 16.

trum [a] *teſtimonia, de converſione, mutatione, conſecratione, benedictione, transformatione, ſanctificatione (tot enim fere nominibus Tranſubſtantiatio ab illis appellata eſt) firma ſint, & non inania, vel futilia; tum denique, ut ſolidam Corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam tueri poſſimus.* Item [b] *ut* David *coram* Abimelech *vultum ſuum mutavit, & tunc accepit panes propoſitionis, qui erant certus Euchariſtiæ typus, ità Chriſtus in Sacramento ſimulat ſe Panem eſſe, quia proprie Panis non eſt, etſi eſſe maxime videatur.* 2. *Franciſci Toleti* Cardinalis; [c] *Verba Conſecrationis efficacia ſunt inſtrumenta Tranſubſtantiandi Subſtantiam Panis in Chriſti Verum Corpus; ità ut poſt prolationem, in illâ Hoſtiâ non ſit Panis ulla ſubſtantia, ſed ſola illius Accidentia, quæ dicuntur ſpecies Panis, ſub quibus eſt verum Corpus Chriſti præſens.* 3. Denique *Roberti Bellarmini* itidem Cardinalis; [d] *Catholica Eccleſia ſemper docuit, per Converſionem ſubſtantiæ Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini (quæ Converſio poſtmodum Tranſubſtantiatio appellata eſt) fieri, ut Corpus & Sanguis Domini verè & realiter in Sacramento Euchariſtiæ præſentia ſint,* Verba aliorum, qui ut, Eccleſiæ *La-*

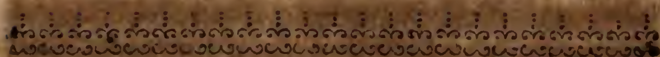
a. *De his. quàm parum ad hanc rem pertineant, videbimus infrà.* b. *To. 16. Diſp. 3. in Ep. S.* Petri. c. *Inſtru. Sacerd. lib. 2. c. 27.* d. *Lib. 3. de Euch. c. 11.*

tinæ ſive *Romanæ*, ejuſque Pontifici abſolutam quidvis definiendi poteſtatem vindicarent, nihilo ſaniora protulerunt, haud operæ pretium erit recitare, niſi cui lubeat [a] Defenſorem *Bellarmini Gretſerum*, aut eum [b] qui primus calamum contra *Lutherum* ſtrinxit audire, qui rem omnem tandem ad unicum Pontificis judicium & mandatum revocant.

VIII. Nos nunc quid Deus poſſit conſiderare ſuperſedemus: nam de Dei Voluntate nobis conſtare debet, antequam de ejus Potentiâ ſolliciti ſimus. Hoc tamen dicimus, Tranſubſtantiationem iſtam *Romanam* genus eſſe Portenti, quod omnium ſuperat Miraculorum indolem. Et, quamvis Dominus immensâ ſuâ virtute ſubſtantiam Panis in aliam ſubſtantiam convertere poſſit, nemo tamen, quamdiu ſubſtantiam Panis ſuperſtitem & incolumem ſenſibus percipit, id factum à Christo ſibi perſuadebit. Hactenus quidem nihil ſimile factum fuiſſe legimus, vel ſub Veteri vel ſub Novo Dei Teſtamento. Quapropter hoc Dogma, non minùs toti Antiquitati incognitum, quàm ab Univerſâ S. Scripturâ alienum, hæret adduc ad ſcopulos incredibilitatis; nec à

a. *Gretſerus* Def. *Bellarm. l.3.c.9.* b. *Silv. Prierius ſub initio dial.*

bis fidem illud impetrare æquum eſt, quod à nuperis hominibus non ità pridem excogitatum, pro articulo fidei & Religionis Chriſtianæ obtruſum eſſe noſcitur. Nam in Scripturis Sacris adducendis, ad ſtupendam hanc illorum doctrinam ſuffulciendam, omninò fruſtra ſunt; & verum non eſt quod toties mirâ confidentiâ deprædicant, univerſam ſemper Eccleſiam in eam doctrinam conſenſiſſe, quæ longo tempore fuit Eccleſiæ penitus inaudita, & ante pauca demum Secula autoritate Papali ſub nominibus *Lateranæ* & *Tridentinæ* Synodi comprobata. Id quod ſequuturis jam Capitibus demonſtratum imus.

CAPUT V.

Transsubstantiationem, *nec secundum Vocem aut Nomen, nec secundum Rem aut Sententiam in S. Scripturis, aut Antiquis Ecclesiæ Doctoribus, haberi, imò cum eisdem pugnare ostenditur; atq; adeò de fide non esse.*

I. NOmen [a] *Transsubstantiationis* ipsi etiam Transsubstantiatores concedunt ante XII. Seculum fuisse inauditum; tantùm abest, ut, vel in S. Scripturis, vel in Antiquorum Patrum Monumentis inveniri possit. *Stephanus* quidem *Eduensis* Episcopus perhibetur, hanc Vocem semel usurpâsse, & refertur ille à recentioribus quibusdam ad Seculum X, sed sine testimonio Vetustiorum. Nec dicit ille absolutè & simpliciter, Panem Transsubstantiatum esse sed *quasi* Transsubstantiatum; quod [b] sano sensu admitti potest.

a. Nomen sive Vox *Transsubstantiationis*. b. *Vid. Cap. I. N. VI. Cap. III. N. IV. Cap. IV. N. V. & hoc ipsum Cap. N. V.*

II. [a] Imò Rem ipsam sine Nomine, sive Sententiam sine Voce creditam, non posse ex Scripturis probari, ingenuè fassi sunt Scholasticorum doctissimi, *Scotus, Durandus, Biel, Cameracensis, Gajetanus*, & alii non pauci: qui tamen illam authoritate Papali post annos mille & ducentos introductam, atque ni Ecclesiâ *Romanâ* receptam, aliâs defensitare sategerunt.

* III. [b] *Non exstare Locum ullam Scripturæ tam expressum, ut sine Ecclesiæ* (Romanæ) *declaratione (id est, Papæ* Innocentii III. *in Congregatione suâ* Lateranâ) *evidenter cogat Transubstantiationem admittere*, dixit *Scotus*. [c] *Verbum audiri, sed ex verbo Modum hunc sciri*, negavit *Durandus*. [d] *Neutiquam inveniri in Canone Bibliorum*, scripsit *Biel*. [e] *Substantiam Panis manere, rationabilius & facilius esse ad tenendum, imò minoribus incommodis obnoxium, & Sacris Scripturis minùs repugnare*, affirmavit *Occamus*; & post eum Cardinalis *Cameracensis*, qui fatetur itidem, [f] *Transubstantiationem non posse probari ex Sacris Literis.* Quinetiam Cardinalis *Rofensis*, [g] *Nullum in*

a. *Res sive Sententia ipsa.* * *In S. Literis non invenitur.* b. *Scotus* in Sent. d. 11. q. 3. c. *Durand.* ut supr. d. *Biel.* in *Can. Missæ*, Lect. 40. e. *Occamus Centilii lib.* 4. q. & in 4. Sent. d. 11. q. 6. f. Card. *Camerec.* in 4. d. 11. q. 6. art. 1. & 2. g. *Lib. contra Luth. de Capt. Babylon. c.* 1.

Scripturâ verbum positum esse dixit, *quo probetur in Missâ hanc Substantiæ Transmutationem fieri.* Item *Cajetanus* Cardinalis; *Non apparet* (inquit) [a] *ex Euangelio coactivum aliquod ad intelligendum hæc verba propriè nempe HOC EST CORPUS MEUM: imò præsentia* [b] *illa in Sacramento, quam tenet* Romana *Ecclesia, ex his verbis Christi non potest demonstrari, nisi etiam accesserit* Romanæ *Ecclesiæ declaratio.* Denique ipse etiam Cardinalis *Bellarminus* ait; [c] *Quòd, quamvis Scripturam adduxerit, quæ ipsi satìs clara ad probandam* [d] *Transubstantiationem videatur homini non protervo, tamen an ità sit meritò dubitari potest, quum homines doctissimi atque acutissimi, quales cum primis* Scotus *fuit, contrarium sentiant.* Protestantes verò nihil aliud postulant, quàm ut cum hisce doctissimis & acutissimis Viris sentire sibi liceat.

IV. [e] Ipsa sanè Institutionis verba Panem esse, quîcum exhibetur Corpus Domini(estque eadem ratio si Vinum & Sanguinem attendamus) manifestè eis ostendunt qui veritati cedere quàm contentioni indulgere malunt: Nempe Christi verba sunt (postquam Panem accepisset,

Cap. V. bene-

a. *Cajet.* in *Th.* p.3.q.75. art. 1. b. *Ibid.*q.45. art. 14. c. *De Euch.l.*3. c. 23. d. §.*Secundò dicit.* *Institutionis Verba.*

benedixisset, fregisset) *Hoc est Corpus meum*; Verba verò Apostoli, quo nemo meliùs mentem Christi explicare potuit, *Panis quem frangimus est κοινωνία Corporis Christi*, id est, exhibitio Corporis Christi, quâ fideles ejusdem Corporis participes fiunt. Panem esse qui porrigebatur, nihil opus erat ulteriùs indicari, id enim accipientium Sensibus patebat; at unà dari Corpus Christi, de eo nemini constare potuisset, nisi ipse indicâsset qui neminem unquam fefellit. Quanquam autem, ex Institutione Divinâ & Explicatione Apostolicâ, unusquisque fidelium Panem benedictum comedens, non magis an Corpus Domini comedat dubitare debet, quàm si Panem in Corpus Domini substantialiter conversum esse sciret; non tamen propterea sequitur, Panem ità conversum esse, ut secundum substantiam suam esse desinat, incipiatque præsens esse nihil aliud quàm ipsissimum naturali Corpus Christi ex Pane factum. Certum enim est non aliâ ratione Panem esse Corpus Christi, quàm quâ Poculum est Novum Testamentum, nec aliam ex illâ, aliam ex istâ Enunciatione posse elici consequentiam. Quocirca cùm Poculum nonnisi Sacramentali Metonymiâ possit esse illud Testamen-

tum, planum ſit, nec Panem aliter eſſe poſſe Corpus Chriſti.

V. Quod verò aiunt *Bellarminus* aliique [a], fieri non poſſe ut verba illa Chriſti ſint vera, niſi per Converſionem, quam Eccleſia *Romana* Tranſubſtantiationem vocat id tantum à veritate abeſt, ut, ſi admittatur, non ſolùm tollat Potentiam Divinam, quaſi Deus non poſſit facere, ut remanente ſubſtantiâ Panis Corpus Chriſti præſens ſit & verè exhibeatur in hoc Sacramento; ſed etiam evertat veram naturam, tum benedictionis divinæ quæ res conſervat; tum ipſius Sacramenti quod ex duobus conſtat; tum denique Corporis & Sanguinis Domini, quæ ex Pane & Vino à Sacerdotibus formari, non ſine maximâ & ſtupendâ prorſus audaciâ dicuntur. Sed veritas verborum Chriſti ſatis ſibi conſtat, abſque tantarum veritatum diſpendio. Pone Teſtatorem Tabulas vel Codicillos de manu ſuâ in Hæredis manus tradentem, additis hiſce verbis, Accipe domum quam tibi relinquo; nemo quidem exiſtimaturus eſſet, chartaceum illud Inſtrumentum eſſe ipſiſſimam domum ligneam aut ſaxeam, neque tamen quiſquam propterea Teſtatorem obſcurè vel falsò locutum putaret. Ad

a. Ubi ſuprà.

eundem planè modum Chriſtus Sacra Symbola verbis ſuis & precibus ſanctificata, tanquam Sigilla Novi Teſtamenti tabulis appenſa, ſuis Diſcipulis tradidit, quibus illi de Bonis ab ipſo relictis non minùs certi redditi ſunt quam filii de terrena Patris hæreditate per Inſtrumentum à Notario confectum, aut manû propriâ exaratum.

VI. a Sacris Literis addamus Priſcæ Eccleſiæ Judicium. Habemus enim ipſos primos Religionis noſtræ Sanctos & incorruptos Antiſtites, primaque Eccleſiæ Catholicæ Lumina, qui explicatâ ſententiâ ſolam Spiritualem & Myſticam Præſentiam Corporis Chriſti in Euchariſtiâ, magno, communi, & conſtanti conſenſu profeſſi ſunt. De Panis autem & Vini Subſtantiâ penitus abolitâ, ſive de novo iſto & peregrino Tranſubſtantiationis Dogmate, ne quidem vel audiverunt quicquam, vel omnino locuti ſunt; imò Patrum univerſorum doctrina ei perſpicuè & conſtanter adverſatur, quicquid præ ſe ferant Pontificii in contrarium. Sed, ſi lubeat ſingulos audire, eorum ego aliquot illuſtriora loca (quoniam omnia in immenſam nimis catervam excreſcerent) ſtrictim nominabo.

CAP. V. D 5 VII.

a. Priſcæ Eccleſiæ Doctores.

VII. [a] Ordiar ab ipso Sanctissimo Martyre *Justino*, Scriptore Vetustissimo; qui post Apostolica tempora inter primos eorum est, quorum indubitata Scripta ad nos pervenerunt. Quæ autem Doctrina de Mysterio S. Cœnæ, ejus tempore tum *Romæ* tum alibi fuerit, non oscurè ex his verbis intelligitur. [b] *Postquam Præses gratias egit & acclamavit Populus, illi qui à nobis dicuntur Diaconi seu Ministri dant cuique præsentium quod sumant de Pane & Vino; Et hoc alimentum à nobis vocatur Eucharistia: Non enim ut vulgarem Panem, neque ut vulgare Poculum hæc sumimus,* Ut Panem sumunt, sed non ut communem. Et paulò pòst, *Per hanc Alimoniam Sanguis & Caro nostra per mutationem nutriuntur, eamque* Jesu Christi *Carnem & Sanguinem esse didicimus.* Quare & substantia Panis etiam post Consecrationem manet, & verè corruptibilis Cibus est, quod de Christi Corpore immortali dici non potest: neque enim Caro Christi Carnem nostrum alit, nec in eam mutatur, sed Cibus iste qui Sacramentaliter Caro Christi dicitur. Caro autem Christi animas nostras nutrit in Vitam æternam.

VIII. [c] Ad eundem modum scripsit

a. Justinus Martyr, *A.D.* 144. b. *Apolog.* 2. *ad Antoninum Imp. prope finem.* c. S. Irenæus *A.D.* 160.

Sanctus *Irenæus*, Martyr itidem, & ejuſdem Seculi Epiſcopus. *Panis* (inquit)[a] *qui eſt à terrà percipiens invocationem Dei, jam non communis Panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, Terrenâ & Cœleſti.* Si verò ſubſtantia Panis tollatur, tollitur, quod Terrenum eſt. Iterum,[b] *Quemadmodum granum tritici decidens in terram, & diſſolutum multiplex ſurgit, & percipiens verbum Dei fit Euchariſtia (quod eſt Corpus & Sanguis Chriſti); ſic & noſtra Corpora ex eo nutrita, & repoſita in terram ac reſoluta, reſurgent in ſuo tempore.* Iterum,[c] *Per Creaturam nutrimur, Creaturam autem, ipſe nobis præſtat. Eum Calicem, qui eſt Creatura, ſuum Sanguinem, & eum Panem, qui eſt Creatura, ſuum Corpus confirmavit. Quando ergo Calix & Panis percipiunt verbum Dei, fit Euchariſtia Sanguinis & Corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit Carnis noſtræ ſubſtantia.* Eam autem nutriri vel augeri vero & naturali Corpore Chriſti, non ſine magnâ impietate ab ipſis Tranſubſtantiatoribus diceretur. Nihil enim naturaliter Corpus noſtrum nutrit, niſi quod per alterationem in Carnem noſtram & Sanguinem convertitur, quod de Corpore Chriſti incorruptibili

a. *Lib. 4. cont. Hær. cap. 34.* b. *Lib. 5. cap. 12.*
c. *Ibidem.*

affirmare blaſphemum eſt. Interim tamen Symbola, quæ ſuo modo & ſunt & dicuntur Corpus & Sanguis Chriſti, ità Corporibus noſtris nutimentum & augmentum ſuppeditant per res terrenas, ut etiam propter res ipſas cœleſtes quæ mediantibus terrenis à fidelibus percipiuntur, corpora noſtra idonea reddunt ad beatam Reſurrectionem & Immortalitatis gloriam.

IX. [a] *Tertullianus*, qui circa Annum Ducenteſimum floruit, cùm adhuc Catholicus ardentiſſimi Zeli plenus eſſet, ſcripſit contra *Marcionem* Hæreticum, qui inter alia neſanda Dogmata docuit, etiam Chriſtum è Virgine Mariâ non ipſam humani Corporis naturam atque ſubſtantiam, ſed externas duntaxat ejus formas & ſpecies aſſumpſiſſe; ex quo fonte, Tranſubſtantiatores *Romani* ſuam de Accidentibus à ſubjecto abſtractis & in aëre pendentibus Doctrinam omnino hauſiſſe videntur. Contra hanc deteſtandam hæreſin diſputans *Tertullianus* [b], atque argumentum petens à Sacramento Euchariſtiæ, *Chriſtum* non phantaſticum ſive imaginarium, ſed verum & naturale Corpus habuiſſe, ad hunc modum probat;

Cap. V. Figu-

a. Tertulianus *A.D.* 200. b. *Contra Marcion. lib.* 4. *c.* 40.

Figura Corporis Corpus naturale arguit. Spectri enim ſeu Phantaſmatis nulla eſt figura. *At* (inquit) *Chriſtus acceptum Panem & diſtributum Diſcipulis Corpus ſuum illum fecit dicendo, Hoc eſt, Corpus meum, id eſt, figura Corporis mei. Figura verò non fuiſſet, niſi veritatis fuiſſet Corpus. Res enim vacua, ut eſt phantaſma, figuram capere non poteſt.* Hujus argumenti pars quæque vera eſt, & neceſſariam rationis conſecutionem continet. Primò enim oportet Panem manere Panem; alioqui retorto argumento dixiſſet *Marcion*, non eſſe Panem, ſed mera Panis Accidentia, quæ Panis eſſe videbantur, ſicut reſpondent Tranſubſtantiatores. Secùndò, Corpus Chriſti exponitur per veri illius Corporis figuram quæ Pani attribuitur. Eſt enim Panis aptus repræſentare Corpus Domini propter alendi vim, quæ illi terrena ineſt, huic cœleſtis. Tertiò denique veritas Corporis eò probatur, quòd verâ & ſubſtantiali figurâ repræſentetur, quum ſublatâ (prout pontificii volunt) Panis ſubſtantiâ, ipſa quoque Corporis Chriſti veritas in Sacramento deſtruitur.

X. a *Origenes Tertulliani* æqualis non diſſimilem habet locutionem. *Quòd ſi Chri-*

a. Origines, *A.* 220.

ſtus(ait) [a] *ut obloquuntur iſti(*Marcioniſtæ) *Carne deſtitutus erat & exſanguis cujuſmodi Carnis, cujus Corporis, & qualis tandem Sanguinis Signa & Imagines Panem & Poculum miniſtravit?* Si Signa ſunt & Imagines Corporis ac Sanguinis Chriſti, licèt eum verè Corpus & Sanguinem habuiſſe probent, tamen quia Signa ſunt, non Ipſa ſunt, & quia Ipſa non ſunt, Tranſubſtantiationis figmento apertiſſimè contradicitur. Idem in Leviticum Tranſubſtantiationi diſertiſſimè adverſatur; [b] *Agnoſcite* (inquit) *quia figuræ ſunt, & ideò tanquam Spirituales, non Carnales, examinate & intelligite quæ dicuntur, ſin quaſi Carnales accipitis lædunt vos, & non alunt. Eſt enim in Euangelio Litera, quæ occidit eum qui non ſpiritualiter quæ dicit ea advertit. Si enim ſecundum Literam ſequeris, hoc ipſum quod dictum eſt, Niſi manducaveritis Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum, occidit hæc Litera.* Quatenus ergo ad Corporis & Sanguinis Chriſti manducationem hæc verba referuntur, Myſticè & Spiritualiter intelligenda ſunt. Iterum, in S. Matthæum ſcribens [c], verum & immortale Chriſti Corpus à Corpore illius Typico & Symbolico diſertè ſecernit: Sacramentũ enim ex utroque conſtat. *Ille Cibus*(inquit)

a. *Dial. 3. de Hom. Chriſto contra Marcieniſtas*
b. *Hom. 7. in Levit.* c. *In Cap. 15. S. Matth.*

qui sanctificatur per verbum Dei & preces, juxta id quod habet materiale, in [a] *ventrem abit & in secessum ejicitur.* Et hæc quidem ait de Typico Symbolicoque Corpore. Absit enim ut verum illud & cœleste Christi Corpus in secessum ejici sentiamus; quod tamen fateri necesse est, si id Christi Corpus naturale sit, quod Symbolicum Corpus & Materiale in Eucharistiâ vocat *Origenes.* Nam ista sola Accidentia esse nemo sanus dixerit.

XI. [b] Sanctus *Cyprianus Carthaginensis* Episcopus, & gloriosissimus Christi Martyr, de Sacramento Dominici Calicis illustrem ad *Cœcilium* conscripsit Epistolam, cujus hæc summa est; [c] *Ut Calix qui in Commemorationem Christi offertur* [d] *mixtus vino offeratur*, contra sententiam *Aquariorum; Ubi enim* (inquit) *Vinum non est in Calice Sanguis Christi non potest exprimi, quia videmus in Vino Sanguinem Christi ostendi, sicut in Aquâ Populus fidelium intelligitur.* At Transubstantiatoribus Pontificiis neque Aqua neque Vinum est in Calice oblato; absque quibus (Vino præsertim quod erat Elementum à Domino no-

a. *Indignè faciunt, qui propter hæc verba* Origenem *inter* Stercoranistas *hæreticos numerant*, b. S. Cyprianus *A.*250. c. *Lib.* 2. *Ep.* 3. *sive Ep.* 63. *in Edit. Pamel.* d. *Populo scilicet.*

ſtro inſtitutum. & de quo *Cyprianus* præcipuè loquitur) ne Sacramentaliter quidem præſens eſt Chriſti Sanguis; tantum abeſt ut de Corporali illius præſentiâ, Vino penitus amoto, & ad nihilum redacto (hoc eſt, ad accidens ſine ſubjecto) quicquam omnino crediderit priſca Chriſti Eccleſia, quæ non magìs Vinum in Sanguinem, quàm Aquam in Populum tranſubſtantiari dixiſſet. Sed non eſt quòd multa ex hoc Patre adducam teſtimonia, quum omnia ejus ſcripta pleniſſimè oſtendant in Euchariſtiâ, veram Panis & Vini ſubſtantiam exhiberi, ut ſimilitudo Alimenti Vivifici, quod à fidelibus ex Corpore & Sanguine Chriſti percipitur, atque adunatio totius populi in unum Corpus congregati, rectè ſuo reſpondeat Sacramento.

XII. [a] Nota ſunt illa *Niceni* Concilii verba, quibus fideles à viſibilibus illis & naturalibus Panis & Vini Elementis apertè revocantur ad internum & ſpiritualem Mentis aſpectum quo Chriſtus apprehenditur; *Ne* (inquiunt) [b] *propoſito Pani & Poculo humiliter intenti ſimùs, ſed ſublatâ in altum mente per fidem conſideremus, proponi in Sacrâ illâ Menſâ Agnum Dei tollentem*

CAP. V. *Peccata*

a. Concil. Nicen. I. *A.* 325. b. *In actis ibid. à Gelaſ. Cyciz. conſcriptis.*

Peccata Mundi, —& pretiosum ejus Corpus ac Sanguinem verè accipientes, nos credamus hæc esse nostræ Resurrectionis Symbola: Nam ideò etiam non multùm sed parùm accipimus, ut agnoscamus, quòd non ad satietatem, sed ad sanctificationem accipiatur. Quis verò hoc, *non multùm sed parùm*, etiam inter ipsos Transubstantiatores, de Corpore Christi dictum esse intelligat? aut quis credat Corpus & Sanguinem ejus à Patribus *Nicenis* propriè vocata esse Symbola? quum nulla res sui ipsius Symbolum aut signum esse possit. Quamvis igitur in Symbolis propositis sistendum non sit (oportet enim attendere ad id quod in Sacramento præcipuum est, ut *Sursum Corda* habeamus ad Dominum, qui cum eisdem Symbolis simul exhibetur) Symbola tamen sunt, & terrena pars Sacramenti tam Panis quàm Poculum; quod Transubstantiationem jugulat.

XIII. a Sanctus *Athanasius*, qui *Niceni* Concilii tempore floruit, eidemq; interfuit, Vir si quis alius Catholicæ fidei per omnia tenacissimus, non aliam in Eucharistiâ Corporis Christi manducationem agnovit quàm spiritualem. *Dominus* (inquit) b *Spiritum*

a. S. Athanasius *A.* 330. b. *In illud Euang. Quicunque dixerit Verbum* &c. *&* in *Cap.* 6. 5. Joh: *Qui manducat Carnem meam* &c.

ritum à Carne discriminavit, ut disceremus ea quæ loqueretur non Carnalia esse, sed Spiritualia. Quot enim hominibus Corpus ejus suffecisset ad Cibum, ut Universi Mundi Alimonia fieret? Sed propterea Ascensionis suæ in Cœlum mentionem fecit, ut eos à Corporali intellectu abstraheret, ac deinde Carnem suam de quâ locutus erat, Cibum è Supernis Cœlestem & Spiritualem Alimoniam (ἢ πνευματικὴν τροφὴν) *ab ipso donandum intelligerent; Quæ enim locutus sum vobis Spiritus & Vita sunt, quod perinde est ac si diceret, Corpus meum quod ostenditur & datur pro mundo, in Cibum dabitur, ut Spiritualiter* (πνευματικῶς) *unicuique tribuatur, & fiat singulis præservatio ad Resurrectionem vitæ æternæ.* Quibus Sanctissimi Patris verbis quum nullum idoneum responsum regerendum esse videret Cardinalis *Perronius*, totum [a] Tractatum tanquam desperabundus respuit, & negavit esse *Athanasii*; quod ante eum fecit nemo. Nihil est enim cur improbetur.

XIV. [b] Proximus esto *Cyrillus Hierosolymitanus* Episcopus, Sancti *Athanasii* Coætaneus. Agens ille de Chrismate, quo Baptizati inungebantur, ità ait; [c] *Cæterum vide ne illud putes Unguentum tantùm*

Cap. IV. *Quem-*

a. *De l'Euchar. liv.* 2.*a.*10. *ch.*1. b. S. Cyrillus Hierosolymit. *A.*350. c. *Catech.myst.*3.

Quemadmodum enim Panis Eucharistiæ, post S. Spiritûs invocationem, non ampliùs est Panis communis, sed est Corpus Christi; sic & Sanctum hoc Unguentum non est ampliùs Unguentum nudum neque commune, postquam consecratum est, sed est Charisma Christi, quod adventu Spiritûs S. per ipsius divinitatem energiam habet; & Corpus quidem Unguento perungitur, Animâ vel Spiritu S. vivificoq; sanctificatur. Quid potest luculentius dici? aut Unguentum per Consecrationem transubstantiatur in Spiritum & Charisma Christi, aut Panis & Vinum per Consecrationem non transubstantiantur in Corpus & Sanguinem Christi. Sicut itaque Unguentum manens, quoad substantiam, Unguentum; non tamen vocatur Unguentum tantùm, aut Unguentum Nudum & Commune, sed jam est Charisma Christi: sic Panis & Vinum manens, quoad substantiam Panis & Vinum, non tamen vocatur Panis aut Vinum tantùm, sive Nudus Panis & Vinum Commune, sed jam est Corpus & Sanguis Christi. *Sub Typo* (inquit) [a] *Panis datur tibi Corpus, & sub Typo Vini datur tibi Sanguis;* Quod captiosè & malâ fide *Grodecius* interpretatur, Sub Specie Panis, & sub Specie Vini: De

a. *Catech. Mystag. 4. Aliud* (inquit) *gustat ibi Corporeum palatum, aliud fides.*

Speciebus enim, seu accidentibus sine subjecto existentibus, nihil unquam *Cyrillo*, vel antiquorum cuiquam, in mentem venit.

XV. [a] Neque verò dissimilia sunt quæ in Liturgiâ seu Anaphorâ S. *Basilii* leguntur. [b] *Proposuimus* (inquit) *Typum Corporis & Sanguinis Christi*; quem post Consecrationem, Panem Eucharistiæ appellat [c]. Si Typus sit Corporis, certè ipsum Corpus non est, ità ut nihil aliud sit quàm Corpus: nam (uti modò diximus) nihil sui ipsius Typus aut Figura esse potest, non magis quàm sui ipsius Pater aut Filius esse potest. Preces etiam fiunt in eâdem Anaphorâ, *ut Panis fiat Corpus Christi in remissionem peccatorum, vitamque æternam, iis qui accipiunt*. Et quidem credentibus fit Corpus vivificum, quia illi Panis Cœlestis & Corporis Christi verè sunt participes. Aliis verò tam non recipientibus quàm non credentibus, licèt Antitypon sit, tamen illis nequaquam est, nec fit Corpus Christi. Nemo enim absque fide [d] Christum manducat.

XVI. [e] *S. Gregorius Nyssenus*, *S. Basilii* frater,

CAP. V.

a. S. Basilius *A.D.* 360. b. *Liturg. quæ eidem attribuitur.* c. *Lib. de Sp. Sancto.* d. *Idem Lib. de Bapt. Credentes* (inquit) *& manducantes.* e S. Gregorius Nyssenus, *A.D.* 370.

ſrater, luculenter exprimit, qualis fiat in Pane & Vino per Conſecrationem mutatio. *Sicut Altare* (inquit) [a] *naturâ eſt Lapis Communis, ſed Dei Cultui conſecratum, fit Menſa Sancta & Altare immaculatum; Ac ſicut Panis Euchariſtiæ initio eſt Panis Communis, ſed ubi eum myſterium ſacrificaverit, Corpus Chriſti & dicitur, & eſt, & excellenter operatur; Sicut etiam Sacerdos (heri homo vulgaris) novitate benedictionis fit Doctor pietatis, myſteriorum Præſul, & nihil Corpore vel formâ mutatus, inviſibili quâdam vi ac gratiâ, animam in melius transformatam gerit; ità ſimili conſequentiâ rationum, etiam Aqua, cum nihil aliud ſit quàm Aqua, ſupernâ benedicente gratiâ, in eam quæ mente percipitur regenerationem, hominem renovat.* Eant nunc Tranſubſtantiatores, & dicant, vel Lapidem in Altare, Hominem in Sacerdotem, Aquam in Baptiſmum tranſubſtantiari, vel Panem in Corpus Chriſti non tranſubſtantiari. Nam *Nyſſeno* ſimilis eſt per omnia conſequentiæ ratio.

XVII. [b] Ad eundem modum S. *Ambroſius*, explicans Mutationem Panis, qualis illa ſit, per quam in Euchariſtiâ fit Corpus Chriſti; *Tu ipſe* (inquit) [c] *eras, ſed*

a. *Orat. de S. Baptiſmo* b. SAmbroſius, *A. D.* 380. c. *Lib. 4. de Sacr. c. 4.*

sed eras vetus Creatura, postquam consecratus es, Nova Creatura esse cœpisti. Qualis in Baptismo hominis, talis in Eucharistiâ Panis mutatio. Si non transubstantietur Natura hominis per Regenerationem, nec transubstantiatur Panis per Benedictionem. Fit homo per Baptismum, non quod natura formavit, sed quod Gratia reformavit. *Fit Panis per Consecrationem* [a], *non quod Natura formavit c sed quod Benedictio consecravit.* Natura enim non nisi hominem nudum, Panem nonnisi Panem communem formavit; Regeneratio verò ex homine Nudo facit hominem Sanctum, in quo Christus spiritualiter habitat; Benedictio itidem ex Pane Communi facit Panem Mysticum sive Sacramentalem. Interim mutatio hæc Naturam non destruit, sed Gratiam Naturæ adjicit. Quod clariùs adhuc ab ipso Sanctissimo Patre exprimitur, loco superiùs adducto. *Tu fortè dices* (ait) [b] *Panis meus usitatus est; sed Panis iste Panis est ante Verba (benedictionis) Sacramentorum: ubi accesserit Consecratio, de Pane fit Corpus Christi. Hoc igitur adstruamus, quomodo qui Panis est potest esse Corpus Christi? Consecratione. Consecratio autem fit Verbis Domini, ut venerabile*

a: *Idem de Init. Myst. c. 9.* b. *De Sacram. lib. 4, cap. 4.*

bile Sacramentum conficiatur. Vides quàm operatorius sit Sermo Christi. Si ergò tanta vis est in Sermone Domini, ut inciperent esse (Panis & Vinum) quæ non erant, quantò magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur; Ergò, ut tibi responderam, non erat Corpus Christi ante Consecrationem sed post Consecrationem jam est Corpus Christi. Ipse dixit, & factum est; Tu ipse eras, sed eras vetus Creatura; postquam consecratus es, nova Creatura esse cœpisti. His verbis docet *Ambrosious*, quomodo Panem esse Corpus Christi intelligendum sit; Nempe, ut hâc mutationis ratione Panis & Vinum non desinant esse per substantiam quod sunt; (tunc enim non essent quod erant;) & tamen in Eucharistiâ per Benedictionem fiant, quæ antè non fuerunt. Sic enim sunt & manere dicuntur quæ erant per naturam, ut tamen in aliud commutentur per Gratiam, hoc est, ut sint certa, & indubitata Symbola Corporis & Sanguinis Christi, adeoque etiam vera Justitiæ & Redemtionis nostræ pignora. Ecquid magis disertè & perspicuè contra Trasubstantiationis Somnium dici potest?

XVIII. a Sanctus etiam *Chrysostomus* magnus Ecclesiæ Doctor, Carnalem hanc

a. Chrysostomus *A.D.390.*

Tranſubſtantiationem, & manducationem Corporis Chriſti abſque manducatione Panis, apertiſſimè repudiat, atque refellit. *Myſteria* (inquit) [a] *non ſunt Carnaliter, ſed interioribus oculis, hoc eſt, Spiritualiter conſideranda & contemplanda: Hujuſmodi enim eſt Myſteriorum natura.* Ubi obſervanda eſt Antitheſis inter *Carnaliter* & *Spiritualiter*, quæ nullum cavillandi locum relinquit. Rursùs, [b] *Sicut in Baptiſmo, ſenſibili Aquæ Elemento intelligibile donum Regenerationis confertur; ità etiam intelligibile hoc Corporis & Sanguinis Chriſti donum, non corporeâ aut ſenſibili aliquâ actione, ſed ſpirituali fidei intelligentiâ, animo atque mente percipitur.* Quod nihil eſt aliud, quàm res Spirituales prædicari de rebus Senſibilibus, quibus & ſignificantur, & obſignantur. Magìs autem apertè loquitur in Epiſtolâ ad *Cæſarium*; ubi non Subſtantialem, ſed Sacramentalem Panis Mutationem in hoc Myſterio eſſe docet, ſecundum quam externa Elementa ipſarum rerum ſignificatarum nomine vocentur, & ità mutentur, ut priſtinæ tamen ſubſtantiæ ſuæ naturam retineant. *Caro Chriſti* (inquit) [c] *cujus appellatione Panis per Sancti-*

a. *Homil. 45. in S.* Joh. *al. 46.* b. *Ibidem.* c. *Idem in Epiſt. ad* Cæſarium *contra Hæreſ. Apollinariis.*

ficationem Sacerdotis dignus factus est, sed incorruptæ naturæ suæ proprietatem retinet & conservat, sicut ipsa Natura & Substantia Panis remanet. Antequam sanctificetur Panis, Panem nominamus; Divinâ autem illum consecrante Gratiâ, Dominicum Corpus *appellari meruit, etsi natura Panis permaneat.* Hoc perspicuum magni Patris testimonium, quum Cardinalis *Bellarminus* refellere non posset, satis esse putavit, si Epistolam *Chrysostomi* esse negaret[a]. Sed nugatur tam ille, quâm *Possevinus*[b], cùm dicunt eam inter Opera *Chrysostomi* non extare. Præterquam enim quòd tum *Florentiæ*[c] tum alibi exstabat, citatur in Collectaneis contra *Severianos*, quæ ex *Fr. Turriani Jesuitæ* versione habentur in 4. Tomo Antiq. Lectionum *Henrici Canisii*, & in fine Libri *Jo. Damasceni* contra *Acephalos*. Subjicio luculentum Testimonium ex Opere imperfecto in S. *Matthæum*; Libro, quem vel *Chrysostomus*, vel alius antiquus Author, verè quidem hâc in parte Catholicus, ab *Arrianis* minimè depravatus, conscripsit. [d] *In his* (inquit) *Vasis sanctificatis non est* VERUM COPUS

a. *Lib.* 2. *de Euch. cap.*22. b. *In apparatu* Chrysost. c. Steph. Gard. *Ep. Wint. contra Pet. Mart. l.* 2. *de Euch.* d. S. Chrysost. *in Op. imperf. in S.* Matth. *hom.*11.

CHRISTI, *sed* MYSTERIUM *Corporis ejus continetur:*

XIX. [a] Quod etiam plus millies ab *Augustino* dictum: Sed ex tot aliis, quæ ad hanc rem faciunt, locis penè innumeris, Tria tantum recitabo, quæ summatim omnia reliqua comprehendunt. [b] *Non hoc Corpus quod videtis manducaturi estis, nec bibituri, illum Sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent; Sacramentum aliquod vobis commendavi, Spiritualiter intellectum vivificabit vos.* Hæc S. *Augustinus* verba Christi enarrans. 2. [c] *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum Sacramenta sunt non haberent, omninò Sacramenta non essent. Ex hac similitudine plerumque etiam ipsarum Rerum nomina accipiunt. Sicut ergò secundum quendam modum Sacramentum Corporis Christi Corpus Christi est; ità & Sacramentum fidei, fides est.* 3. Eódem pertinet quod contra *Maximinum Arrianum* scribit. [d] *In Sacramentis non quid sint, sed quid ostendant, attenditur; quoniam Signa sunt rerum, aliud existentia, & aliud significantia.* Et alibi [e], de Pane & Vino loquens; *Ne quis attendat* (inquit) *in eis quod sunt, sed potiùs quòd Signa sunt; Nam &*

a. S. Augustinus, *A.D.* 400. b. *In Psalm.* 98. c. *Epist.* 23. *ad Bonifac.* d. *Contra* Max. *Lib.* 3. *cap.* 22. e. *De Doctr. Christ. cap.* 7.

& Dominus non dubitavit dicere, Hoc est Corpus meum, quum Signum Corporis daret. Manifestior sanè est hæc S. *August.* sententia, quàm ut vel negari vel eludi possit. Si enim Sacramenta aliud existant, & aliud significent, in id quidem quod significant, non sic permutantur, ut permutata non ampliùs existant. Permutatur Aqua in Baptismo, sicut & Panis ac Vinum in Eucharistiâ. Sed quicquid permutatur non statim transubstantiatur, aut pristinam suam existentiam perdit. Ut enim integra substantia Aquæ manet in Baptismo, sic integra substantia Panis & Vini manet in Eucharistiâ.

XX. [a] Sanctus *Prosper* haud longo intervallo *Augustinum* secutus, & Scriptor per omnia Catholicus, docuit, [b] *Euchristiam duobus constare, visibili Elementorum specie, & invisibili Christi Domini nostri Carne & Sanguine (hoc est, Sacramento, & Re Sacramenti) sicut persona Christi constat ex Deo & Homine.* Quis verò, præter *Eutychium* infamem Hæreticum, Christum Deum in Hominem, aut Hominem Christum in Deum transubstantiatum esse dixerit?

XXI. [c] Nihil hîc clarius B. *Theodoreti*

CAP. V. Testi-

a. S. Prosper, *A. D.* 430. b. *Sent* Prosp. *dist.* 2. *de Cons. Cap. Hoc est.* c. B. Theodoretus.

Teſtimonio, ex quo intelligimus quænam Veteris Eccleſiæ hâc de re fuerit ſententia. *Servator quidem noſter* (inquit) [a] *in inſtitutione Euchariſtiæ nomina rerum commutavit, & Corpori, id quod erat Symboli nomen impoſuit, Symbolo verò id, quod erat Corporis.* Hoc autem eum propterea feciſſe dicit, [b] *ut qui divinorum myſteriorum participes fiant, non attendant naturam eorum quæ videntur, ſed per nominum permutationem ei credant mutationi, quæ ex gratiâ facta eſt. Qui enim quod naturâ Corpus eſt, Triticum & Panem appellavit, is Symbola & Signa quæ vocantur, appellatione Corporis & Sanguinis ſui honoravit, non naturam quidem mutans, ſed naturæ gratiam adjiciens.* Talem igitur docet Symbolorum in Euchariſtiâ fieri mutationem, ut interim eorum vel natura, vel ſubſtantia permaneat. Quod poſtea clariùs adhuc explicat. Cùm enim *Eraniſta, Euthychii* partes propugnans, dixiſſet, [c] *Quemadmodum Symbola Dominici Corporis & Sanguinis, alia quidem ſunt ante invocationem Sacerdotis, ſed poſt eam mutantur, & alia fiunt; ità etiam Corpus Domini poſt aſſumptionem mutatur in Divinam Subſtantiam & Naturam,* (ex Hypotheſi verò Tranſubſtantiationis argumentum hoc Euthychianum

a. *Dialog.* 1. b. *Ibidem.* c. *Dial.* 2.

unum est planè indissolubile) Respondet ei Orthodoxa Antiquitas; *Implicatus es eisdem retibus quæ texuisti; nempe enim Symbola, sive Signa mystica, post sanctificationem recedunt à naturâ suâ, sed manent in priori suâ substantiâ, & specie, & videri & tangi possunt, sicut & priùs: intelliguntur autem ea etiam quæ facta sunt.*—— *Confer ergò imaginem cum Exemplari, & videbis similitudinem. Oportet enim figuram esse Veritati similem. Corpus illud habet priorem quidem formam & circumscriptionem, & ut semel dicam, Corporis substantiam. Immortale autem post resurrectionem factum est,* &c. Hæc omnia, & multò plura, in eandem sententiam *Theodoretus*, qui *Ephesino* & *Chalcedonensi* Conciliis Oecumenicis interfuit. Ineptè nimis hîc excipere solent nonnulli *Romanenses*, quasi per naturam & substantiam Symbolorum, quæ dicuntur remanere, & non mutari, *Theodoretus* intellexisset naturam, & (ut Cardinali *Bellarmino* absurdè prorsus loqui placuit a) substantiam Accidentium. Atqui totus contextus hoc glossema fortissimè refellit. Conjungit enim *Theodoretus* Naturam, Substantiam, Formam, & Figuram. Et quâ tandem ratione potuisset everti argumentum *Eutychianum*, si tan-

a, *Lib 2, de Euch. cap. 27.*

tùm Accidentia Panis, ſublatâ ſubſtantiâ, poſt Conſecrationem manere conceſſiſſet? An verò de Accidentibus Panis Vini dixit Chriſtus, Hæc Accidentia ſunt, at Hoc Accidens eſt Corpus meum? Sed Tranſubſtantiatoribus licet (nobis non equidem) Creaturam in Creatorem, Subſtantias in Accidentia, Accidentia in Subſtantias, quodlibet in quilibet permutare. Parùm porrò modeſtiæ & charitatis Chriſtianæ illis ineſſe videtur, qui tanti nominis & meriti Patris, quanti erat B. *Theodoretus*, authoritatem enervare conantur [a] ex eo quòd de quibuſdam Erroribus in Concilio *Ephesino* notatus fuit, tametſi poſteà reſipuerit, ut & ipſimet fateri coguntur; ſcilicet ut hâc rimâ elabantur, dum negare non poſſunt *Theodoretum* aſſeruiſſe, Elementa in priore ſubſtantiâ manere, quod tamen ſcripſit in Dialogis illis, quos contra *Eutychianos* Hæreticos, magnâ cum laude, & Eccleſiæ Catholicæ approbatione, compoſuit. Atque equidem hæc aperta veritas quoſdam etiam ex ipſis Adverſariis perpulit, ut *Theodoreti* Teſtimonium nobis largirentur. Nam in Epiſtolâ *Theodoreti* Dialogis præfixâ, editionis *Romanæ* per *Stephanum*

a. *Greg. de Valentia, lib. 2. de Tranſubſt. c. 7. aliique.*

Nicolinum Chalcographum Apostolicum, Annno 1547. adornatæ, planissime scribitur, [a] Theodoretum *in his locis de Transubstantiatione minùs commodè sentire; excusandum tamen, quoniam de eâ Ecclesiâ* (Romana) *nondum legem tulisset.*

XXII. [b] *Theodoreto* conjungimus *Gelasium*; quem (sive is erat Episcopus *Romanus*; sive alius quispiam) Cardinalis *Bellarminus* fatetur, ejusdem cum illo & ævi & sententiæ fuisse; Testem sanè antiquum satìs & incorruptum. Scripsit ille contra *Eutychen*, & *Nestorium*, de duabus in Christo naturis, ad hunc modum. *Certe* [c] *Sacramenta, quæ sumimus, Corporis & Sanguinis Christi, Divinæ res sunt, per quas Divinæ efficimur consortes naturæ; & tamen esse non desinit Substantia, vel Natura Panis & Vini: & quidem imago ac similitudo Corporis & Sanguinis Christi in actione Mysteriorum celebratur. Satìs ergo per hoc nobis evidenter ostenditur, hoc nobis in Christo Domino sentiendum, quod in Imagine profitemur; ut sicut hæc in Divinam transeunt, Spiritû S. perficiente, substantiam, & permanent tamen in suæ naturæ proprietate; sic illud principale* (*Incarnationis*) *Mysterium; cujus hæc nobis efficientiam & virtutem veraciter*

a. Concil. Nicen. 1. *A.* 325. b. *In actis ibid. à Gelas. Cyciz. conscriptis.*

citer repræsentant iis naturis, ex quibus constat propriè permanentibus, unum Christum integrum, verumque permanere demonstrat. E quibus verbis liquidò constat, substantialem non esse, quæ in Sacramento fit, Transmutationem. Primò enim ità transeunt Sanctificata Elementa in Substantiam Corporis & Sanguinis Christi, ut tamen non desinat esse Substantia vel Natura Panis & Vini. Secundò, ità permanent Panis & vinū in suæ naturæ proprietate sicut permanent duæ naturæ in Christo, ex quibus constat. Postremò, ideò transire dicuntur in Divinam Substantiam, quòd dum ea percipimus, Communicato nobis & Corpore & Sanguine Christi, Divinæ Naturæ Consortes efficiamur. Quæ cùm ità sint, deploranda quidem est illorum Cæcitas, qui non vident, eundem ab eis in Ecclesiam *Romanam* revocatum esse Transsubstantiationis Errorem, quiem in *Eutychianis* damnavit pia & erudita Vetustas. Quòd autem suam hîc cramben reponunt & [a] *per Substantiam Panis, non ipsam veram Substantiam, sed naturam & essentiam Accidentium tantùm* intelligi volunt, mirum effugium est & miserum. Laudanda magis, Cardinalis *Contareni* ingenuitas, qui veritate victus, ad tam

a. Bellarm. *l. cit.* Baron. *ad An.* 496. *Notæ marginal. ad verba* Gelasii *in* BB. *Patrum.*

perſpicuum *Gelaſii* Patris teſtimonium obmutuit. a)

XXIII. [b] Adjicio etiam *Cyrillum Alexandrinum*; qui *Corpus & Sanguinem Chriſti in Sacramento ſolâ, & purâ fide accipi* dixit, in illâ contra *Neſtorianos* Epiſtolâ [c], quam Sexcenti Patres in Concilio *Chalcedonenſi* ſuo conſenſu & approbatione confirmârunt [d]. Reliquos verò hujus ævi Patres prætermitto; quorum tamen ſcripta quamplurima non minùs cum Tranſubſtantiatione, & Accidentibus ſine Subjecto in aëre pendentibus pugnant, quàm quæ hactenus è Superioribus recitavi.

XXIV. [e] Accedo ad Seculum Sextum. Scripſit ante illius medium *Ephremus* Patriarcha *Antiochenus*, Librum à *Photio* lectum & laudatum; de Legibus & Ceremoniis Sacris adversùs *Eutychianos*: [f] in quo; quum probare velit per hypoſtaticam unionem; nullam in Chriſto Naturarum Confuſionem fuiſſe factam; ſed utramque ſuam ſubſtantiam & proprieta-

a. *In Colloq.* Ratisb. *A.* 1541. b. S. Cyrillus Alexandrius; & Concilium Chalcedonenſe; *circa An.* 450. c. *Inter Epiſtolas* Cyrilli *in Conc.* Eph. d. *Art.* 5. *in Concil.* Chalced. e. Ephremus Patriarcha Antiochenus, *A. D.* 540. f. Photius *Bibliothecæ n.* 229.

tem retinuisse, similitudine utitur Unionis Sacramentalis, & negat in Sacramento, Mutationem unius Substantiæ in aliam fieri. *Nemo* (inquit) [a] *qui mentem habet, poterit dicere, eandem esse naturam tractabilis & intractabilis, sub aspectu cadentis & invisibilis. Nam sic etiam Corpus Christi, quod à fidelibus accipitur, & à sensibili suâ substantiâ non recedit & manet inseparatum à gratiâ intelligibili; & Baptismus, etiamsi factus sit totus Spiritualis, tamen proprietatem sensibilis suæ Substantiæ (hoc est, Aquæ) conservat, & id quod factum est non amittit.*

XXV. [b] Edita sunt non ità pridem *Parisiis*, Opera *Facundi* Episcopi *Africani*, cujus ætas in hoc etiam Seculum incidit. Quæ verò illius atque Veteris Ecclesiæ contra Transubstantiatores Sententia & Doctrina fuerit, evidentissimè verbis, quæ subjicio, apparet, *Potest* (inquit) [c]. *Sacramentum Adoptionis Adoptio nuncupari, sicut Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi, quod est in Pane & Poculo consecrato, Corpus ejus & Sanguinem dicimus non quòd proprie Corpus ejus sit Panis, & Poculum Sanguis; sed quòd in se Mysterium Corporis ejus Sanguinisque contineant. Hinc & ipse*

a. *Ibidem.* b. Facundus *Episcopus*, *A. D.* 550.
c. *Lib.* 9. c. 5.

ipse Dominus benedictum Panem & Calicem, quem Discipulis tradidit, Corpus & Sanguinem suum vocavit. Scripsit Jesuita *Sirmondus* in *Facundum* Notas; sed quum ad hunc locum pervenit, nihil aliud habuit quod diceret, nisi Panem non esse Panem, sed Speciem tantùm & apparentiam Panis: quam sanè *Facundo* adfingere Sententiam, nec ingenui, nec eruditi hominis erat, qualem tamen *Sirmondus* se haberi voluit. Neque enim vel unicum ex omni vetustate Patrem monstrare potuit, qui ullam mentionem fecerit de Accidentibus per se (quæ *Sirmondo Jesuitæ* species Panis sunt) sine omni subjecto subsistentibus. Quòd autem *duriùs hîc aliquid vel obscuriùs elocutum esse* Facundum *fortè cuiquam videri posse* existimabat; id quàm immeritò, & non sine magnâ tanti Patris injuriâ, dixerit, facile quivis intelligat.

XXVI. [a] Sub initium Seculi Septimi floruit *Isidorus* Episcopus *Hispalensis*, cujus hæc erat de Sacramento Eucharistiæ loquendi formula: [b] *Panis, quia confirmat Corpus nostrum, ideò Corpus Christi nuncupatur; Vinum autem, quia Sanguinem operatur in Carne, ideò ad Sanguinem Christi refertur.*

a. Isidorus Hisp. *A.D.* 630. b. *Lib.* 1. *de Off. Eccl. c.* 18.

fertur. Hæc autem duo ſunt viſibilia; ſanctificata tamen per ſpiritum S. in Sacramentum Divini Corporis tranſeunt. Panis enim quem frangimus Corpus Chriſti eſt, qui dicit, Ego ſum Panis vivus. Vinum autem Sanguis ejus eſt; & hoc eſt quod ſcriptum eſt, Ego ſum Vitis vera. Ecce tranſeunt, inquit, in Sacramentum, non tranſeunt, in Subſtantiam Divini Corporis. Panis enim & Vinum quæ nutriunt Carnem noſtram, nec ſubſtantialiter eſſe, nec dici poſſunt Corpus & Sanguis Chriſti, Sacramentaliter verò non minùs verè ſunt quàm ſic dicuntur. Iſtud verò clariùs ad huc explitur, Lib. 6. Etymolog. Cap. 19. *Sicut enim Subſtantia Panis & Vini viſibilis nutrit hominem exteriorem; ità Verbum Chriſti, qui eſt Panis vivus, per participationem fidei, recreat animas fidelium.* Quæ verba è Libris *Iſidori* hodiè impreſſis expuncta, conſervavit nobis *Bertramus* Presbyter.

XXVII. a Atque hæc eadem loquendi formula, quam ex *Iſidoro* recitavimus, ab ipſo Venerabili *Bedâ* uſurpatur (qui Noſtras erat, & Seculum Octavum attigit) in Sermone b ab illo habito ſuper Epiphaniam Domini, Cujus & alia duo quæ hùc faciunt, ſubjungimus Teſtimonia. *Loco*

CAP. V. *Car-*

a. Venerabilis Beda, *A.D.* 720. b. *Serm. de Epiph.* c. *Comm. in* 22. *L.*

Carnis (ait [c]) *& Sanguinis Agni, substituit Christus Sacramentum Carnis suæ & Sanguinis in Figurâ Panis & Vini.* Item [a] *Dedit in Cœnâ Discipulis figuram Sacro-sancti Corporis & Sanguinis sui.* Quæ Transubstantiationem penitùs evertunt.

XXVIII. [b] Eodem Seculo Octavo scripsit *Carolus Magnus* Epistolam ad *Alcvinum* nostrum, in quâ hæc verba legimus. [c] *Christus cœnando cum Discipulis Panem fregit, & Calicem pariter dedit eis in figuram Corporis & Sanguinis sui, nobisque profuturum magnum exhibuit Sacramentum.* Quòd si Figura sit Corporis, ipsum Corpus esse non potest: Datur quidem Corpus Christi in Eucharistiâ, sed mediante Sacramento Panis Consecrati datur, cuicunque tandem datur fidelium.

XXIX. [d] Ineunte demùm Seculo Nono, prodiit *Paschasius*, Monachus *Corbeiensis*, qui primus (uti nonnulli perhibent, quorum sententiæ ipse tamen non accedo) *Latinorum* omnium Consubstantiatum in Cœnâ Christum, seu potiùs Impanatum, & Corporaliter Pani Unitum docuit [e]. Nondum enim ad Transubstantiatum Panem

a. *Comm. in* 3: *Psal.* b. Carolus Magnus, *A.D.* 778. c. *Epist. ad* Alcvinum *de ratione Septuag.* d. Paschasius, *A.D.* 818. e. *Lib. de Corpore & Sang. Christi.*

nem perventum erat. At novum iſtud loquendi genus, quum à Doctrinâ Catholicâ & mente Veterum Patrum eſſet alienum, nullos ferè fautores habuit ante Seculum Undecimum. Nec defuerunt hâc ipsâ etiam ætate, ad quam nunc pervenimus, Viri doctiſſimi (quales erant *Amalarius* Archidiaconus *Trevirenſis*; *Rabanus* primùm Abbas *Fuldenſis*, deinde Archiepiſcopus *Moguntinus*; *Johannes Erigena* Theologus *Britannus*; *Walfridus Strabo* Abbas *Germanus*; *Ratramus* ſive *Bertramus*, Presbyter Primùm *Corbeienſis*, pòſt Abbas factus *Orbaſienſis* Monaſterii apud *Gallos*; aliique quamplurimi,) qui Scriptis ſuis huic ſive *Paſchaſii*, ſive aliorum potiùs novæ Opinioni contradixerunt, & Veteris Eccleſiæ Doctrinam nobis conſervârunt. Sed interim de *Paſchaſio* aliquid amplius adjiciendum eſt, quem tanti fecerunt Cardinalis *Bellarminus* [a], & Jeſuita *Sirmondus* [b], ut dicere non vererentur, Eum primum omnium fuiſſe, qui seriò ſcripſit de hoc Euchariſtiæ argumento, & ità ſenſum Eccleſiæ explicuiſſe, ut aliis omnibus poſt eum ſecutis viam aperuerit qui hanc materiam tractârunt. In hoc tamen toto

a. Bellarm. *de ſcript. Eccleſ. verbo* Paſchaſius.
b. Sirmondus *in vitâ* Paſchaſii, *Operibus ejus Lutetiæ excuſis præfixâ.*

Opere nihil invenire eſt, quod vel annihilato, vel ſubtracto, vel Tranſubſtantiato Pani faveat. Veritatem quidem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ aſſerit, quod Proteſtantes non negant; Negat verò Panem ſacratum Nudam eſſe Figuram, aut vacuam ſine Veritate repræſentationem, quod Proteſtantes non aſſerunt. Quin & multa habet quæ cum Tranſubſtantiatione pugnant, ad quam tunc temporis ab ipsâ *Romanâ* Eccleſiâ nondum (uti dicebamus) perventum erat. Recitabo nonnulla illius teſtimonia. *Chriſtus* (ait) *reliquit nobis hoc Sacramentum, viſibilem Figuram & Characterem Carnis & Sanguinis, ut per hæc mens noſtra ad inviſibilia & Spiritualia capeſſenda per fidem uberiùs nutriatur.* Rurſus, *Oportet ſpiritualia Sacramenta palato mentis & guſtu fidei percipere.* Item, *Dum nihil Carnale in eo ſapimus, ſed Spirituales totum Spiritualiter intelligentes, in Chriſto manemus.* Et paulò pòſt, *Caro Chriſti & Sanguis ſumitur Spiritualiter.* Deinde, *Sapere ſecundùm Carnem, mors eſt, & tamen Veram Chriſti Carnem Spiritualiter percipere, Vita æterna eſt.* Iterum *Non Carnaliter* (inquit) *Caro & Sanguis Chriſti percipiuntur, ſed Spiritualiter.* In quibus Verbis docet, Cœnæ Myſterium non Carnaliter ſed Spiritualiter accipi,

pi, ac ſic etiam intelligi debere; ignotum verò fuiſſe Veteri Eccleſiæ illud Corporale & Orale Tranſubſtantiationis Somnium. Quæ verò huic Libro aſtu & operâ cujuſdam (haud dubiè) ſuperſtitioſi & falſarii hominis (ſicut hoc communiter in Veterum Scriptis fieri conſueviſſe *Erasmus* paſsìm conqueritur) inſerta & ſuppoſita ſunt, fabuloſa quædam de Viſibili ſpecie Corporis Chriſti in formâ Infantis, & digiti Carnis crudæ, *Paſchaſii* nomine indigna ſunt, qui non aliam Doctrinam de Euchariſtia tradere profitebatur, quàm qualem ex antiquis Patribus didicerat, & non ex Apocryphis aut fabuloſis Miraculorum Narrationibus.

XXX. [a] Illorum autem quos in hoc Seculo ſcripſiſſe memoravimus, Teſtimonia in medium producere erit operæ prætium. *Amalarius* ità præfatur. [b] *In omnibus, quæ ſcribo, ſuſpendor Virorum Sanctorum, atque piorum Patrum, judicio; interim dico quæ ſentio, Quæ aguntur in celebratione Miſſæ, in Sacramento Dominicæ Paſſionis aguntur, ut ipſe præcepit. Idcircò Prebyter immolans Panem, & Vinum & Aquam, in Sacramento, ſeu vice, eſt Chriſti; Panis, Vinum & Aqua, in Sacramento Carnis Chriſti &*

CAP. V. San-

a. Amalarius, *A.D.* 820. b. *Præf. Lib. de Eccleſ. Offic.*

Sanguinis ejus. Sacramenta enim debent habere similitudinem aliquam earum rerum quarum Sacramenta sunt. Quapropter similis sit Sacerdos Christo, sicut Panis & Liquor similia sunt Corpori & Saguini Christi. Sic est Immolatio Sacerdotis in altari, quodammodo ut Christi Immolatio in cruce. Iterum [a] *Secundùm quendam modum, Sacramentum Corporis Christi, Corpus Christi est. Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omninò Sacramenta non essent: ex hâc autem similitudine plerumq; jam ipsarum rerum nomina accipiunt.* Rursus *Sacramenta ad hoc valent, ut nos perducant ad ipsas res, quarum sunt Sacramenta.* Quæ ex verbis S. *Augustini*, & planè ad mentem purioris Ecclesiæ, scripsit *Amalarius*.

XXXI. [b] *Rabanus Maurus* Nobilissimus ejusdem temporis Doctor (cui nec *Italia* similem, nec *Germania* pepererat æqualem [c]) luculentam hanc suam Confessionem edidit; [d] *Maluit Dominus Corporis & Sanguinis sui Sacramenta fidelium ore percipi, & in pastum eorum redigi, ut per visibile Corpus invisibilis ostenderetur effectus. Sicut enim Cibus materialis forinsecùs nutrit*

a. *Lib.* 1. *de Eccles. offic.* c. 24. b. Rabanus, *A. D.* 825, c. Trithemius *de Scriptor. Eccles.* d. Rabanus Maurus *de Instit. Cler.* l. 1, c. 31.

Corpus & vegetat, ità etiam verbum Dei intus animam nutrit & roborat. Item, *ex terræ fructibus voluit hæc Sacramenta confici, ut sicut ipse Deus invisibilis in Carne visibili ad salvandos mortales mortalis apparuit; ità etiam ex materiâ visibili rem invisibilem congruè ipsis demonstraret. Hujus rei Sacramentum de Mensâ Dominicâ assumitur quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium; res verò ipsa omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque ejus particeps fuerit, id est, Christo Capiti membrum associatus fuerit in Regno Cœlesti; quia aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Sacramentum enim ore percipitur, virtute Sacramenti interior homo satiatur. Et sicut in nos id convertitur, quum illud manducamus & bibimus, sic & nos in Corpus Christi convertimur, dum obendienter & piè vivimus. ——Sumunt ergò fideles benè & veraciter Corpus Christi, si Corpus Christi non negligant esse; fiunt Corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi.* Quæ omnia cum novo Pontificiorum Dogmate nequaquam congruunt, & ab eâ, quam dicunt *Paschasii* Sententiâ maximè discrepant. Propter hæc autem & similia ab Autoribus Pontificiis [a], qui quarto & sexto pòst Seculo

a. Guli. Malm. *A.* 1260. & Tho. Wald. *A.* 1400.

culo ſcripſerunt, *Rabanus* tanquam erroneus rejicitur. Sed cogitare debuiſſent ſe non modò *Rabanum*, verùm etiam omnes Priſcæ Eccleſiæ Doctores ſimul cum *Rabano* condemnâſſe.

XXXII. a *Johannes Erigena* Popularis noſter (quem *Alfredus* Rex ſibi ac ſuis Liberis Præceptorem conſtituit, & ad inchoatam *Oxonii* Academiam adornandam miſit) dum in *Galliis* ageret, ubi *Carolo Calvo* Regi acceptiſſimus fuit, Libro de Corpore & Sanguine Domini conſcriptò b, non diſſimilem doctrinam expoſuit, eamque clariſſimis Scripturæ S. ac Veterum Patrum Teſtimoniis comprobavit. Sed poſteà in *Malmesburienſe* Cœnobium ſe conferens, quum *Dionyſii* Librum de Hierarchia, quem *Latinum fecit*, interpretaretur, & doctrinam tum primò pullulantem de Carnali Chriſti in Euchariſtiâ præſentiâ taxaret, à malè feriatis Diſcipulis, quorundam Monachorum impulſu c graphiis confoſſus eſt; quamvis illum non multò pòſt inter Sanctos Martyres alii d collocârint.

XXXIII. *Walafridus Strabo* eodem

Cap. V. fere

a. *Joh. Erigena, A.D. 860.* b. *Qui ducentis pòſt annis, ſub* Leone IX. Papâ, *damnatus eſt ab iis qui pro* Methuſiaſtis *pugnabant.* Lanf. *in* Ber: c. Anton. *tit.16. cap.2.* §.3. Vincent. *l.24. cap.42.* & *alii.* d. Malmesb. *de geſtis Reg. Angl, lib.* 2. Walafridus Strabo, *A. D.* 860.

ferè tempore ad hunc modum scripsit. a, *Itaq; Christus in Cœnâ, quam ante traditionem suam, ultimam cum Discipulis habuit, post Paschæ Veteris solennia, corporis & sanguinis sui Sacramenta in Panis & Vini substantiâ eisdem Discipulis tradidit, —— & à carnalibus ad spiritualia, à Terrenis ad Cœlestia, ab Imaginibus ad Veritatem docuit transeundum.*

XXXIV.[b] De Sententiâ *Bertrami* (qui & *Ratramnus*, sive *Ratramus*, à quibusdam fortassis non rectè appellatur) satis constat, ex Libro quem jussu *Caroli Calvi* Imperatoris (cui equidem & bonis omnibus propter summam eruditionem & vitæ sanctitatem, Charus erat & Venerabilis) de corpore & sanguine Domini eruditè conscripsit. Quum enim ex *Paschasii* Libello homines aliquot turbari cœpissent, aliis alia (ut fit) subinde affirmantibus; tandem eorum altercationibus permotus Imperator, duas ipse *Bertramo* proposuit Quæstiones. 1. An quod in Ecclesiâ fidelium ore sumitur corpus & sanguis Christi in Mysterio seu figurâ fiat? 2. An ipsum naturale corpus quod de *Mariâ* Virgine natum est, passum, mortuum, & sepultum, quodque ad dexteram Dei Patris

a. *De Reb. Eccl. c. 16.* b. Bertramus, *Presbyt. & Abb. A. 860.*

consedit, sit illud quod ore fidelium per Sacramenti Mysterium quotidie sumitur? Quarum primæ *Bertramus* affirmativè respondet, secundæ verò negativè, atque tantum ait inter utrumque corpus esse discrimen, quantum est inter pignus & eam rem pro quâ pignus traditur. *Claret* (inquit [a]) *quia panis ille vinumq; figuratè Christi corpus & sanguis existit. —— Secundum creaturarum substantiam, quod fuerunt ante consecrationem, hoc & postea consistunt. —— Nam substantialiter panis Christus non est. —— Etsi nullâ sub figurâ Mysterium illud peragitur, jam Mysterium non ritè vocitatur. —— Vinum quoq; quod Sacerdotali consecratione Christi sanguinis efficitur sacramentum, aliud superficie tenus ostendit, aliud interiùs continet. Quid enim aliud in superficie quàm substantia vini conspicitur? Mutata sunt ista secundum aliud quàm secundum corpus, ac per hoc non id sunt quod in veritate videntur, sed aliud quod non sunt secundum propriam existentiam: facta enim sunt spiritualiter corpus & sanguis Christi; non quod duarum sint existentiæ rerum inter se diversarum, verùm una eademque res; secundum aliud species panis & vini consistit, secundum aliud autem corpus & sanguis Domini. —— Unde secun-*

a. *Lib. de Corp. & Sang. Dom. parte prima. Ibid. part. 2.*

dum visibilem creaturam corpus pascunt, juxtà verò potentioris virtutem substantiæ mentes fidelium & pascunt, & sanctificant. Et quum alia quàmplurima in hunc sensum, tum ex S. Scripturâ, tum ex antiquis Patribus produxisset; in fine calumniæ occurrit, quam eo tempore *Paschasium* secuti rectè sentientibus intentârunt; quasi videlicet docerent, in Sacramento non corpus & sanguinem Christi, sed nuda tantùm signa, imaginem, speciem, & figuram exhiberi. *Nec ideò* (ait) *quoniam ista dicimus, putetur in Sacramenti Mysterio, corpus Domini & sanguinem ejus non sumi, quando fides, non quod oculis videt, sed quod credit, accipit; quoniam est spiritualis Esca, & spiritualis Potus, spiritualiter animam pascens, & æternæ satietatis vitam tribuens.* Non enim simpliciter & absolutè, de reali veritate, sine quâ Mysterium esse non potest, sed de pseudo-reali existentiâ rerum sub speciebus in aëre pendentibus, & de carnali præsentiâ tota quæstio instituta est.

XXXV. Quæ omnia quum *Romani* Inquisitores & Patres *Tridentini* concoquere nullo modo possent, in Indicem Librorum Prohibitorum [a], tanquam damnatum penitus Autorem, *Bertramum* amandarunt.

Cap. V. Profes-

a. *Index Librorum Prohibit. in fine Concilii Trid. Autoritate* Papæ *editus, in Lit. B.*

Profeſſores verò *Duacenſes*, quum remedium iſtud paulò violentius eſſe animadverterent, quodque cauſæ Pontificiæ magis obfuturum quàm opitulaturum eſſe vererentur, ad alias artes (quæ à cenſoribus librorum, atque indicis expurgatorii concinnatoribus *Belgicis* probatæ ſunt) hûc confugiendum cenſuerunt. [c] *Liber ille* Bertrami (inquiunt) *quum jam ſæpe recuſus ſit, & lectus à plurimis, ac per interdictum nomen omnibus innotuerit, emendatus tolerari queat; Fuit enim* Bertramus *Catholicus Presbyter, ac Monachus* Corbeienſis *Cœnobii*, Carolo Calvo *Carus ac Venerabilis. Et quum in Catholicis Veteribus aliis plurimos feramus errores, extenuemus, excuſemus, EXCOGITATO COMMENTO* (En fidem hominum!) *perſæpe negemus, & commodum ſenſum eis affingamus, dum opponuntur in diſputationibus, aut in conflictationibus cum Adverſariis; non videmus cur non eandem æquitatem & diligentem recognitionem non mereatur* Bertramus, *ne Hæretici oggauniant, nos Antiquitatem pro ipſis facientem exurere & prohibere: quia & illud metuimus, ne Liber iſte, non ſolùm ab Hæreticis, verùm immorigeris quoque Catholicis, ob interdictum avidiùs*

a. *Index Expurgat.* Belg. *juſſu & auto.* Phil. 2. Hiſp. *Regis, atque* Albani *Ducis conſilio concinnatus*, *p.* 54. *v*, Bert.

legatur, odiosius allegetur, & plus vetitus quam permissus noceat. Quodnam igitur hîc excogitatum est ab illis commentum? Ubi in *Bertramo* legitur; (*Quæ à se differunt, idem non sunt; corpus Christi quod mortuum est, & resurrexit, & immortale factum jam non moritur, æternum est, nec ulterius passibile; hoc autem quod in Ecclesiâ celebratur, temporale est, non æternum; corruptibile est, non incorruptum.* Postremæ huic sententiæ suum hunc commodum sensum affingunt, ut intelligatur, *De speciebus Sacramenti corruptibilibus, aut de re ipsâ & usu Sacramenti, qui non contingit, nisi in præsenti seculo.* Aut si hoc commentum non sufficiat, haud malè & inconsultè omittantur omnia hæc, delendum verò est *Visibiliter*, & legendum *Invisibiliter; Secundum creaturarum substantiam quod priùs fuerunt ante consecrationem, hoc & post ea consistunt*, explicandum est, *Secundum externas species*, id est, *Accidentia Panis & Vini.* Quamvis apertè fateantur, *Bertramum tunc temporis nescivisse, Accidentia ista absque omni substantiâ subsistere, & cætera quæ subtilissimè & verissimè posterior ætas per S. S. addiderit.* Quantò verò facilius unâ liturâ Libellum integrum delevissent? quemadmodum in Indice suo expurgatorio Censores *Hispani* rem totam breviter & per compendium

confecerunt. *Deleatur*(inquiunt d) *tota Epistola* Udalrici, *Episcopi* Augustani, *de Cœlibatu Cleri* ; *& totus Liber* Bertrami *Presbyteri de Corpore & Sanguine Domini penitus auferatur.* Quod quid aliud est quàm, ut olim adversus Gentes dixit *Arnobius*, e *Scripta publica intercipere*, *& veritatis testificationem timere ?* Nam quod *Sixtus Senensis* f, & *Antonius Possevinus* g, Librum hunc de Corpore & Sanguine Domini ab *OEcolampadio*, sub Titulo *Bertrami* Presbyteri, scriptum esse asserunt, id sinè omnem falsitatem superat.

XXXVI. Pervenimus ad Seculum Decimum; in quo, præter multa illa Catholicorum Patrum dicta, quæ contra Novatores aliquos de Corpore & Sanguine Christi congessit *Herigerus* Abbas *Lobiensis*, habemus etiam *Paschalem Anglo-Saxonum* Homiliam h, publicè olim in Ecclesiis nostris legi solitam. Quænam verò illis temporibus de hoc Religionis Capite apud nos recepta fuerit doctrina, tum ex totâ illâ Concione non obscurè colligitur, tum ex illâ præsertim ejusdem parte, in quâ

d *Index expurg. Hisp.* D. Gasp. Quirogæ, *Card. & Inquisit. gen. in fine Lit.* o. e Arnob. *l.* 3. f Sixt. Sen. *præf. in Bibl. Sanct.* g Possev. *Prol. in Appar.* Sacr. Herigerus *Abbas*, *An.* 980. h *Homilia* Paschalis *Anglo-Sax. An.* 990. *Inpressa* Lond, *& MS. in publ.* Cantabr. *Acad. Bibliotheca.*

inter naturale Christi Corpus, & Hostiam consecratam, varia ostenduntur discrimina, apertè cognoscitur. Nam ad hunc modum populum universum instituit; *Multùm interest inter Corpus, in quo passus est Christus, & Corpus quod in Hostiâ consecratur, Corpus quidem in quo Christus passus est, ex* Mariæ *Virginis carne natum est; ac sanguine, ossibus, cute, nervis, & membris humanis, atque animâ rationali constat. At spirituale ejus Corpus, quod Hostiam appellamus, ex multis granis collectum est, sine sanguine, sine ossibus, membris, & animâ.* Deinde, *Christi Corpus, quod semel mortuum est, & à morte resurrexit, deinceps nunquam morietur, sed æternum est & impassibile; Hostia verò ista temporaria est corruptibilis, in varias partes distributa, dentibus confecta, & in ventrem transmissa. Denique Mysterium hoc pignus est & figura: Christi Corpus est veritas ipsa. Quod videtur, Panis est; quod spiritualiter intelligitur, vita est.* Extat & alia *Wulsini* Episcopi Concio ad *Clerum*, Sacerdotalis Synodi inscriptionem præferens, in quâ eadem sententia & doctrina ità explicatur [i]. *Hostia illa est Christi Corpus, non Corporaliter, sed Spiritualiter; non Corpus in quo passus est, sed Corpus de quo* lo-

i *Homil. Sacerdot. Synodi. impr.* Lond. *cum Homil.* Paschali.

locutus est, quando Panem & Vinum in Hostiam consecravit. Quam & nos hodieque in Ecclesiâ Nostrâ *Anglicanâ* Catholicam veritatem profitemur.

XXXVII. Hucusque igitur per Annos Mille à nato in Carne Christo, consentientia Veterum Patrum Testimonia adscripsimus, atque ea omnia paulò copiosiùs recitavimus, ut inde cuivis non cæcutienti pateat, Veram & Apostolicam de hoc Mysterio doctrinam ad hæc usque tempora fuisse ab omnibus conservatam, paucis tantùm quibusdam exceptis, qui post Annos Christi Octingentos, etiam de modo præsentiæ & præceptionis Corporis Domini disputare & quærere, nondum tamen aliquid certi definire contra Orthodoxam Vetustatis doctrinam ausi sunt. Ne autem in immensum crescat hoc Caput, cætera quæ hûc faciunt in sequenti Capite adnotabimus.

CAPUT VI.

I, II, III, & seqq. *In quibus Veteris Ecclesiæ Doctrinam & Praxin cum Doctrinâ de* Transubstantiatione *pugnare fusiùs ostenditur; Atque ad Objectiones Pontificiorum ex Antiquitate frustrà quæsitas respondetur.*

I. ILLIS quæ hactenus usque ad Annum Christi Millesimum Testimonia attulimus, potuissent & alia multa interseri ex Antiquorum Monumentis; sed ea per unumquodque Seculum brevitatis studio omisimus: veluti sunt in Seculo I. post Sacras Scripturas, Scripta [a] *Clementis Romani*, quæ à Pontificiis laudantur, sed *Transubstantiationi* quamplurimum adversantur, unà cum [b] S. *Ignatio* Episcopo *Antiocheno*, & Martyre. In II. [c] S. *Theophilus* ejusdem *Antiochiæ* quartus post *Ignatium* Episcopus; [d] *Athenagoras* etiam, & [e] *Tatianus* S. *Justini* Martyris Auditores. In III. [f] *Clemens Ale-* xan-

CAP. VI.

Scriptores superiori Capite omissi. a *Const. Ap. lib. 6. c. 23. & 29.* b *Epist. ad* Philad. c *Ad* Autol. *lib. 2.* d *Legat pro Christ.* e *In Diattes.* f *De Strom. lib. 1. & de pædag. lib. 2.*

xandrinus Origenis Præceptor, & a *Minutius Felix* Orator Christianus. In IV. b *Eusebius Cæsariensis* Episcopus, c *Juvencus* Presbyter *Hispanus*, d *Macarius Ægyptius*, e Sanctus *Hilarius Pictaviensis* Episcopus, f *Optatus* Episcopus *Milevitanus*, g *Eusebius Emissenus*, h *Gregorius Nazianzenus*, i Cyrillus *Alexandrinus*, k *Epiphanius Salaminensis*, l *S. Hieronymus*, m *Theophilus Alexandrinus*, & n *Gaudentius Brixiensis* Episcopus. In V. o *Sedulius* Presbyter *Scoticanus*, p *Gennadius Massiliensis*, & q *Faustus Regiensis* Episcopus. In VI. *Fulgentius Africanus*, r *Victcr Antiochenus*, s *Primasius* Episcopus, & t *Procopius Gazenus*. In VII. u *Hesychius* Presbyter *Hierosolymitanus*, & x *Maximus* Abbas *Constantinopolitanus*. In VIII. y *Johannes Damascenus*. In IX. z *Nicephorus* Patriarcha, & a *Hincmarus* Archiepiscopus *Rhemensis*. Denique in X. b *Fulbertus* Episco-

a *In* Octavio. b *De Demonstr. Evang. l.* 1. *c.* 10. & *lib.* 8. *c.* 2. c *De Hist. Evang. l.* 4. d *Hom.* 37. e *In* Matth. & *de Synod.* f *Contra* Parm. *l.* 3. g h *Homil. de Corp. Chr.* i *Orat. de fun. Georg.* k *In* Joh. *l.* 4. *c* 14. l *In* Ancorato. m *Contra* Jovinian. & *in* 31. Jer. & *in* 26. Matt. n *Epist.* Pasch. 2. o *In* Exod. 2. p *In Epist.* S. Paul. q *De Dogm. Eccl. c.* 25. r *Homil.* 3. *in* Epiph. s *De fide Cap.* 16. & *Ep. ad* Ferrand. t *Com. in* 14. Marc. u *In Epist. ad* Cor. x *In* Gen. 49. y *In* Levit. 1. 6. z *In Hierarch.* Dion. a *De fide Orthod.* b *De Cherub. c.* 6. a *In Vitâ S.* Remig. b *Epist. ad* Adeodat.

pus *Carnotensis.* Quibus ad cumulum addenda sunt etiam ipsa Concilia Patrum, [a] *Ancyranum*, [b] *Neocæsariense*, & præter [c] *Nicenum* 1. Superiùs adductum, [d] *Laodicenum*, [e] *Carthaginense*, [f] *Aurelianense*, [g] *Toletanum* 4, [h] *Bracarense*, [i] *Toletanum* 16, & [k] *Constantinopolitanum* in *Trullo.* Ex his enim omnibus constat *Transubstantiationis* gangrænam nondum Orbis Christiani Ecclesias depavisse; sed sanam ubique doctrinam de Corpore & Sanguine Domini, ejusque verâ (Spirituali & Mysticâ tamen, non Carnali (præsentiâ, unà cum Symbolis Panis & Vini in Substantiâ suâ post Consecrationem Eucharistiæ remanentibus, retentam esse. Et, quamvis utrumque loquendi genus à Priscis Patribus usurpatum fuerit (videlicet, Panem & Vinum Verum esse Corpus & Sanguinem Christi, in quæ Mysticè permutantur, eademque itidem esse Veri Corporis & Sanguinis Christi Signa, Symbola, Antitypa, Pignora, Imagines, Figuras, Similitudines, Repræsentationes, & Exemplaria, quorum propria Substantia non est ablata) nullam tamen in sensu contrarietatem, aut diversi-

a *Anno* 314. *Can.* 2. b *A. eodem Can.* 13. c *In Act. lib.* 2. c. 30. d *A.* 364. *Can.* 25. e *A.* 397. *Can.* 24. f *A.* 541. *C.* 4. g *A.* 633. *Can.* 17. h *A.* 675. *Can.* 2. i *A.* 693. *C.* 6. k *A.* 691. *Can.* 32.

ſtatem fuiſſe. Neque enim tam nullius fidei erant, ut vacua hæc & nuda tantùm eſſe Signa, aut Elementa crederent, neque tam craſſi & rudis ingenii, ut Sacramentalem & Myſticam à Carnali & Naturali (prout nunc à Tranſubſtantiatoribus docetur) Chriſti Præſentiâ non diſtinguerent? Nam talem omninò permutationem Sacramentis omnibus communem, hîc fieri intellexerunt, quâ externa Symbola in res ipſas divinas converſa eſſe non aliam ob cauſam dicuntur, quàm quia verè & efficaciter illas repræſentant, & fideles verè illarum participes fiunt, dum ea ore percipiunt; eamque, ex Spiritûs S. virtute, & Chriſti Domini inſtituto, prerogativam divinam acquirunt quam ex naturâ ſuâ non habent. Atque hoc illud eſt, quod per Mille & ampliùs Annos de Sacratiſſimo Euchariſtiæ Myſterio, ex Canonicis Scripturis erudita, ac Sancta, tradidit Antiquitas.

II. Sunt & alia nonnulla, ex quibus intelligi poteſt, Veteres non credidiſſe *Tranſubſtantiationis* Commentum, aut Præſentiam Corporis & Sanguinis Dominici Accidentibus Panis & Vini ità alligatam eſſe, ut quamdiu illa ſuperſunt, & Panem Vinumque referunt, tamdiu etiam extra uſum Sacramenti præſens ſit Chriſtus. Cer-

tum enim est, apud complures Veterum usu receptum fuisse, ut [a] *quæ post peractam Communionem Elementorum reliquiæ superessent, in ignem conjectæ comburerentur.* Et quis credat ullum Christianum, [b] Christum Dominum & Redemptorem suum, ejusque Corpus & Sanguinem, si coràm positum in potestate suâ habeat, in ignem conjicere, vel velle vel audere? Equidem facinus id fuisset non minùs horrendum, quàm quod olim perfidissimi *Judæi* patrârunt. Cremâssent enim illi quod hi Cruci affixerunt, ipsum verum ac naturale Corpus Christi, quod ex Mariâ Virgine assumpsit, si modò *Transubstantiationem* credidissent. Veteres itaque qui fragmenta Panis consecrati, reliquiasque Vini in celebratione Eucharistiæ inconsumpti combusserê-re, à fide & doctrinâ *Romanæ*, quæ nunc est, Ecclesiæ remotissimi fuerunt. Quod & itidem comprobatur ex pœnâ illâ Canonicâ unicuique Clericorum decretâ, [c] cujus negligentiâ vel mus, vel aliud animal Sacrificium (seu Panem Consecratum) comederit. Ipsum verò naturale Christi

a Hesychius *lib.* 2. *in* Levit. *cap.* 8. *A. D.* 600. b *Can. Eccl.* Angl. *apud* Spelmanum, *tredecimus inter eos qui* Bedæ *titulum præferunt*, *A.D.* 700. *Can. ejusd. Eccl. sub* Edgaro *Rege* 38*us.* ib. *A.D.* 970. c *Conc.* Arelat. 3. *Citat à* Gratiano, *de Consecr. dist.* 2. *A.D.* 640.

Corpus à muribus, aliisve brutis animalibus corrodi posse, aut comedi, quis unquam nisi mentis inops admitteret? Id quod primos *Transubstantiationis* Patronos in maximas angustias conjecit, & quidvis potiùs aliud comminisci maluerunt, quàm ut illud admittere viderentur; cùm satis intelligerent, quàm id abominandum sit, & Christo, fideque, & Religione Christianâ indignum; & tamen à fide Rnmanâ hodiernâ non abhorret; imò ex hypothesi *Transubstantiationis* necessariò quidem deducitur, [a] Corpus Christi posse esse in ventre muris, sub Specie Panis. Contraria verò opinio non modò hodiè à Pontificiis non tenetur, sed ne deinceps teneatur, ipse etiam [b] Pontifex Romanus, additâ Excommunicationis pœnâ, prohibuit; adeò ut [b] dubitare illis non liceat, quin res sit de Fide, quæ à Fide maximè abhorret.

III. Sed videamus interim, quibus tandem fulcimentis (ab Antiquitate frustrà quæsitis) hoc suum Transubstantiationis dogma statuminatum eunt novi isti rerum incredibilium Architecti. Solent illi plurima quidem ex primæ & mediæ ætatis Pa-

a Alex. Alens. *lib.* 4. *q.* 45. *m.* 1. *art.* 2. *& q.* 53. *m.* 3. Thom. *in* 3. *q.* 80 *art.* 3. *& in* 4. *d.* 9. *q.* 2. b Greg. XI. *in Director. Inquisit.* p. 1. *n.* 15. *& p.* 2. *q.* 10. c Vasq. *Disp.* 195. *in* 3. *c.* 5.

tribus corradere Teſtimonia, quibus probare conantur, Eos de Tranſubſtantiatione Panis & Vini in Carnem & Sanguinem Chriſti naturalem, idem omninò & ſenſiſſe & docuiſſe, quod hodie *Romana* Eccleſia ſentit, credit, ac docet. Ea igitur breviter excutiemus, ut inde adhuc pleniùs cognoſcatur, venerandam Antiquitatem & Patrum Scripta, ne verbo quidem unico novitati Tranſubſtantiationis patrocinari; ſed veram illam doctrinam, quam ab initio tradidimus, magnâ conſtantiâ in Eccleſiâ Chriſti retentam, & cuſtoditam fuiſſe.

IV. Quæ verò ex Veteribus hûc trahunt teſtimonia ad certa ſua Capita poſſunt omnia ferè redigi, ne ad ſingula ſeparatim prolixè nimis reſpondendum ſit.

V. Ad Primam Claſſem referenda ſunt ea a, quibus Euchariſtia dicitur Corpus & Sanguis Domini. *Reſp.* Sed ipſimet Patres paſſim ſeſe explicant, & hanc ſuam loquendi rationem ità interpretantur, ut ea myſticè & ſpiritualiter intelligatur, quatenus Sacramenta ex illâ ſimilitudine, quam cum rebus habent quarum Sacramenta ſunt, plerumque ipſarum rerum nomina accipiunt;

I. a *Reſponſio ad Teſtimonia* Irenæi, Origenis, Cyrilli Hieroſ. Gr. Nazianz. S. Auguſtini, & *aliorum.*

a *Non rei veritate, sed significante mysterio,* uti superiùs ex *Augustino*, aliisque latè ostensum est. Nemo enim negare potest, quin ea quæ videntur figuræ sunt & Symbola; quæ autem non videntur, Corpus & Sanguis Christi. atque adeò mysterium hoc ità esse comparatum, ut quando in Eucharistiâ nobis dantur Panis & Vinum, simul & eodem tempore dantur etiam Corpus & Sanguis Domini, quæ in benedictæ Eucharistiæ Celebratione non minùs exhibentur quàm adumbrantur. Hinc igitur enata est locutio illa Ecclesiastica, Panis benedictus est Corpus Christi.

VI. b Ad Secundam Classem ea pertinent Testimonia quibus Προεςῶτες, & Presbyteri Christi Corpus Ore Sacro conficere dicuntur, quemadmodum loquitur *Hieronymus* Epistolâ ad *Heliodorum*; & præter alios *S. Ambrosius* de iis qui Misteriis initiantur. *Resp.* Nempe ad Presbyterorum Preces & Benedictiones Panis Communis factus est Panis Sacramentalis; qui quando frangitur & manducatur, Κοινονία Corporis Christi est, adeoque Sacramentaliter Corpus Christi rectè dicitur: nam non solùm Corpus Domini repræsentat, sed (ut sæpius

a *De Consecr. Dist.* 2. *c. sicut* b II. *Responsio ad Test. S.* Hieronymi *Ep. ad* Heliod. 2. *item Ep. ad* Evagrium 85. & *S.* Ambros. *de iis qui init. cap.* 9, &c.

jam dictum eſt) eo percepto, verè quoque Corporis ejus participes efficimur. Ità enim *Hieronymus* ad *Evagrium* [a]; *Ad Presbyterorum Preces Christi Corpus Sanguisque conficitur*, id eſt, materia talis facta eſt, ut ſumpta ſit Communio Corporis & Sanguinis Domini, qualis non eſſet, niſi Preces iſtæ præceſſiſſent. Græci dicunt κατασκευάζειν, καὶ ἱερουργεῖν τὸ σῶμα Κυρίου. Benè verò hîc ait *Chryſoſtomus*; [b] *Non ſunt opera humanæ facultatis, quæ proponuntur. Qui olim hæc in illâ Cœnâ fecit, idem; & nunc ea operatur; Nos autem* (ὑπηρετῶν) *Miniſtrorum tantùm ordinem tenemus. Ipſe verò eſt qui ea ſanctificat* (καὶ μετασκευάζων) *& transmutat.*

VII. [c] Pertinent ad Tertiam Claſſem ea quæ adducuntur ex Patribus, de Converſione, Mutatione, Tranſmutatione, Transfiguratione, & Tranſelementatione Panis & Vini in Euchariſtiâ. Hîc verò mirè gloriantur Tranſubſtantiatores habere ſe Conſenſum totius Antiquitatis. *Reſp.* At reſpondendum eſt, à non diſtributo ad diſtributum non valere conſequentiam. Neque enim ſequitur, Fit mutatio, Fit

a S. Hieron. *Ep.* 85. *ad* Evagr. b S. Chryſoſt. *Hom.* 83. *in* S. Matth. c III. *Reſponſio ad Teſt. S.* Cypriani, Ambroſii, *utriusque* Cyrilli, Chryſoſt. Greg. Nyſſ. & *aliorum.*

Tranſmutatio, Fit Transelementatio, Ergò fit etiam *Tranſubſtantiatio*; quæ in Antiquorum Scriptis nuſquam reperitur. Nam quia hoc Sacramentum eſt, Sacramentalis quoque Mutatio intelligi debet, quâ ex Pane & Vino communi fit Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti; quod tamen niſi interim maneret Panis & Vini Subſtantia, ex Re terrenâ & cœleſti non conſtaret, ac proinde non ampliùs eſſet Sacramentum. Quoniam igitur vulgaris Panis per benedictionem convertitur in Panem, qui à communi uſu exemptus, in hunc uſum ſacrum, ex inſtituto divino adhibetur, ut ſit Symbolum Sacramentale, per quod repræſentetur Corpus Chriſti, in quo plenitudo Deitatis habitat Corporaliter; atque adeò in alium ac nobiliorem ſtatum translatus, fiat quiddam amplius quàm quod erat antea; inde Veterum nonnulli Panem mutatum & transmutatum eſſe dixerunt. Et eſt ſanè illa mutatio verè magna, eaque non naturalis, ſed ſupernaturalis; non tamen ſubſtantialis, ſive mutatio, unius ſubſtantiæ quæ ſubſtantialiter eſſe deſinat; in aliam quæ ſubſtantialiter eſſe incipiat; ſed mutatio ſtatûs ac conditionis, quæ ipſam ſubſtantiam & propriam eſſentiam Elementi non mutat. Id

quod ex Sacrâ etiam Scripturâ confirmatur, quæ ſupernaturalem rerum mutationem, aut converſionem Hominum, quamvis Subſtantialis non ſit, ità tamen quaſi Subſtantialis eſſet, deſcribere atque exponere ſolet. Sic qui verbo, Spiritu, & fide Chriſti renovantur, regenerari, converti, & transformari dicuntur [a]; exuere veterem hominem, & induere novum; eſſe nova Creatura; ſed in aliam ſubſtantiam converti aut tranſubſtantiari non dicuntur. Retinent enim homines, ad hunc modum converſi, idem Corpus humanum, atque eandem animam rationalem quam priùs habuerunt; utriuſque tamen ſtatus & conditio, quin in melius mutentur, nemo Chriſtianus negaverit. Quid quod ipſi etiam Patres has eaſdem μεταβολῆς μεταποιήσεως, & μεταστοιχώσεως voces uſurpant, quum de Rebus aliis loquuntur, quæ ſubſtantiam ſuam minimè vel amittunt vel mutant? Sunt enim voces iſtæ tam amplæ ſignificationis, ut quamvis aliquoties denotent mutationem ſubſtantialem, plerumque tamen nonniſi moralem, aut mutationem qualitatum, conditionis, muneris, ſtatûs, & id genus alias indicent. Atque ad hunc modum uſurpantur à Patribus Græcis (1 *Irenæo*, 2 *Clemente Alexandrino*,

a S.Joh.3.3. 1.S.Pet.1.3.1.Cor.1.15.Rom.12.3.Eph.4.22.Gal.6.15. 1 Iren.*l.5.c.*10. 2 Clem.Alex.*l.4 Str.*

3 *Origine*, 4 *Cyrillo Hieroſolymitano*, 5 *Baſilio*, 6 *Greg. Nazianzeno*, 7 *Nyſſeno*, 8 *Cyrillo Alexandrino*, 9 *Chryſoſtomo*, 10 *Theodoreto*, *Theophylacto*, & *Oecumenio*) ad denotandam 1 Reſurrectionem Corporum, 2 Efficaciam Doctrinæ Cœleſtis, 3 Sanctificationem hominis renati, 4 Immortalitatem Carnis reſuſcitatæ, 5 Pœnitentiam animæ peccatricis, 6 Aſſumptionem Naturæ humanæ in perſonam Chriſti, 7 Regenerationem Sanctorum, 8 Virtutem Gratiæ Divinæ, 9 Vim Baptiſmi & præſtantiam charitatis, 10 Rerum denique multarum tum utilitatem, tum amplitudinem, potentiam, dignitatem, atque adeò mutationem in melius. Nec diſſimiles repeririuntur loquendi rationes in Patribus Latinis a, quibus Converſio Panis & Vini in Euchariſtiâ non magìs eſſentialis eſt aut ſubſtantialis, quàm Converſio hominis in

3 Orig. *Serm.* 2. *in diverſos.* 4 Cyrill. Hieroſ. *Catech.* 18. 5 Baſil. *Exhort. ad Bapt.* & S. Chryſ. *hom.* 5. *de Pœnit.* 6 Greg. Naz. *Orat.* 40. 7 Greg. Nyſſ. *lib.* 2. *contra* Eunom. *Homil.* 1. *de Reſur. Epiſt. ad* Euſtath. *Latin.* & Ambroſ. 8 Cyril. Alexand. *Epiſt. Paſch.* 6, 7. & 14. 9 S. Chryſ. *Hom.* 23. *in* Acta Apoſt. *Idem Hom.* 33. *in* 1. Cor. 10 Theod. *dial.* 2. Theoph. *in* 6. S. Joh. & Oecum. *in* 1 *Ep.* 5. Petri *c.* 1. *unà cum multis aliis.* a S. Aug. *l.* 4. *contra* Creſcon. *cap.* 54. S. Ambr. *de Myſter. c.* 9. & *de Sacr. l.* 4. *c.* 4. Fauſtus Regienſis, *ſive* Euſeb. Emiſſen. *de Paſch.* 55. Facundus, *lib.* 9. *cap. ult.*

Baptismo ad Vitæ novitatem renati, sive (ut loquuntur illi) naturæ humanæ in statum nobiliorem & cœlestem mutatæ, quæ moralis est & mystica, nequaquam verò naturalis substantiæ conversio. Dixit eorum antiquissimus [a] *Tertullianus*, *DEUM homini promisisse Substantiam & Corpus Angelorum, hominesque ità transformandos esse in Angelos, sicut Angeli transformati sunt in homines.* Quis verò inde collegerit, aut Angelos substantialiter sive essentialiter conversos esse in homines, aut Corpus humanum ità transformatum iri in Substantiam Angelicam, ut interim Corpus humanum esse desinat; neque ampliùs homines sint, sed propriè & essentialiter fiant Angeli? Enimverò *Tertullianus* est in contrarium, aitque [b] *Angelos ità in homines conversos fuisse, ut interim Angeli permanerent, nec propriam suam substantiam amitterent*; quemadmodum de Pane Eucharistico locuti sunt alii, *Eum Conversum esse in Corpus Christi etiamsi interim sit quod erat*, ut [c] *Ambrosius*; *nec recedat à naturâ suâ*, ut *Theodoretus*; *nec desinat esse Substantia Panis*, ut *Gelasius* adserit. Et hoc ipsum Veteres illi omnes, qui suis dicendi modis de Panis & Vini permutatione locuti sunt, absque dubio designatum

a Tert. *contra* Marc. *l.* 3. *c.* 9. 24. & 26. b *De Carne Christi cap.* 3. c *Superiùs citati.*

iverunt. Teſtes enim omnes à Tranſubſtantiatoribus adducti, de Mutatione tantùm accidentiali, morali, & myſticâ loquuntur; de ſubſtantiali mentionem nullam faciunt. Tranſubſtantiatio rei eſt Pontificiis Subſtantialis Tranſmutatio. Et nos quidem Tranſmutationem Elementorum damus; ſubſtantialem verò Tranſmutationem quærimus, nec reperimus uſquam.

VIII. a Ad Quartam Claſſem ea referri poſſunt Teſtimonia, quæ de Tactu & Viſu corporis Chriſti loquuntur, & ſanguinem ejus in myſteriis nos haurire dicunt. *Reſp.* Sed non abnuimus, nonnulla apud *Chriſoſtomum*, alioſque Patres, inveniri, quæ Emphaticè, imò verò Hyperbolicè, de Euchariſtia prolata ſunt. Ea autem, niſi dextrè capiantur, incautos homines facilè in Errores abducent. Fuit hoc Priſcorum Patrum, & noſtrûm eſt etiam ſtudium ac ſumma cura, populum Dei inſtruere, ne in Externis Symbolis oculos defigant, ſed ut in illis corpus & ſanguinem Chriſti mentibus contemplentur, & *Surſum habentes corda* Cœleſti illo pabulo toti veſcantur. Perit enim omnis Sacramenti fructus, ſi in Symbolis hæreamus. Hinc

a. IV. *Reſp. ad Teſt.* Chryſoſtomi, Cyrilli Alex. *& aliorum.*

igitur factum est, ut Sanctissimi Patres quò hæc Auditorum animis vehementiùs & efficaciùs imprimerent, de Typis, tanquam si essent ipsa Antitypa, Oratorum more multa enuncient, quæ si strictiùs ad limam revocentur, examen non sustineant. Tale illud Authoris, qui *Cypriani* nomen gerit; [a] *Cruci hæremus, Sanguinem sugimus, & intra ipsa redemptoris nostri vulnera linguam figimus, quibus interiùs & exteriùs rubricamur.* Tale illud *Chrysostomi,* [b] *In Mysteris Sanguis ex Christi latere hauritur;* [c] *hoc admirabili Sanguine Lingua cruentatur;* Iterum, [d] *Conspicies Dominum immolatum, & turba circumfusa pretioso illo Sanguine intingitur; Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur.* [e] *Ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis.* [f] *Neque enim Angelos, neque Archangelos, sed ipsum horum omnium Dominum tibi ostendo.* Rursùs, [g] *Nos in unam secum massam reducit, nec se tantùm videri permittit, sed & tangi, & manducari, & dentes Carni suæ infigi; adeò ut per Cibum, quem nobis largitus est, in Carnem suam convertamur,*

a. *Sermo de Cœnâ Domini,* b. *Homil. in* Encæn. c. *Hom.82. in* Matt. d. *Lib. de Sacerd.* 3. e. *Hom.* 5[?] *& 83. in* S. Matth. f. *Hom.* 24. *in* 1. *ad* Corinth. g. *Hom.* 45. *in* Joh. *&* 83. *in* Matt.

mur. Tale illud *Augustini,* a *Gratias agamus, non solùm Christianos factos esse, sed etiam Christum.* Denique Tale illud *Leonis* b *In illâ mysticâ distributione hoc impartitur, ut in Carnem illius transeamus.* Equidem si cavillari quis vellet, tam vere nos in Christum, ejusque Carnem in panem *Transubstantiari*, ex his posset defendere, quàm panem in corpus & Vinum in sanguinem illius substantialiter converti. Sed protestantes, quibus non licet esse Sophistis, hæc & similia Patrum dicta, candidè (ut æquum est) interpretantur, Non enim Concionatorum verba, quæ qer Hyperbolen sæpissime enunciantur, eo rigore accipienda sunt, quo primùm ad aures Auditorum perveniunt. Neque enim de pane *Transubstantiato*, sed de pane *Sacrato* & *Mystico* hujusmodi locutionibus usi sunt Patres: Idque fecerunt, 1. Ut Mysterii dignitatem, quam summam & incomparabilem esse omnes fideles agnoscunt, amplificarent atque extollerent : 2. Ne Communicantes externis Symbolis inhærerent, sed ad res significatas intenti essent, quarum in usu Sacramenti legitimo verissimè participes redduntur: 3. Denique, ut majore cum pietate, reverentiâ, & ardore ad tantum Mysterium celebran-

a. *Tractat. in* Joh. b. *Ep.* 23.

dum accenderentur. Atque in eundem modum phrases illas hyperbolicas accipiendas esse, etiam Patres ipsi, cùm ad interpretationem descendunt, satìs apertè declarant.

IX. Postremò, quum iidem ipsi Sancti Patres qui de Pane & Vino S. Eucharistiæ, quasi de ipso Corpore ipsoque Sanguine Domini, quandoque loquuntur, usitatâ scilicet, ubi de Sacramentis Sermo fit, phraseologiâ; eundem Panem & Vinum Eucharisticum, Typos, Symbola, Signa, Figuram Corporis & Sanguinis Christi sæpissimè vocent; vel hinc manifesto liquet, eos cum Protestantibus, non cum Transubstantiatoribus, sentire. Possumus enim, incolumi nostrâ de Sacramento Eucharistiæ Sententiâ, prioribus illis uti locutionibus quas sibi favere Pontificii arbitrantur, modò eas (uti par est) Sacramentaliter intelligamus. Posterioribus verò uti nemo potest, quin eo ipsò quòd iis utatur, figmentum Transubstantiatonis evertat; quum ista duo, Panem in Corpus Transubstantiari, & esse simul Typum, Symbolum, Signum, figuram Corporis Christi, sint prorsus ἀσύςατα. Nam res quæ desiit esse, alterius rei Symbolum ac Figura esse nequit; nec res ulla sui ipsius Typus aut Signum esse potest.

X. At si verba nimis regidè urgeantur absque intellectu Sacramentali, nihil aliud ex iis colligi potest, quàm Panem & Vinum propriè & realiter ipsum Christi Corpus & Sanguinem esse, quod ne ipsi quidem Transubstantiatores admittunt. Introducitur igitur in hâc mutatione, non substantiæ, sed usûs tantùm novitas; quam sanè meritò mirificam, supernaturalem, & Omnipotentiæ Divinæ propriam nobiscum agnovit & admirata est pia Antiquitas: nam sine potentiâ & virtute Dei singulari fieri non potest, ut terrestris & corruptibilis ille Cibus, Esca spiritualis ac cœlestis per κοινωνίαν Corporis Christi nobis esse incipiat. Cúmque à Philosophiâ & ratione humanâ prorsus remotum sit, Christum Carnis suæ de Cœlo (ubi, & non alibi, localiter est) virtutem in nos diffundere, ità ut cum illo in unum Corpus transeamus; rectè & meritò monent Patres quòd simpliciter nos filio Dei dicenti, Hoc est Corpus meum, credere debeamus; quòdque Naturæ hic ordo minimè quærendus sit, neque humanis cogitationibus Sacrosanctum illud Mysterium æstimandum. Fides enim cum simplicitate conjuncta, per quam fit, ut verba Domini sollicitare vereamur, magìs Deo accepta est,

quàm vel ea in peregrinum & improprium ſenſum violenter detorquere, vel ad determinandum ea quæ tam Angelorum quam Hominum captum ſuperant, ſine neceſſitate & fundamento, per temeritatem, & ambitioſàm hominum curioſitatem prolabi. Atque hæc generatim ad Loca Patrum, quæ à *Tranſubſtantiatoribus* adduci ſolent, reſpondiſſe nunc ſufficiat. Qui ampliorem iſtarum è patribus Objectionum Refutationē in hâc revidere deſiderat, legat (ſi lubet) *Hoſpin.* in Hiſt. Sacram. [a] & *Marcum Antonium de Dominis* ſuperiùs laudatum [b] in VI. Cap. Lib. V. de Reſp. Eccleſ. atque atque in Oſtenſione Errorum *Suarezii*, Cap. II.

XI. [c] Locus S. *Ignatii*, qui à *Theodoreto* citatur, & à Pontificiis quibusdam objicitur, ex Epiſtolâ ad *Smyrnenſes* (ubi tamen hodie non legitur) [d] *Quòd* Simoniani *&* Menandriani *hæretici Euchariſtias & Oblationes non admiſerint, eò quòd negârint Euchariſtiam eſſe Carnem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*, nihil quidem pro Tranſubſtantiatione facit, ſicut fatetur, ipſe Cardinalis *Bellarminus Non enim* (inquit [e]) *tam Sa-*

a *Lib. II.* & *IV.* b *à* Sect. 1. *uſque ad* 13. c. *Reſponſio ad* Patrum *Teſtimonia in ſpecie.* d Theodoret. *Dial.* 3. *ex Ep.* 2. Ignatii. e. Bellarm. *de Euch. l.* 1. *c.* 1. 8. 3.

cramentum Euchariſtiæ, quàm Myſterium Incarnationis oppugnabant Hæretici illi Menandriani; *qui idcircò (ut* Ignatius *ibidem indicat) negabant Euchariſtiam eſſe Carnem Domini, hoc eſt (interpretante* [a] Theodoreto) *Divina panis & Vini Myſteria eſſe Corporis Chriſti reverà exiſtentis Symbola, quia negabant Dominum habere Carnem.* Ne igitur veritatem Carnis Chriſti propter Symbola Euchariſtia fateri cogerentur, ipſam quoque Euchariſtiam, & Symbola veri Corporis omninò repudiârunt. Dato enim Symbolo Corporis, datur quoque Corpus Verum, quum Veritas & Symbolum ſint Correlata: Phantaſma verò Symbolum aut Signum non recipit.

XII. Verba *Juſtini* Martyris, pro Tranſubſtantiatione allata eandem prorſus evertunt. Nam, *Quemadmodum* (inquit [b]) *per Verbum Dei Salvator noſter incarnatus eſt, ità per preces Verbi Dei facta eſt Euchariſtia, quâ Carnes noſtræ aluntur, Caro & Sanguis Chriſti.* Sed quando Chriſtus incarnatus eſt, nemo eum abſque hæreſi Tranſubſtantiatum eſſe dixerit.

XIII. Quæ ex [c] *Cypriano* afferuntur, *de Pane non effigie ſed Naturâ immutato, Cypriani* non ſunt, nec contra proteſtantes mi-

a. *Dial.* 2. b. *Apol* 2. *ad* Ant. *Imp.* c. *Serm.* de Cœnâ Dom.

litant. Nam vocem, *Natura*, non ſtrictè accepit ille, quiſquis fuit, aut contrarius eſt *Theodoreto*, *Gelaſio*, &c. ſupra citatis, qui mutari Naturam panis hoc ſenſu diſertè negant: ſed latè, quomodo Natura uſui ſeu conditioni attribuitur. Nam Verbi omnipotentiâ, natura panis ità mutatur, ut quod antè nudum erat Elementum, Divinum jam fiat Sacramentum, ſed abſque omni Tranſubſtantiatione. Quod docetur vel verbis ſequentibus, quæ pars ſunt hujus periodi, *de Humanâ & Divinâ Naturâ Chriſti*, Ubi, niſi *Eutyches* ſequendus ſit, Humanitas in Divinitatem non tranſubſtantiatur.

XIV. *Cyrilli* Verba aiunt Pontificii eſſe tam perſpicua [a], ut nullam Solutionem admittant. Nam, *Qui Aquam* (inquit [b]) *aliquando mutavit in Vinum, numquid non erit dignus cui credamus, quod Vinum tranſmutavit in Sanguinem? Quare omni cum certitudine corpus & ſanguinem Chriſti ſumamus; nam ſub Specie Panis datur tibi corpus, & ſub Specie Vini datur Sanguis.* Sanè mutari Vinum in Chriſti Sanguinem [c] libenter concedunt Proteſtantes, & firmiter (ut ſæpè dictum) credunt; ſed omnis Mutatio non eſt *Tranſubſtantiatio*, neque hanc Mutatio-

a. Bellarm. l. 2. *Euch.* c. 13. b Cyril. Hieroſol. *Catech. myſtag.* 4. c. *Senſu jam ſæpiùs dicto.*

nem talem dixit *Cyrillus* qualis illa Aquæ fuit. Tunc enim non minùs quàm illa in sensus incurreret. At qui Aquam potuit Sensibiliter mutare, quin Vinum quoque possit Sacramentaliter convertere, nulli est dubitandum. Per Speciem verò panis & Vini Substantiam non excludit, sed ipsum panem & vinum intelligit: Verba enim sequentia [*Ne consideres tanquam Nudum Panem & nudum Vinum*] perinde valent ac si dixisset, panis quidem est, non tamen Nudus panis, sed præterea etiam aliquid aliud. Sed quòd nihil pro Pontificiorum *Transubstantiatione* faciat Conversio illa Aquæ in Vinum à Christo Domino facta, sic manifestum fieri poterit. Quin Omnipotentiâ Dei substantia una in aliam possit commutari, nemo negaverit; idque factum videmus à Christo in Oppido Cana Galileæ, cùm Aquam in Vinum verterit. Atqui ea vera & propriè dicta Transubstantiatio fuit. Sed in Sacramento Eucharistiæ alia planè Conversio fieri à Pontificiis affirmatur, quæ nec capi quidem potest, si quis rem attentè consideret. Non enim substantia panis in substantiam aliam quæ non existat, sed in substantiam corporis quæ existit & ab Incarnationis tempore per plura Secula extitit, converti dicitur. Vinum verò illud numericum, quod

ex Aquæ ſubſtantiâ fecit Chriſtus, ante eam Tranſubſtantiationem non exiſtebat. Jam facile quivis intelligit, eum qui omnia creavit ex nihilo, potuiſſe ex Aquâ aut aliâ quâcunque Subſtantiâ Vinum Novum facere. Sed Chriſti Corpus, aut aliam quamcunque Subſtantiam, quæ jam exiſtat & habeat eſſe completum, ex aliâ Subſtantiâ denuò fieri, cùm jam ſit Subſtantia completa, abſurditatem omnem ſuperat. Quod quidem viderunt illi qui Adductionem corporis Chriſti in locum panis excogitârunt. Id autem tantundem eſt ac ſi Tranſubſtantiationem negârent; niſi quoties aliquis in locum abſentis ſuccedit, in eum Tranſubſtantietur: quod nemo ſanus dixerit.

XV. *S. Ambroſius* etiam *Naturam mutari* dicit a & quidem mutatur. Eſt enim alia Elementi, alia Sacramenti Natura; neque proteſtantes *Elementum benedictione mutari* contradicunt, adeò ut panis jam conſecratus non ſit panis *quem natura formavit, ſed quem Benedictio conſecravit, & conſecrando etiam immutavit,* Interim *Ambroſio* non aliter ibi Chriſti vel Benedictio vel Sermo operatur, quàm ut ſit quod erat, & in aliud commutetur; non igitur per

a. S. Ambroſ. *lit. 4. de San. Cap. 4. & de Init. myſt. cap. 9.*

Transubstantiationem, sed per mutationem, Sacramentalem panis fit Caro Christi. Addit, *Sacramentum istud quod accipis Christi Sermone conficitur; Quòd si tantùm valuit Sermo* Eliæ *ut Ignem de Cœlo depromeret, non valebit Christi Sermo ut Species mutet Elementorum? De totius Mundi operibus legisti; Quia ipse dixit, & facta sunt. Sermo ergò Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt in id mutare quod non erant? Tu ipse eras, sed eras Vetus Creatura, postquam consecratus es, Nova Creatura esse cœpisti; nec minus est novas rebus dare quàm mutare naturas.* Quibus verbis Sententiam suam apertissimè explicat, ut hâc mutationis ratione Elementa panis & Vini non desinant esse per essentiam, quod sunt, & tamen per consecrationem fiant quod ante non fuerunt. Sed ubi ex *Ambrosio*, aut aliis Patribus didicerunt Transubstantiatiores, Sacramentum conficere, idem esse quod sublatâ panis substantiâ in locum vel sub Accidentibus ipsius, Naturale Christi corpus substituere? Aiunt, [a] *ineptam fore comparationem inter mutatas rerum Species à Christo & Prophetâ; si nihil aliud in Eucharistiâ consequatur quàm mutatio Sacramentalis;* quasi Sacramentalis mutatio res esset

a Bellarm. *loco citato.*

nihili: *Nam quæ* (inquit Card. *Bellarm.*) *requiritur potentia ad faciendum nihil?* At Protestantes respondent, Tantum Sacramentorum amplitudinem, majestatem, præstantiam, atque dignitatem esse, ut quam Ompotentiam Dei in rebus ex nihilo producendis, vel naturis rerum ministerio Prophetarum immutandis admiramur, eandem & non minorem in rebus creatis ad tantum munus sanctificandis reputemus. Neque enim ab humano arbitrio dependet, sed divina virtus requiritur, ut res terrenæ & exiles fiant nobis certissima corporis & sanguinis Christi Pignora. Quòd si precisè *Ambrosii* verba urgeamus, *Sermone Christi Species Elementorum mutari*, sicut Cardinalis & alii Transubstantiatores hîc faciunt, sanè non solùm Substantiam Panis & Vini, sed & ipsas Species (quæ illis dicuntur Accidentia) Elementorum in corpus & sanguinem Christi permutari fatendum erit. Cùm igitur ab *Ambrosio*, atque adeò ab omni Antiquitate, sine ullo discrimine, tam Species panis & vini quàm ipse panis & Vinum transmutari dicantur, quis tandem non intelligat, eo ipso Transubstantiationis figmentum (quo rerum Substantia ità aboleri dicitur, ut solis earum Speciebus vel Accidentibus sine o-

mni Subjecto in Euchariſtiâ locus relinquatur) validiſſimè expugnari atque everti?

XVI. Reliqua [a] Patrum Teſtimonia, ſi *de Pane fieri corpus Christi* dicant, lubenter Proteſtantes admittunt. Fieri enim de Elemento Sacramentum, nec conſiſtere Sacramentum, ſine Re Sacramenti firmiter tenent. Nam productivè fieri Chriſtum de pane, ne Cardinalis quidem affirmabit, [b]. Hoc igitur illud eſt, quod cum *Augustino* dicimus quodque modis omnibus approbare contendimus; *Sacrificium Euchariſtiæ duobus confici, Viſibili Elementorum Specie, & Inviſibili Chriſti Carne ac Sanguine, ſicut Chriſti perſona conſtat ex Deo & Homine, cùm ipſe verus ſit Deus & verus Homo; Quia omnis Res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet ex quibus conſicitur. Conficitur autem Sacramentum ex duobus, Sacramento & Re Sacramenti, id est, corpore Chriſti.*

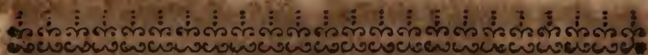
XVIII. Eant nunc Tranſubſtantiatores cum Tringinta duobus ſuis probatiſſimis (uti immeritò gloriantur [c]) Teſtibus, qui ante *Innocentii* Tertii Papæ tempus floruerunt. Tantum enim abeſt, veriſſimum

a *Patres reliqui.* b *De Conſec.. diſt.* 2. c. *Hoc eſt.* c, *Card.* Bellarm. *Euch. lib.* 3.c.20,3.7.

eſſe, vel quod [a] *Innocentius* decrevit; vel quod [b] Concilium *Tridentinum* ſub Anathemate definivit; *Eccleſiæ Catholicæ ſemper fuiſſe perſuaſum, ità tranſmutari Panem in corpus Domini, ut Subſtantiâ panis recedente, ſola maneret Chriſti Caro ſub Accidentibus panis*; ut iſtud Tranſubſtantiationis Dogma, non modò quoad Nomen, ſed quoad Rem ipſam quoque, Vetuſtatis patrocinio prorsùs deſtituatur. Dixit *Alphonſus* à *Caſtro* [c], in Antiquis Scriptoribus Raram eſſe de Tranſubſtantiatione mentionem; rectiùs dixiſſet, Nullam. Sic enim ipſi *Jeſuitæ* noſtri in Anglia fatebantur; [d] *Rem* (inquiunt) *Tranſubſtantiationis Antiqui Patres ne attigerunt quidem*: quod ſanè veriſſimum eſt. Id quod latiùs declarandum eſt Capite Sequenti.

a. *Extrà de Trin. & de Cathol. c.* b. *Seſſ.* 13. *c.* 4. c. *Lib.* 8. *Contra Hæreſes Indulg.* d. *Diſcurſ. modeſt de Jeſuit. p.* 13. & Watſ. Quod l. *lib.* 2. *art.* 4

CAP.

CAPUT VII.

De Scriptoribus Seculi Undecimi & Sequentis, à quibus clarissimê deducitur HISTORIA TRANSUBSTANTIATIONIS PAPALIS. I. *Papæ istorum temporũ quales fuerunt.* II. *Infelix Seculum, quo scindebantur Theologi circa Rem Eucharisticam.* III. Fulberti *Sententia.* IV. *Quam sequitur ejus Discipulus* Berengarius, *cui alii contradicunt.* V, VI. Berengarii *Doctrina defensa.* VII. Leonis *Noni rugitus contra* Berengariũ. VIII. Victoris II, *Synodus* Turonensis *quæ* Berengarium *tanquam rectè sentientem dimisit.* IX. Nicolaus II. *Papa novam indicit Synodum contra* Berengarium, *Cui iniqua atque stupenda Recantatio injuncta est.* X. *Glossæ Ordinariæ Censurâ de istâ* Berengario *præscriptâ Recantatione.* XI. *Quam per vim & metu mortis sibi extortam fuisse dixit.* Lanfrancus & Guitmundus *contra*

tra eum scribunt. XII. Hildebrandus *Papa & ejus Concilium* Romanum: *ad quod* Berengarius *iterum vocatus est & frustrà condemnatus.* XIII. *S. Bernardi Doctrina approbata.* XIV. Ruperti *Sententia.* XV. *P.* Lombardus *de Transubstantiato Pane nihil definire potuit, & de Accidentibus Panis sine Subjecto miserabiliter philosophatur.* XVI. Otho Frisingensis *& ejus Coætanei Panem & Vinum in Eucharistiâ vera manere fatentur.* XVII. *P.* Blesensis *& St.* Eduensis *notantur, qui primi omnium* Transubstantiationis *Vocabulum usurpârunt.* XVIII. *Seculum XIII. in quo* Innocentius III. *Papa, Decretum suum de Transubstantiatis Pane & Vino in Corpus & Sanguinem Domini publicavit.* XIX. & XX. Innocentii III. *mira arrogantia. Synodus* Lateranensis *de hoc Articulo nihil decrevit.* XXI. *Ejusdem* Innocentii *Crudelitas, qui per Carnificinas & Vivicomburia novam fidei suæ doctrinam stabilire voluit.* XXII. Gersonis *Dictum de*

Romanâ *illius temporis Ecclesiâ Multa figmenta è Transubstantiatione orta. Quæstiones portentosæ & inextricabiles.* XXIII. *Monachorum Novi Ordines & Scholastici* XXIV. *Eorum Altercationes & disputationes abominandæ.* XXV *Sacramentum indignissimè tractatum ab eis, qui illud in proprium Corpus Christi Transubstantiatum crediderunt.* XXVI. & XXVII. Holkot. Aquinas, Albertus, *magnus, & alii Scholastici, quamvis pro Transubstantiatoribus aliquando non faciant, omnia tamen ad Papæ* Romani *judicium referunt.* XXVIII. *Synodus* Constantiensis, *quæ Poculum Laicis abstulit.* XXIX. *Card.* Cameracensis *Transubstantiationem ex S. Literis probari posse negat.* XXX. *Synodus* Florentina & Eugenii IV. *Instructio Armenorum notantur.* XXXI. *Anathema Papale in Synodo* Tridentinâ *nulli formidandum. Conclusio Operis.*

I. SUperiùs demonstravimus, usque ad Annum Millesimum, gangrænam

Transubstantiationis Ecclesias Christi nondum depavisse. Evolutis demum mille Annis, cùm de carcere suo solutus esset qui Gentes seduceret, & Castra Sanctorum circumiret, magno Ecclesiæ, & tum Religionis tum Pacis Christianæ malo, contra clarum, perpetuum, & universalem hunc Patûm Consensum, palam hinc inde disputare cœperunt, & novam sententiam defendere. Notum est Historiarum non ignaris, qualia fuerint illa tempora, qualesque tum *Romanam* Ecclesiam rexerint Episcopi; *Silvester II. Johannes XIX, & XX. Sergius IV, Benedictus VIII. Johannes XXI, Benedictus IX, Silvester III. Gregorius VI, Damasus II. Leo IX. Nicolaus II. Gregorius VII.* sive *Hildebrandus*; qui gravi Schismate, ferabilibus bellis, & immensis Cædibus Ecclesiam Romanam dilaniârunt. Eò enim tum [a] Pontificatus devenerat, ut qui plus ambitione & largitione, non sanctitate vitæ & doctrinâ, valeret, is tantummodo illius dignitatis gradum, bonis omnibus oppressis & rejectis obtineret.

II. Isto infœlici Seculo scindebantur inter se Viri Docti, circa Præsentiam corporis Christi in Eucharistiâ; aliis Ve-

a *Card.* Baron. *Annal. Tom.* X. *an* 897. §. 4. Gilb. Genebr' *Chron. sub. initium Seculi* X.

teris Ecclesiæ Doctrinam, aliis Sententiam nuper admodum exortam defendentibus.

III. a. *Fulbertus Carnotensis* Episcopus fuit Præceptor *Berengarii* proximè nominandi. Quàm consona fuerit Doctrinæ Veteris Ecclesiæ Sanctissimi hujus Episcopi Sententia, liquidò constat ex illius Epistolâ ad *Adeodatum*; in quâ inter alia docet, [b] *Mysterium fidei non visu corporeo, sed spiritu mentis in Eucharistiâ intuendum. Quod enim Substantia Panis & Vini apparet exteriùs jam Corpus & Sanguis Christi fit interiùs; non quòd ore discernitur, sed quòd affectu interiore degustatur. Exere igitur* (inquit) *palatum fidei, dilata fauces Spei, Viscera Charitatis extende, & sume Panem Vitæ, interioris hominis alimentum.* Iterum *de Fide interioris hominis procedit divini gustus saporis; dum certè per salutaris Eucharistiæ infusionem influit Christus in viscera animæ sumentis.* Quæ omnia clarissimè dicta sunt contra eos, qui Christum in hoc Mysterio corporaliter in os & ventrem hominum intrare nimìs crasse docuerunt.

a. Fulbertus *Episc.* Carnotensis, *A.*1010. b. *Epist. ad* Adeodatum *inter alia ejus Opera impressa*, Parisiis, *A.* 1608.

IV. [a] Præceptorem ſequutus eſt Diſcipulus *Berengarius*, Eccleſiæ *Andegavenſis* in *Galliâ* Archidiaconus, quem Virum Sanctimoniâ vitæ & Doctrinâ præſtantem fuiſſe, teſtantur *Platina*, *Vincentius Bergonenſis*, & alii quamplurimi. Illuſtre verò ejus Encomium ab *Hildeberdo Cænomanenſi* Epiſcopo (Viro itidem doctiſſimo) illâ ætate conſcriptum, in Literas ſic retulit *Gulielmus* noſter *Malmesburienſis* [b];

Quem modò miratur ſemper mirabitur Orbis
Ille Berengarius *non obiturus obit.*
Quem Sacræ Fidei faſtigia ſumma tenentem,
Hunc jam quinta dies abſtulit auſa nefas.
Illa dies damnoſa dies & perfida mundo,
Quâ dolor & rerum ſumma ruina fuit;
Qua Status Eccleſiæ, quâ ſpes, quâ Gloria Cleri,
Quâ Cultor Juris, Jure ruente ruit.
Vir Sacer & Sapiens, cui nomen creſcit in horas,
Quo minor eſt quisquis Maximus eſt Hominum;
Vir Sacer à Puero, qui quantò præeminet Orbi
Fama, tantò famæ præeminet ipſe ſuæ.
Fama minor meritis, quum totum pervolet Orbem,
Cùm ſemper creſcat, non erit æqua tamen;

CAP. VII. *Vir*

a Berengarius *Archit.* Andegav, 1030. b. Gul. Malmesb. *de Geſtis Regum* Anglorum *lib.* 3.

Vir verè Sapiens, & parte Beatus ab omni,
Qui cœlos Animâ, Corpore ditat Humum;
Post Obitum secum vivam precor, ac requi-
escam,
Nec fiat melior Sors mea Sorte suâ.

a Fuit autem *Berengarius* non solùm *Andegavensis* Archidiaconus, sed ejusdem Ecclesiæ Scholasticus [b *Quem honorem quisquis habet, Academiæ Cancellarius est; Scholastici enim munus erat in maximis Ecclesiis Clerum docere, & sanâ doctrinâ instruere*] Quæ omnia eò copiosiùs adscribere volui, ut inde manifestum cuivis esset, quantis eum injuriis, putidisque calumniis, onerârunt Scriptores nuperi, quales erant c *Johannes Garetius Lovaniensis*, & d *Gulielmus Alanus Anglus*, & alii, qui Virum Celeberrimum non tantùm Erroris & Hæreseos insimulant, sed etiam velut *hominem indoctum & nullius eruditionis* traducunt.

V. *Berengarius* verò eam quam ante annos CLXX. ex Scripturis Sanctisque Patribus, in eodem *Galliæ* Regno, *Bertramus, Johannes Erigena*, aliique aliis in locis

a. *A* Thevetan. *Vit. Illustr. Vir. l.* 3. *c.* 62. b. *Pap.* Nasson. *Annal.* Franc. *lib.* 3. c. Garet. *de verâ præsent. in Ep. nuncup. & clas.* 5. *A.* 1040. d. Alan *de Euch. lib.* 1. *c.* 21.

tradiderant, sententiam acriter propugnavit contra illos qui nec Panem nec Vinum post Consecrationem ampliùs in Eucharistiâ superesse docebant: Nequaquam autem vel sensit vel docuit (quod multi tamen contra manifestam veritatem ei affingere non verentur) nihil aliud in Cœnâ Domini à fidelibus percipi; quàm Nuda Symbola, sive Panem duntaxat & Vinum; Sed credidit & apertè docuit, quemadmodum S. *Augustinus* aliique fidelissimi Ecclesiarum Doctores ex infallibili Dei Verbo tradiderant, Credentium animas vero corpore & sanguine Domini in hoc Mysterio refici ad vitam æternam. Interim aut Substantiam Panis & Vini aboleri, aut in verum & Naturale corpus Christi substantialiter transmutari, aut ipsum è cœlo Christum carnaliter descendere (in quod alii eo tempore docere, & Ecclesiis obtrudere primò incipiebant) nec sentire nec docere voluit. Libri integri, quos in hâc causâ scripsit ab hostibus ejus suppressi & exterminati, hodie non habentur. Quæ tamen apud infensissimnm illius Adversarium *Lanfrancum* ejus verba supersunt hìc subjicio; [a] *Per Consecrationem Altaris, panis & vinum fiunt*

a *Extant, apud* Lanfr. *de Veritate Corp. Domini in Euchar.*

Sacramentum Religionis; non ut deſinant eſſe quæ erant, ſed ut in aliud mutentur & fiant quæ non erant; Planè ad mentem *S. Ambroſii.* Iterum; *Sacrificium Eccleſiæ duobus conſtat* (ad mentem hoc *S. Irenæi*) *Viſibili Sacramento, & Inviſibili Re Sacramenti, id eſt, Corpore Chriſti.* Item; *Panis & Vinum quæ conſecrata ſunt, in ſubſtantiis ſuis permanent, ſimilitudinem habentia earum rerum quarum Sacramenta ſunt; nam aliter omninò Sacramenta non eſſent.* Rurſus; *Sacramenta ſunt Viſibilia rerum Divinarum Signacula, ſed res ipſæ inviſibiles in eis honorantur.* Planiſſimè itidem ad mentem *S. Auguſtini*, aliorumque Veterum Patrum, quos ſupra citavimus.

VI. Nequaquam igitur hâc ſuâ doctrinâ Chriſti corpus è Sacramento excluſit, ſed Sacramentum in legitimo ejus uſu cum Re Sacràmenti conjunxit; & corpus Chriſti non Ore & modo carnali, ſed Spiritu, mente- & animâ manducari docuit. Nec ſolus tum *Berengarius*, hanc Orthodoxæ Vetuſtatis ſententiam defenſitavit. Conſtat enim ex *Sigiberto* [a], *Gul. Malmesburienſi* [b], *Matth. Pariſio* [c], & *Matth. Weſtmonaſterienſi* [d], *Omnes fere hujus temporis*

a Sigiberti *Chron. à Miræo editum.* b Malmesb. *in Continuat.* Bedæ c. Matth. Paraſ. *in hiſt majori ad an.* 1087. Matth. Weſt. *ad eundem annum.*

ris Gallos, Italos, & Anglos *eidem sententiæ adhæsisse, multumque à multis & verbis & scriptis pro eâ disputatum esse*; inter quos numeratur *Bruno* [a], ipsum tum Episcopus ejusdem *Andegavensis* Ecclesiæ. Id verò ægrè audiunt Pontificii, qui ne horum Sctipta ad Posteritatis notitiam pervenirent, sedulò dederunt operam; & *Berengarii* doctrinam, à veteribus acceptam, multisque nobilissimis Gentibus defensam, in uno aut altero Orbis angulo latitâsse scriptitant.

VII. *Romanorum* autem Pontificium primus qui *Berengario* se opposuit, fuit *Leo IX.* [b], Vir quidem simplex, sed *Humberti* & *Hildebrandi* consiliis aurem nimis facilem præbens. Is simul ac rogatus fuit, statim cum suis in *Berengarium* absentem & inauditum [c] Sententiam Excommunicationis promulgavit, & non multò pòst Synodum quandam *Vercellis* coëgit, in quâ *Johannes Erigena* unà cum *Berengario* damnati sunt [b]; atque eo nomine damnati, quasi panem & vinum in Eucharistiâ Nuda tantùm Signa esse asseverârent [e]; quod

a Baron. *ad Ann.* 1035. §. 1.6. b *Ann.* 1050. *Concil.* Vercel. *sub*: Leone *Papa IX.* c. Lanfrancus *in lib. citato.* d. *Scilicet post mortem hominis innocentissimi Annos ferè ducentos.* e. Adelmanus *in Ep. ad* Bereng.

tamen ab eorum ſenſu & fide maximè e-
rat alienum. Iſte igitur *Leonis* rugitus *Berengarium* non terruit. Quin & a *Gallicanæ* etiam Eccleſiæ, Pontifici *Romana*, ac *Vercellenſi* Synodo paſſim contradicebant, & veritatem unà cum *Berengario* oppreſſam palàm propugnabant.

VIII. b *Leoni* ſucceſſit *Victor* Papa II. qui cùm Prædeceſſoris ſui fulmine *Berengarium* opprimi non poſſe videret, miſſo in *Gallias* Legato ſuo *Hildebrando*, apud *Turones* Synodum alteram collegit, quò vocatus *Berengarius*, libenter illicò comparuit; & poſtquam nullam ſe præter communem Eccleſiæ ſententiam de Euchariſtiâ ſovere dixit, panemque & vinum in Sacrificio Eccleſiæ meras tantùm umbras ac figuras vacuas eſſe negavit, idq; propriæ manus ſubſcriptione confirmavit, dimiſſus eſt. Non enim ſententiâ ſuam abjecit (ut recentiores perhibent pontificii) ſed eam perinde ac priùs defendit & docuit, quemadmodum *Lanfrancus* de ipſo narrat.

IX. c Non ſic tamen conquiêvere ejus

a. *Quales erant* Redonenſis, Andegavenſis, Leonenſis, Dolenſis, Maclovienſis, &c. b. *Anno* 1055. *Concilium* Duronenſe *ſub* Victore Papâ II. c. *Anno.* 1058 *Concilium* Romanum *ſub* Nicolao Papâ II.

Adversarii, quin *Nicolaum Papam II.* quin in locum *Victoris* (interveniente paucis mensibus *Stephano X*) absque *Cæsaris* Consensu suffectus erat, eo adegerunt ut novam Synodum contra *Berengarium Romæ* indicere. Cùm enim Modum Præsentiæ (quem ille planè crassum - & Christo indignum, in Eucharistam invehere cœperunt) recipere *Berengarius* repudiaverit, & ut priùs docuerit Christi corpus non adesse eo modo, ut pro hominum libitu condi, promi, & in Ventrem sumi, in terram abjici, pedibus conculcari, à bestiis arrodi & devorari posset; illi prorsus eum negavisse *ullo modo* adesse calumniati sunt. Ad imperata *Romani* pontificis exequenda adfuerunt Synodo CXIII. [a] Episcopi. Adfuit & ipse *Berengarius,* [b] *eique indicendo copiosissimo* (verba sunt *Sigonii*, & *Leonis Ostiensis* [c]) *cùm nullus valeret obsistere, tandem* Albericus *quidem Monachus* Cassinensis, *Cardinalis* à Stephano *Papâ constitutus, ad Synodum evocatus est, & postquam septem dierum spatium ad Responsum Scripto edendum poposcerat, Chartam suam attulit adversus* Berengarium. (Sed rationes & Argumenta, quibus ad convincendam ejus Sententiam usus est, non

Cap. VI. ex-

a. *Anno* 1059. b *De Regn, It. lib.* 9. *A.*1059. c. *In Chron.* Cassin. *l.* 3. *c.* 33.

tant) qui protinus absque ulteriori processu [a], recantare jussus est ad modum ab *Humberto* Cardinali conscriptum, qui sic se habuit. *Ego Berengarius*, &c. [b] *Consentio Sanctæ Romanæ & Apostolicæ Sedi, & ore ac corde profiteor, de Sacramentis Dominicæ Mensæ, eam fidem me tenere, quam Dominus & Venerabilis Papa* Nicolaus, *& hoc S. Synodus, authoritate Evangelicâ & Apostolicâ tenendam tradidit mihique firmavit; scilicet Panem & Vinum quæ in altari ponuntur, post Consecrationem non solummodo Sacramentum, Symbolum, sive figuram, sed etiam verum Corpus & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi esse* (hactenus non malè, quæ verò sequuntur horrida nimis sunt & ab ipsis Pontificiis improbata) *& Sensualiter non solùm Sacramento, sed Veritate, manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.* Sunt enim hæc præscriptæ Recantationis verba quæ *Berengario* tradita, & ab eo primùm rejecta, tandem per Carcerem, minas, mortisque metum ab illo extorta sunt [c].

X. Integra verò istius Professionis præscriptæ & extortæ formula habetur, tum

a Baron. *ad Ann.* 1059. §.18. b *Habetur apud* Gratian *de Consecr. dist.* 2. *c.* 42. c *Pap.* Masson. *Annal.* Franc. *lib.* 3. d *Sub Libri quem contra* Bereng. *scripsit initium.* e *Lib.* 2. *c.* 15.

apud *Lanfrancum* [d] & *Algerum* [e] tum apud *Gratanum*; ad quam tamen *Gratiani* Glossator *Johannes Semeca* hæc annotavit; [a] *Nisi sanè intelligas Verba* Berengarii (rectius dixisset verba *Nicolai* Papæ & Cardinalis *Humberti*) *in majorem incides hæresin quàm ipse habuit* [b]; Berengarius *enim ibi Hyperbolice locutus est & veritatem excessit.* Similiter *Richardus* de *Mediavilla*; [c] Berengarius *infamatus purgavit se per verba excessiva*, Sed is Excessus non tam *Berengario* imputandus quàm illis qui præscripserunt. De Transubstantiatione tamen nihil hic audimus.

XI. Præsenti tandem periculo liberatus *Berengarius*, sibi verò malè conscius ob negatam veritatem, resumit animum, & suam ipsius Revocationem non minùs absurdam quàm impiam Scripto edito refutavit, *eamque per vim sibi extortam esse* dixit *ab Ecclesiâ Malignantium & Vanitatis Concilio.* Huic contrarium Scriptum opposuit *Lanfrancus Cadomensis*, tum Præfectus Monasteri in *Galliâ*, postea in *Angliâ* Archiepiscopus factus *Cantuariæ*, & eodem tempore *Guitmundus Aversanus* rem inculcavit. Etsi verò dubium non sit,

a *vibi suprà.* b *In C.* Ego *Bereng.* de Cons. *dist.* 2. c *In c.* Utrum sub figura 72. d *In* 4. *dist.* 9. *princ.* 1. *q.* 1.

quin *Berengarius*, aliique permulti, qui à partibus ejus ſteterunt, his & ſimilibus Libellis reſponderint, quæcunque tamen ſcripſerunt ab illorum adverſariis ſuppreſſa ſunt, paucis duntaxat exceptis, quæ apud *Lanfrancum* legimus. Sed optandum eſſet, ut *Berengarii* hominis doctiſſimi, & antiquæ Veritatis tenaciſſimi, Libros integros haberemus, ex quibus certiora cognoſci poſſent, quàm ex eis quæ ab infenſiſſimis ejus hoſtibus narrantur.

XII. [a] Conquievit paululùm Certamen hoc Sacramentarium propter Bellorum tumultus, quos *Nicolaus II.* Papa in *Apuliâ*, & alibi excitârat. Quamprimum autem ac *Hildebrandus* Pontificatum occupâſſet, qui *Gregorius VII.* appellatus eſt, inſtauratum denuò recruduit. Nam ad Concilium *Romæ* habitum ſub iſto Papâ iterum evocatus eſt *Berengarius* ubi, *Multis hæc, nonnullis illa ſentientibus*, (ut eſt in Actis hujus Concilii [b] ab Adverſariis ejus conſignatis) cauſa ejus non potuit ità opprimi, quin aliquot Epiſcopos aſſertores invenerit. Imò ipſe quoque Dux *Gregis Hilde-*

a *Concilium* Romanum *ſub* Hildebrando *Papâ Ann.* 1079. b *Excuſ. cum* Lanfranci *libro*, *& apud* Binium.

brandus dubitâsse perhibetur [a] *Si illud quod sumitur in Dominicâ Mensâ esset reverà (per Substantialem Conversionem) Corpus & Sanguis Christi.* Sed post inducias trium mensium [b] *Berengario* concessas & Jejunium Cardinalibus indictum, [c] *ut Deus per Signum aliquod de Cœlo ostenderet* (quod tamen minimè contigit) *quis rectius sentiret de Corpore Domini*, Romanus *Pontifex*, *an* Berengarius, ad extremum res ipsa sine Oraculo transigitur, & Nova Palinodiæ sive Professionis formula *Berengario* obtrusa est; quâ [d] *Panem illum Mysticum* (prius in magicum [e] & divinatorium ab *Hildebrando* transformatum) *Substantialiter converti in veram* [f] *& propriam Carnem Christi* sub gravissimo Papæ præcepto deinceps confiteretur. Quod tamen an unquam fecerit, non adeò liquet. Quamvis enim â *Malmesburiensi* [g] traditum sit, *eum in hâc fide Romanâ decessisse*, non desunt [h] tamen

a Engilb. *Archiep.* Trevirensis *apud.* Glodast *Imper. Tom.*1. b. Bertold. Constant. *Chron. A.* 1079. c Benno *Cardinal. in vitâ* Hildebr. d *Habetur ista fomula apud* Tho. Waldens. *Tom.*2. *c.* 24. *& in Regest.* Greg. VII. e Brixin. *Synod. Episc. pud. Abb.* Usperg. *in Chron. ad an.*1080. f *Addit formula præscripta* In proprietate naturæ. g *De Gest.* Angliæ *l.*3.58. g *Et post eum ab aliis. Vide* Bell. *Chronol. ad an.* 1079. h Pegna. *Comment.*31. *ad* 2. *part. direct. inquisit.*

(etiam *Malmesburiensi* Antiquiores [a]) qui dicant, *Nunquam illum â pristinâ suâ Sententiâ fuisse conversum.* Sunt etiam qui referant, *Eum post ultimam hanc Condemnationem, abjecto Literarum studio, omnia pauperibus erogâsse & Victum manibus propriis sibi quæsivisse* [b]. Alia, quæ de eo retulerunt *Romanæ* Sedis Mancipia, fidem non merentur. Hæc facta sunt, uti adnotavimus, Anno Christi supra Millesimum Septuagesimo Nono. Interea verò *Berengarius* non multò pòst moritur.

XIII. Mortuo autem *Berengario*, non tamen unà cum eo (ut est in Chronico *Cassinensi* [c]) extincta est vera ejus de Sacrâ Cœnâ Sententia, & Doctrina à S. Scripturâ & antiquis Patribus recepta. Nam *Bernardus* [d] Abbas *Clarevallensis* qui post initium Seculi XII. floruit. Veteris Ecclesiæ de Mysteriis Doctrinam constanter adhuc retinuit. In [e] Sermone de Cœnâ Domini, *externam Sacramenti formam* ex verbis Institutionis, & *Spiritualem ejus efficaciam* ex Concione Christi, [f] tanquam Corticem & Nucleum, sive Sacramentum & Rem

a Bertold. Conſt. *qui tempore* Berengarii *vixit ad an.* 1083. b Vincent. *in Spec. lib.* 26. *c.* 40. Baron. *ad ann.* 1088. §. 15. *&c.* c *Chron.* Canſſin. *lib.* 3 *cap.* 33. d Bernardus, *A.* 1120. e *Sermo de Cœnâ Domini.* f *Joh.* 6. 56. & 63.

Sacramenti conjungit. Rursus, volens ibidem explicare, Sacramenta non esse considerandа, *ut Res absolutas*, sed ut Mysteria, in quibus Visibili Signo dato, Invisibilis Divinæ Gratiæ Corporisque & Sanguinis Christi peragitur dispensatio, dicit; *Visibile Signum esse velut Annulum, qui datur, non propter se & absolute, sed ob delatæ alicujus hæreditatis possessionem & investituram. Multa* (inquit) *fiunt propter se tantùm alia, verò propter alia designanda, & ipsa dicuntur & sunt Signa. Datur Annulus propter Annulum, absolutè, & nulla est significatio; datur etiam ad investiendum aliquem in hæreditatem, & Signum est: ità ut jam dicere possit qui accipit Annulum: Annulus per se non valet quidquam, sed hæreditas est quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans Passioni Dominus de Gratiâ suâ investiri curavit suos, ut Invisibilis Gratia Signo aliquo Visibili præstaretur. Ad hoc instituta sunt omnia Sacramenta, ad hoc Eucharistiæ participatio.* Sicut autem nemo fingit Annulum in Res ipsas hæreditate possidendas, putà Terras aut Domos, Substantialiter conversum esse; sic etiam non nisi absurdè & falsò quis dixerit, panis & vini Sacramentum in corpus & sanguinē Christi Substantialiter transmutari. At a in sermone

a *Sermo de Pur.* B. Mariæ.

de Purificatione, qui pro in dubitato habetur apertiùs loquitur; *Quòd Chriſti Corpus in Myſterio Cibus Mentis ſit, & non Ventris; proinde Corporaliter non manducatur: ſicut enim Cibus eſt, ità & Comedi intelligitur.* Item de S. *Martino*, qui itidem Sermo ejus indubitatus eſt [a]; *Uſque hodie (inquit) eadem Caro nobis, ſed Spiritualiter utique non Corporaliter exhibetur.* Eſt enim certa quoque Veritas rerum Spiritualiter præſentium. Quod autem alibi dicit, *Sacerdotem tenere Deum in manibus ſuis;* Rhetorica amplificatio eſt; quemadmodum locutus eſt *Chryſoſtomus*, [b] *Adeſt Sacerdos geſtans Spiritum Sanctum.*

XIV [c] Eodem Seculo Duodecimo floruit *Rupertus* Abbas *Tuitienſis*, & Scriptor ſuæ clariſſimus; qui Panis Subſtantiam in Euchariſtiâ, non converti, ſed manere docuit. Verba ejus ſubjico; *Totum* (inquit [d]) *attribuetis Operationi Spiritus. S. cujus effectus non eſt deſtruere vel corrumpere Subſtantiam quamcunque in uſus ſuos aſſumit, ſed Subſtantiæ bono permanenti quod erat inviſibiliter adjicere quod non erat.* Addit equidem incommodam Opinionem de [e] Uni-

a *Sermo de* S. Martino b *Lib.3.de Sacerdotio* c Rupertus *Abbas*, 1125. d. *In* Exod. *lib.* 2.*c.*10. e *Ex quâ conſequebatur, Panem eſſe Corpus Chriſti, ſed Corpus non humanum neque carneum, ſed Panaceum.*

one panis & corporis Christi hypostaticâ; sed illa enata est: sicut etiam ejusdem ætatis aliæ, ex importunâ quâdam curiositate modum Præsentiæ & conjunctionis cum pane determinandi, circa quem nimis multò se torquet Vir suo ævo eximius. Interim Transubstantiationem nec docuit nec decrepit.

XV. Non admodum diù pòst hâc de re Concertationes aliquot ab *Algero* Monacho & aliis excitatas, Libros Sententiarum congessit [a] *Petrus Lombardus*, in quorum Quarto agit de Sacramento Eucharistiæ, dictisque nonnullis Veterum doceri existimat; [b] *Substantiam panis in corpus, Vinique Substantiam in Sanguinem Christi converti.* Ad mox subjungit; [c] *Si autem quæritur qualis sit illa Conversio, an formalis, an Substantialis, vel alterius generis, definire non sufficio.* Nondum itaque tanquam Sententiam ex fide certam Transubstantiationem habuit: imò in illâ ipsâ, tanquam opinione probabili, astruendâ non satis sibi constare, sed fluctuare & prævaricatorem agere, dictisque Veterum magìs causam suam oppugnare, quàm stabilire videtur. De Accidentibus verò remanentibus sine Subjecto, & de Fra-

a Lombardus *A.*1140. *Sent. lib.* 4. b *Dist.* 10. c. *Dist.* 11.

ctione corporis Chriſti in partes (quemadmodum ex præſcripto *Nicolai* Papæ profiteri juſſus eſt *Berengarius*) mirabiliter atque equidem miſerabiliter philoſophatur.

XVI. [a] *Otho Friſingenſis* Epiſcopus, Vir non minùs pietate & doctrinâ quàm Nobilitate inſignis; (fuit enim *Henrici IV.* Imperatoris Nepos, *Henrici V.* Sororius, *Friderici* Patruus, & *Conradi* Regis Frater *Uterinus*) eodem tempore floruit. Credidit autem & ſcripſit, [b] *Panem & Vinum manere in Euchariſtiâ*, ſicut & alii non pauci ejuſdem Coætanei.

XVII. Novum verò [c] *Tranſubſtantiationis* Vocabulum haud facilè quis in veniat ante hujus XII. Seculi medium. Primùm enim occurrit apud *Petrum Bleſenſem* [d], qui ſub *Alexandro Papâ III.* vixit, & *Stephanum Eduenſem* Epiſcopum [e] cujus & Ætas & Scripta valdè incerta ſunt. Quòd enim â recentioribus quibuſdam [f], refertur ad Seculum X. id ſine Teſtimonio idonei alicujus Authoris ab eis factum eſt; uti [g] antea dicebamus.

a Otho Friſingenſis, A. 1145. b. Chriſt. Agricola *in* Antipiſtor. p. 13. c *An. Dom.* 1180. d *Epiſt.* 140. e *De Sacram. Altaris in BB. Patrum.* f *Card.* Bellarm. & Poſſevin. *de Scriptoribus.* g *Cap. V. Num.* L. A. D. 1215. Innocentius III. Papa.

XVIII. Subſecutum eſt Seculum XIII. quum Mundo jam ſeneſcente, Religionis Status perturbatiſſimus eſſet, & Pontifex *Romanus* non ſolùm ſuper Univerſam Eccleſiam, ſed ſuper ipſa etiam Imperia, ac Orbis totius Regna, tanquam in Solio Gloriæ, ſeſe efferret. Enati tum ſunt novi ſubinde Monahorum Ordines, à quibus contra veteris ac purioris Eccleſiæ Sententiam, de multis quidem Religionis Capitibus, inter alia verò de Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti vehementiſſimê declamatum eſt. Neque aliud jam teſtabat, quàm ut nova Tranſubſtantiationis Doctrina à Pontifici *Romano* confirmata, toti Chriſtiano Orbi ſic obtruderetur, ut nemini contrà mutire liceret. Id præſtitit *Innocentius III. Papa*, qui 30. Annorum *Juvenis Cœleſtino III.* ſubſtitutus eſt, veſtigiis *Hildebrandi* Pontificis ſtrenuè inſiſtens, & Synodum *Romæ* ſatìs numeroſam in *Laterano* convocans,[a] primus omninm hoc nuperrimè excogitatum Tranſubſtantiationis Dogma, tanquam Fidei Articulum neceſſariò credendum, ſuâ tantùm autoritate ſtatuere auſus eſt.

XIX. Quantum ſibi tribuerit, qualeque fuerit hominis ingenium, & quæ ſtudia, ex his, quæ ſubjicio, cuilibet æſti-

a *Synodus* Laterana.

mare in promptu erit; *Mihi* (inquit [a]) *dicitur in Prophetâ, Conſtitui te ſuper Gentes & Regna, ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. Mihi quoque dicitur in Apoſtolo, Tibi dabo Claves Regni Cœlorum. Sum enim inter Deum & Hominem medius conſtitutus, citra Deum, ſed ultra hominem; imò major homine, qui de omnibus judicem, à nemine verò judicari poſſim. Annon Ego* [b] *Sponſus ſum* [c] *& quilibet Veſtrûm Amicus Sponſi? Utique Sponſus, quia habeo Sponſam nobilem, divitem & ſublimem, Sacroſanctam* Romanam *Eccleſiam, quæ cunctorum fidelium mater eſt ac magiſtra, & dotem mihi tribuit abſque pretio pretioſam* [d] *Spiritualium videlicet plenitudinem, & latitudinem Temporalium, magnitudinem & multitudinem utrorumque* ——. *Fecit Deus* [e] *Duo magna Luminaria in firmamento Cœli; Fecit etiam Duo magna Luminaria in firmamento Univerſalis Eccleſiæ, id eſt, Duas inſtituit Dignitates, quæ ſunt Pontificalis Autoritas, & Regalis Poteſtas. Sed illa quæ præeſt Diebus, id eſt, Spiritualibus, major eſt; quæ verò Carnalibus, minor; ut* quan-

a Innoc. 3. *Serm.* 2. b *Idem Serm.* 3. c S. Joh. 3. 29. *verba illa Baptiſtæ ſibi aſſumens.* d *Addit,* Multæ filiæ congregaverunt divitias, hæc autem ſola ſupergreſſa eſt univerſas. e *Epiſt. ad Imp.* Conſtantinop. *Extrà de majorit. & Obed. c.* 6.

quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices (Romanos) *& Reges differentia cognoscatur.* Hæc ille, Christi jam factus non Vicarius modo, sed etiam Rivalis: Quæ nunc commemoro, ut videamus qualis fuerit rerum conditio, & *Latinæ* Ecclesiæ facies, quando Transubstantiatio pro fidei Articulo ab *Innocentio Papâ* proposita est & obtrusa; quemadmodum vir doctissimus *D. Georg. Calixtus*, Scriptor omni laude ac imitatione dignus, hæc omnia de *Innoc.* 3. plenissime [a] declaravit & prosequutus est.

XX. Is igitur *Innocentius* qui, ut Auctoritatem suam extolleret, *Philippum* Imperatorem vexavit, *Othonem IV.* Imperio spoliavit, & *Johannem Angliæ* Regem impulit, ut & *Angliam* & *Hiberniam* in manus ejus traderet, ac *Romano* Pontifici Vectigales faceret; Quique sub Umbone Spiritualium arbitrium rerum Terrenarum, imò ipsarum terrarum sibi vindicavit; Qui denique, *super omnes mortales, Ambitiosus & superbus, pecuniæq; sititor insatiabilis* (verba recito *Matthæi Parisiensis* [b]) *& ad omnia scelera pro præmiis datis vel promissis cereus & proclivis fuit;* Is (inquam) in *Lateranensi* suo Concilio Transubstantiationem pro fidei Articulo habendam proposuit, & post-

a *Exerc. de* Transub. b *In Historiâ* Joh. Regis *Angliæ.*

quam [a] à Concilio ut decerneretur obtinere non potuit, proprio imperio contra quod nemo vel hiſcere audebat, ſtabilitum ivit. Qui enim ſub illius Concilii nomine hodie extant & jactitantur Canones, Concilii non ſunt; ſed Decreta tantum *Innocentii* Papæ, ab ipſo primùm conſcripta, & in [b] eodem Concilio recitata, ubi cùm multis diſplicerent, poſtea ab ejus Nepote *Gregorio* Nono, in Libros Decretalium ſub certis Titulis redacta.

XXI. [c] Idem verò Pontifex, poſtquam Hæreticos eſſe pronunciavit quicunque deinceps, *Chriſti Corpus & Sanguinem in Sacramento Altaris, ſub ſpeciebus Panis & Vini, Tranſubſtantiatis Pane in Corpus & Vino in Sanguinem, veraciter contineri* negaverint; eoſdem omnes, cujuſcunque tandem dignitatis aut officii ſint, [d] *Secularibus Poteſtatibus animadverſione debita puniendos*; id eſt, Cremandos tradit, in Suſpectos inquiri jubet, receptores & fautores eorum infames, inteſtabiles, atque hæreditatum & officiorum omnium incapaces eſſe judicat; & reliquos Chriſtianos adverſus eos extimulat. Porrò jubet, [e] *per Cen-*

a Matth. Pariſ. *in Hiſt. minori.* Platina *in vitâ* Innocentii 3. b *Verba* Matth. Pariſ. *in Hiſt. majori, ad an.* 1215. c *Extr. de fide & Sum. Trin. firmiter. credimus.* d. *Ibidem.* e *Ibidem.*

Censuram Ecclesiasticam compelli Sæculares Potestates, ut pro defensione (hujus) fidei, publicè Juramentum præstent, quòd de Terris suis Universos Hæreticos ab Ecclesiâ (Romanâ) *denotatos exterminare studebunt. Si verò* (inquit) *Dominus temporalis hoc neglexerit, excommunicetur; & si satisfacere contempserit infra annum, significetur id Summo Pontifici. ut Ipse Vasallos ab ejus fidelitate denuntiet absolutos, & Terram suam exponat Catholicis* (Romanis) *occupandam, qui eam Exterminatis Hæreticis* (h. e. Transubstantiationem non credentibus) *sine ullâ contrectione possideant*, &c. Atque in hunc modum *Innocentius* [a] Tertius per Excommunicationes, Exercitus, Rebelliones, Carnificinas, & Vivicomburia Novum fidei suæ Dogma stabilire voluit.

XXII. [b] Nisi autem iis artibus & machinis usus fuisset, ne illi quidem qui *Romanæ* Ecclesiæ adhæserunt, eam Doctrinam admisissent. Nec sic enim ità obtinuit, quin multos subinde & magnos habuerit Contradictores. Imò non solùm Transubstantiationem, sed ipsam etiam Ecclesiam (rectiùs dixero Curiam) *Romanam*) quæ, si *Gersonem* Cancellarium *Pari-*

Cap. VII. *sien-*

a Transubstantiatio, *quibus modis stabilita.* b *A multis unà cum Curiâ* Romanâ *rejecta.* c Gerson. *de Conc. Gener.*

ſtenſem audimus [c] hoc tempore, *tota brutalis, & carnalis, & nihil fere ſapiens fuit de his quæ Dei ſunt*, à quamplurimis repudiatam eſſe nemo non novit. Et profectò, poſitâ ſemel Tranſubſtantiatione [a], compluribus Superſtitionibus & Erroribus fundamentum ſubſtratum eſt, quos homines Deum timentes nequaquam probare aut ferre potuerunt. Quin & inter ipſos Tranſubſtantiatores excrevit Sylva multarum inextricabilium & portentoſarum quæſtionum, quibus ità ſe fatigabant illi, quos Scholaſticos appellamus, ut rectè affirmari poſſit, enatam tunc eſſe de Sanctiſſimâ Euchariſtiâ & adoratione Hoſtiæ Theologiam prorſus novam (imò monſtroſam) & Veteribus omnibus inauditam.[b] Neque etiam minùs creverunt illuſiones malæ, falſà miracula, viſiones confictæ, ſomnia fraudulenta, atque alia Chriſtianà fide indigna, de Corporali Præſentiâ Chriſti Figmenta. Nempe, ætate iſtâ, alius in Hoſtiâ vidit Puerum, alius Carnem, alius Sanguinem, & quicquid tandem vaniſſimis Superſtitioſorum hominum mentibus occurrebat. *Unus* [c], *inſtan-*

a Tranſubſtantiatio *multorum Errorum fundamentum.* b *Superſtitiones & figmenta è Transub-enata.* c Tho. Walſing. *in hypod. neuſtr. ad Ann.* 1218.

te morte, quia nil retinere poterat, Corpus Christi recipere non audebat; sed quum nudato pectore, & brachiis expansis, adoratum illud approximaret; Hostia prosiliens de manu Sacerdotis, factâ aperturâ, sponte intravit in locum ubi Cor hominis moribundi latuit, & absque omni cicatricis vestigio reclusus est locus, sicque recumbens spiritum reddidit. a *Alius quum mori deberet, petiit sibi latus suum lavari, & panno mundissimo Corpus Christi suprâ poni. Quo facto, pannus paulatim Corpori Christi cessit, & mox ut idem Corpus nudam hominis cutem tetigit, usque ad Cor ejus, cunctis videntibus, penetravit.* Narrant etiam, seu potius fabulantur, *Quomodo posito Corpore Christi* (hoc est, Pane Consecrato, hunc enim Corpus Christi vocant) *in dolio super avenâ, Equus, Bos, & Asinus genua flectentes, Dominum in hostiâ adoraverunt.* Hæc & similia innumera tum fingi cœperunt; talis etiam fingendi temeritas & audacia ad Posteros derivata est. Id quod ex ipsius Cardinalis *Bellarmini* Scriptis à, Serenissimus *Angliæ* Rex *Jacobus* notavit, *de Equâ quâdam devota, & Hostiam (quam scivisset ritè Consecratam, ac certò Transubstantiatam) de geniculis adorante.* Cæsarius Monachus, qui hoc ipso tempore, & paulò post *Innocen-*

a *Card.* Bell. *Apolog. q.* 132.

tium III. vixit, pleraque hujusmodi Miracula commemorat. A quo tamen recitatur Historia, quæ Transubstantiationem usque ad hos dies, etiam literato Sacerdoti & illustris Ecclesiæ Canonico penitus ignotam fuisse ostendit. *Coloniæ* (inquit) *Canonicus quidam extitit, ordine Sacerdos, nomine Petrus. Cùm die quidam unus ex ejus Concanonicis infirmus, eo præsente, esset communicaturus, & ei Sacerdos (celebrans) diceret, Credis hoc esse Verum Corpus Domini quod natum est de Virgine? illeque responderet, Credo, præfatus* Petrus *utrorumque verba notans expavit. Posteà solus conveniens* Everhardum *Scholasticum Ecclesiæ, qui & ipse Communioni intererat, ait ei, Nunquid interrogavit Sacerdos infirmum illum benè? Et respondit ille, Etiam benè, inquit; qui enim aliter credit, Hæreticus est* [a]. *Tunc Petrus ejulans, pectusque tundens, exclamavit dicens; Væ mihi misero Sacerdoti! quomodo hactenus Missas celebravi? Nam usque ad hanc horam putabam Speciem Panis & Vini post Consecrationem tantùm esse Sacramentum, id est, Signum & Repræsentationem Dominici Corporis & Sanguinis.*

XXIII. [b] Paulò antè dicere cœperamus, in *Romanâ* Ecclesiâ enatas esse unà

[a] *Sic enim decrevit* Innocentius III. [b] *Novi* Monachorum *Ordines.*

cum novâ istâ Transubstantiationis Doctrinâ, novus Monachorum Sectas; quæ sanè brevi admodum tempore in immensum creverunt. Jam enim Ordini Dominicanorum (quos Inquisitores suos ad occidendos & cremandos Hæreticos *Innocentius III.* instituerat) Franciscanorum mendicantium Ordo accessit: *Augustiniani* etiam *Eremitæ* restaurati sunt, & Ordo *Carmelitarum*. Ex his enati sunt qui hodiè vulgò *Scholastici*[a] solent appellari, Studiis, qualia quidem eo tempore erant, & Commentariis in Magistrum *Petrum Lombardum*, incumbentes.

XXIV. [b] Fatigabant se illi, uti diximus portentosis circa Transubstantiationem Quæstionibus. Et quidem tales sunt, quales piæ aures audire prorsus abhorrent. Quærunt enim 1. [c] An sit Corpus Christi illud, quod quandoque apparet in Specie Carnis vel Pueri in Altari, quodque in eâdem Specie Carnis adoratur; & respondent se nihil scire; *Quia hujusmodi apparitiones sæpè accidunt, & fiunt vel humanâ procuratione, vel fortè operatione Diabolicâ.* 2. An Mures (qui non benè obseratas Hostias sæpissimè epulantur) comedant ipsum

a *Sic enim* Transubst. *negantes vocavit:* a Scholastici. b *Quæstiones & Opiniones portentosæ.* c Alex. Alens. *l.* 4. *q.* 53. *m.* 4. *a.* 1.

Chriſti Corpus? [a] Vel ſi Canis aut Porcus deglutiret Hoſtiam Conſecratam integram, An Corpus Domini ſimul cum Specie non trajiceretur in Ventrem ejuſdem Canis vel Porci? Et reſpondent quidem aliqui (aliis tamen aliter ſentientibus) quòd, *licet Corpus Chriſti non intret in os bruti, ut Cibus Corporalis, intrat tamen ſimul cum Specie, ratione inſeparabilitatis unius ab alio* (neſcientes quid dicant) *Quamdiu enim Speciès Panis perſiſtit in eſſe ſuo vero, tamdiu ſimul & inſeparabiliter perſiſtit Corpus Chriſti; Unde,* [b] *ſi Species talis trajiciatur in Ventrem, vel ejiciatur per Vomitum, neceſſarium eſt, quòd & ipſum Corpus Domini ſimiliter trajiciatur atque ejiciatur: & ob hoc ſolent Animæ piæ* verba Scholaſticorum repeto) *frequenter partes Hoſtiæ ejectas per Vomitum cum magnâ referentiâ iteratò ſumere.* Alii etiam reſpondent; [c] *Quòd animal brutum non Sacramentaliter, ſed per Accidens tamen Corpus Chriſti manducat; ſicut manducaret ille qui ſumeret Hoſtiam Conſecratam, neſciens eam Conſecratam eſſe.* 3. Quærunt de Hoſtiis mucidis & putridis, & [1] quia Corpus Chriſti incorruptibile, & incomputribile eſt, ideò reſpondent; [d] *Verè hoc non fieri, ſed videri tantùm ità eſſe, quamvis*

CAP. VII. *ità*

a *Idem. q. 45. m. 1. a. 2.* b *Ibid. 4. 53. m. 3.* c Tho. Aq. *Sum. p. 3. q. 80. a. 3.* d Alger. l. 2. c. 1.

ità non ſit; ſicut Chriſtum ſub Specie Hortulani apparuit, etiamſi Hortulanus non fuit.
4. De Hoſtiis indigeſtis quærunt, & per Stomachum tranſeuntibus in Seceſſum, de aliis projectis in Cloacam aut Lutum, An tales Hoſtiæ deſinant eſſe Corpus Chriſti? Reſpondent verò, [a] *quòd remanentibus Speciebus, inſeparabiliter etiam remanet Corpus Chriſti licet in Cloacam vel in Latrinam projiciatur.* [b] Contrariam autem Opinionem dicunt non teneri, neque ſecurum eſſe, ut ab ullo teneatur. Pontifex enim [c] eam teneri ſub Excommunicationis pœnâ prohibuit. Addunt ergò recentiores Scholaſtici; [d] *Si quis modò contrarium diceret, poſt determinationem Papæ, ab Eccleſiâ* (Romanâ ſcilicet) *condemnaretur:* Imò agnoſcunt hanc Doctrinam, *ad Fidem pertinere*, de quâ nemini dubitare licet, *quia contraria per* Gregorium XI. *damnata eſt.*
5. De Accidentibus quærunt, An ſit ibi Corpus Chriſti ſub Accidentibus, remotâ inhærentiâ? Contra Logicam. An ex Accidentibus Mures nutriantur, ac ex iis Vermes generentur? Contra Phyſicam.
6. An ſimul & eodem momento Corpus

a. Thom. *in* 4. *diſt.* 9. *q.* 2. *a.* 1. d Brulif. *in* 4. *diſt.* 13. *q.* 5. c Greg. *Papa.* XI. d Soto. *in.* 4. *diſt.* 12. *q.* 1. *a.* 3. Vaſq. *in* 3. *diſt.* 195. *cap.* 5. *Direct. Inquiſ. p.* 1. *n.* 15. & *p.* 2. *q.* 10.

Christi sursum & deorsum moveatur? elevante scilicet Hostiam Sacerdote uno, demittente verò altero. Et nescio quot aliæ eos spinosæ quæstiones exercuerunt; circa quas ità tota Schola languet, & in tantas angustias conjecta est, ut ex iis nullo modo se expidere possit. Et quidem Rei Christianæ plurimùm profuisset, si ut Antiqui Patres Rem Transubstantiationis non attigerunt, ità posteri nequidem de Nomine ejus unquam inaudiissent. Deus enim fecit Sacramentum suum *Rectum & Simplex* (sicut & *Hominem* [a];) *ipsi verò* Scholastici & Transubstantiatores) *illud infinitis miscuerunt Inventionibus.*

XXV. [b] Porrò, ipsa hæc Transubstantionis hominibus impiis & flagitiosis occasionem præbuit, Corpus quod vocabant & credebant esse Corpus Christi, diris & indignis modis tractandi. Neque enim desunt Exempla malorum quorundam Sacerdotum, qui Hostias suas Consecratas Judæis & Sortilegis (à quibus vel confossæ, vel crematæ, vel ad magicas incantationes peragendas adhibitæ sunt) turpi-lucro dediti vendidêre. Quin & Turcis aliquando, atque Saracenis [c] eandem Hostiam Ecclesiastico ritu sacratam, in pi-

a *Eccl.* 7. x. *ult.* b *Hostiæ* Judæis, Magis, & Turcis *traditæ.* c Leuncl. *de reb.* Turc. *n.* 116.

gnus fidei & pacis civilis observandæ; profano quidem consilio, ab ipso etiam Sancto *Ludovico* traditam esse legimus. Quis verò, qui talia abominanda esse intelligit, sibi persuadere aut credere possit, Christum Dominum in suâ Ecclesiâ Sanctissimi sui Corporis ejusmodi Præsentiam voluisse instituere, per quam ipse, vel suum Corpus, posset in manus infidelium *Judæorum* & *Turcarum* tradi, inventres brutorum Canum & murium ingeri, per Vomitum & Secessum ejici, in Ignem, Lutum, Sterquilinia, & Latrinas conjici, denique Sortilegiis & Incantationibus adhiberi? Taceo cætera, nam & hæc horresco referens.

XXVI. Mirum igitur non est, si per istam novam *Innocentii III.* Doctrinæ formulam, adeò fœdis absurditatibus, tetrisque facinoribus obnoxiam, *Paucis hujus Seculi hominibus persuasum fuerit* (quod de suâ ætate scribit *Robertus Holkot* a, qui inter Nostrates sub medium Seculi XIV. vixit) *Corpus Christi esse realiter (aut Transubstantialiter) in Sacramento Altaris.* Attamen testatur ipse *Thomas Aquinas*, Quosdam sui etiam temporis credidisse b *Quòd factâ consecratione non solùm remaneant Accidentia Panis, sed Forma ejus Substantialis.*

CAP. VII. Al-

a In 4. q. 3. A. 1359. b. 3. q. 75. a. 6.

Albertus magnus *Thomæ* Præceptor, qui non admodum diu post *Innocentium III.* scripsit, de Transsubstantiatione tamen, tanquam de Re tantùm *P*roblematicâ, loquitur. Quin à pluribus disertè illam impugnatam & rejectam esse, nulli est dubium. Nondum enim *Tridentinum* Anathema Decreto *Laterano* succenturiatum erat.

XXVII. Reliqui verò Scholastici (præsertim Recentiores) qui in verba *Innocentii* Papæ juraverunt, satìs equidē magnificè, & sed parùm solidè, Christum Dominum sumâ afficientes injuriâ, in hunc modum solent procedere; [a] *Communis Opinio tenenda est non propter aliquam rationem, sed propter determinationem Pontificis* Romani. Item; [b] *Principaliter, videtur movere, quod de Sacramentis tenendum est, sicut tenet Sancta* Romana *Ecclesia. Nunc autem ipsa tenet, Panem transubstantiari in* Corpus, *& Vinum in Sanguinem, sicut manifestè habetur,* Extra. De fide & summâ Trinitate c. firmiter. Rursus, [c] *Proba necessariò Panem converti in Corpus Christi. Nam oportet declarationem fidei tenere, quam* Romanus *Pontifex tenendam declarat.* Ità apud Pontificios, modò lubeat arroganti Papæ, qualis erat *Innocentius III.* Dogmata Fidei, S. Scripturis

a Th. Argent. *in 4. d. 11. q. 1. art. 2.* b Scot. *in 4. dist. 11. q. 3.* c Bacon. *in. 4. dist. 8. q. 1. a. 2.*

quantumvis contraria & priscæ Ecclesiæ inaudita, & ex quibus talia deducuntur, & quidem necessariò deducuntur, quæ Christo ac Christianâ Religione & Fide indigna sunt, subinde crescunt & augentur. Nam post *Innocentium III.* accrevit Fidei Romanæ per [a] determinationem Pontificis *Gregorii XI.* [b], quòd Corpus Christi in Ventrem Muris descendit, & in Cloacâ, aliisque fœdis locis hospitatur, si Consecratam Hostiam eò deferri contingat.

XXVIII. [c] Seculo XV. *Constantiensis* Synodus (quæ ausu sacrilego Calicem Sacramentalem Plebi, & Sacerdotibus non conficientibus abstulit) *Wiclesium* jam mortuum immeritò condemnavit, eò quòd inter alia cum Antiquis docuerit; *Substantiam Panis & Vini in Sacramento Altaris materialiter remanere; Accidentia verò Panis & Vini absque subjecto in eodem Sacramento non manere.* Quæ duæ Assertiones sunt verissimæ.

XXIX. [d] Cardinalis *Cameracensis*, qui tempore Concilii *Constantiensis* floruit, ne quidem Decretum Pontificis *Innocentii*, tanquam Ecclesiæ Determinationem ad-

a *Ut suprà.* Num. XIV. b *Ann.* 1371. c *Synodus* Constantiensis, *Ann.* 1415. d *Card.* Cameracensis, *Ann.* 1420.

mittere videtur. Fatetur enim de Persistentiâ Panis, [a] *Quòd est possibilis, nec repugnat rationi, nec auctoritati Bibliæ.* De Conversione verò Panis scribit, *Quòd evidenter ex Scripturâ non sequitur, nec etiam videri meo* [b] *ex determinatione Ecclesiæ.* Quia tamen Communis Opinio ei favebat, ideò tempori cedens illam quasi renitente animo sequebatur.

XXX. [c] Quæ ex intervallo successit Synodus *Florentina* de Transubstantiatione & Consecratione Eucharistiæ cum *Græcis* nihil egit, sed inter alias benè multas dissensiones eam in medio reliquit. [d] Instructio verò, quæ dicitur *Armeniorum* (& ut Concilii Generalis *Florentini* Decretum, citatur à [e] *Soto* [f] Catechismo *Romano* & [g] *Bellarmino* Cardinale, tum in hâc causâ, tum in omnibus ferè controversiis) Decretum Concilii non est sicut aliàs demonstravimus [h] sed ementitum potiùs, & commentitium Decretum solius *Eugenii IV.* Pontificis *Romani.* Qui quidem in eâdem Instructione *Armeniis* præscribit formam hujus Sacramenti ; & *Virtute Verborum*

a *In 4.q.6.a.2.* b *Hæc sunt Cardinalis verba.* c Synodus Florentina. *Ann.1439.* d *Instructio ad* Armenios. e *In 4.dist.11.q.1.art 2.* f *Part.2. c.4. num.18:* g *De Euch. lib.4. c.13. Sect. est igitur & alibi sæpè:* h *In Hist. Eccl. de Can. Script. p.158.*

Christi ait, *substantiam Panis converti in Corpus, & substantiam Vini in Sanguinem ejus:* Sed quòd hoc fecit approbante Concilio *Florentino* (quemadmodum in hoc suo Decreto ab ipso *Eugenio* dictum est, & sæpiùs dictum) falsi omninò convincitur, tum ex *Actis* Concilii, tum ex invictis Argumentis C. de Capite *Fontium* Archiepiscopi *Cæsariensis* in Libro illo[a] quem de Necessaria Theologiæ Scholasticæ Correctione conscriptum *Sixto V.* Papæ dicavit. Nam quomodo poterat Concilium *Florentinum* Decretum id approbare, quod tribus integris & plùs eo mensibus post finitum Concilium factum est? Constat siquidem, [b] Concilio jam finito, *Armenos* unà cum *Græcis* subscriptis ab utrâque parte Literis Unionis (quæ tamen nec ab omnibus admissa est, nec rata deinceps diu perseveravit) *Florentiâ* discessisse die Mensis *Julii XII.* Instructio autem data est decimo Calendarum *Decembris*, hoc est Mensis *Novembris* die *XXII.* Igitur ex consensu partium nihil hic de Transubstantiatione actum, aut de cæteris Novæ Fidei *Romanæ* Articulis, in eâdem Instructione contentis, decretum est. Sed fucum fecit Lectori suo *Eugenius*, aut quicunque

a C. *de Capite Fontium, de necess. correct. Schol. Theol. p. p.* 51, 53, 56. b *Ex actis Conc.* Flor.

tandem ſub illius nomine Decretum illud ſabricavit. Fortè factum hoc viderat ille ab *Innocentio III.* ſive *Gregorio* IX. in larvatis illis Concilii *Lateranenſis* Decretis, quæ ejuſdem Concilii non erant, ſed ſolum Pontificis *Romani* Decreto. Certè *Eugenio* talia præſcribenti animo ſuo tantummodo morem gerere propoſitum fuiſſe veriſimilius eſt, quàm eum ſperare potuiſſe, ut ſe jubente,pro imperio iſta ab *Armenis* potiùs quàm à *Græcis* , quibus Inſtructio data non eſt, admitterentur. Uſque enim hodie *Armeni in Sacramento Euchariſtiæ Elementa Panis & Vini Naturas ſuas amittere negant* a.

XXXI. Ex his, à quovis qui animum adverterit- facilè obſervari poteſt, Tranſubſtantiationis Dogma novum eſſe; cunctis ſcripturæ ſacræ, & Venerandæ Antiquitatis præſidiis deſtitutum; ex nonnullis obiter Veterum dictis perperam intellectis, circa ſeculi *XII.* medium primò confictum; ante annum à Chriſto *MCCXV*, nullo Decreto Eccleſiaſtico, ne Pontificio quidem confirmatum; poſt, hîc illîc in Eccleſiâ tantùm *Romanâ* receptum; Variis Diſputationibus in Scholâ ventilatum; Tetris conſequentiis obnoxium; à multis præſtantiſſimis Viris (nunquam e-

a Joh. Laſic. *de Relig.* Armeniorum.

nim defuerunt qui contradicerent) repudiatum; Donec in Sacrilego illo *Constantiensi* Concilio susceptum; Anno demum *MDLI.* in Conciliabulo *Tridentino* [a], ab Episcopis non adeò multis, iisque tantùm Latinis, & Sedis *Romanæ* Mancipiis, aliis omnibus sub Anathemate (nulli formidando) definitum; & Præcepto Papali [b](Diro quidem, sed Iniquissimo) latè nimis disseminatum. Cui non est cur fidem aut assensum præbeamus, priusquam demonstratum fuerit, vel corpus Christi, nisi conversâ in ipsum Substantiâ Panis, præsens exhiberi non posse; vel Verbis Christi Veritatem aliter non constare. Quod nunquam fiet in æternum.

a *Synodus* Tridentina. *Sess.*13. b *Bulla* Pii *IV.* *de Profess. Fidei.*

INDEX

INDEX
Locorum S. Scripturæ,
QUI
In hoc LIBRO citantur.

INDEX
Antiquorum Patrum.
Seculo I.

Sec. II.

S.Ba-

INDEX

Scholasticorum

Alex

INDEX

Conciliorum.

An-

INDEX

Pontificium Romanorum.

INDEX
Historicorum

INDEX

Confeſſionum Eccl. Reformatarum.

INDEX

Scriptorum Eccleſ. Reformatarum.

Bu-

INDEX

Scriptorum Pontificiorum.

F I N I S.

